

Štefica Erdec • Ivanka Jareb

OBITELJSKO PRAVO

udžbenik za srednje strukovne škole

zanimanje: upravna referentica / upravni referent

Za izdavača

Đurđica Salamon Padjen, dipl. ing.

Autorice

Štefica Erdec, dipl. pravica

Ivanka Jareb, dipl. pravica

Recenzentica

Andrea Simić Rukavina, dipl. pravica

Lektorica

Ana Horvat, prof. hrvatskoga jezika

Grafička obrada

Alegra d.o.o. Zagreb

Izdavač

Alka script d.o.o.

Zagreb, Nehajska 42

tel. 01/30 135 30

www.alkascript.hr

Tisak

Uporabu udžbenika odobrilo je stručno povjerenstvo
Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske 2020. godine.
CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem xxxxxxxx.
ISBN 978-953-294-341-2

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati ni preslikavati
bez pismene suglasnosti nakladnika.

Štefica Erdec • Ivanka Jareb

OBITELJSKO PRAVO

udžbenik za srednje strukovne škole
zanimanje: upravna referentica / upravni referent

Prvo izdanje
Zagreb, 2020.

1. OBITELJ I OBITELJSKO PRAVO	7
1.1. UVOD	8
1.2. OBITELJ I OBITELJSKO PRAVO	9
1.3. OBITELJSKOPRAVNI ODNOSI	10
1.4. IZVORI OBITELJSKOG PRAVA	12
1.4.1. Izvori obiteljskog prava	14
1.5. OBITELJSKI PARNIČNI I IZVANPARNIČNI POSTUPCI	18
2. BRAK I BRAČNO PRAVO	21
2.1. UVOD	22
2.2. OBILJEŽJA I SADRŽAJ BRAKA	24
2.3. PRETPOSTAVKE ZA SKLAPANJE BRAKA	25
2.3.1. Pretpostavke za postojanje braka	26
2.3.2. Pretpostavke za valjanost braka	28
2.4. OBLICI I POSTUPAK SKLAPANJA BRAKA	35
2.5. PRAVNI UČINCI SKLOPLJENOG BRAKA	37
2.6. PRESTANAK BRAKA	39
3. PRAVNI ODNOSI RODITELJA I DJETETA	49
3.1. UVOD	50
3.2. PODRIJETLO DJETETA OD MAJKE I OCA	51
3.2.1. Majčinstvo	51
3.2.2. Očinstvo	53
3.2.3. Troškovi vještačenja u parnicama radi utvrđivanja majčinstva i očinstva	55
3.3. OBITELJSKOPRAVNI ODNOSI RODITELJA I DJETETA	57
3.3.1. Uvod	57
3.3.2. Prava djeteta (tj. djetetova prava i dužnosti)	58
3.3.3. Pravni instituti za skrb o djetetu	63
3.3.4. Roditeljska skrb	63
3.4. OBITELJSKOPRAVNE MJERE ZA ZAŠTITU PRAVA I DOBROBITI DJETETA	68
3.5. SKRB O DJETETU IZVAN VLASTITE OBITELJI	71
3.6. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U PRAVNIM ODNOSIMA RODITELJA I DJETETA	74
3.7. KRVNO SRODSTVO	76
4. PRAVNO UREĐENJE DRUGIH OBITELJSKIH ODNOSA	81
4.1. IZVANBRAČNA ZAJEDNICA	82
4.1.1. Pojam izvanbračne zajednice	82
4.1.2. Učinci izvanbračne zajednice	83
4.1.3. Pravne posljedice prestanka izvanbračne zajednice	84
4.2. ŽIVOTNO PARTNERSTVO OSOBA ISTOG SPOLA	86
4.2.1. Pojam životnog partnerstva	86
4.2.2. Pravni učinci životnog partnerstva	86
4.2.3. Pretpostavke za sklapanje i valjanost životnog partnerstva	87
4.2.4. Sklapanje i prestanak životnog partnerstva	88

4.3. UZDRŽAVANJE	90
4.3.1. Pojam uzdržavanja	90
4.3.2. Pravni izvori za ustanovu uzdržavanja	90
4.3.3. Redoslijed osoba s pravom na uzdržavanje	92
4.3.4. Uzdržavanje izvanbračnog druga i roditelja izvanbračnog djeteta	96
4.3.5. Uzdržavanje u okviru životnog partnerstva	96
5. POSVOJENJE	101
5.1. POJAM POSVOJENJA	102
5.1.1. Pravni učinci posvojenja	102
5.2. PRETPOSTAVKE ZA ZASNIVANJE POSVOJENJA	104
5.2.1. Pretpostavke na strani djeteta	104
5.2.2. Pretpostavke na strani posvojitelja	105
5.3. POSTUPAK ZA POSVOJENJE	107
5.3.1. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje	108
5.3.2. Pristanci za posvojenje	109
5.3.3. Rješenje o posvojenju	111
5.3.4. Podatci o posvojenju i uvid u maticu rođenih i spis o posvojenju	112
6. SKRBNIŠTVO	117
6.1. POJAM SKRBNIŠTVA	118
6.1.1. Nadležnost i postupak u poslovima skrbništva	118
6.1.2. Imenovanje i izbor skrbnika	119
6.1.3. Razrješenje skrbnika i imenovanje novog skrbnika	121
6.1.4. Dužnosti skrbnika	122
6.1.5. Odgovornost skrbnika	123
6.1.6. Prava skrbnika	123
6.2. SKRBNIŠTVO ZA DJECU	125
6.2.1. Rješenje o stavljanju pod skrbništvo i imenovanje skrbnika djeteta	125
6.3. SKRBNIŠTVO ZA PUNOLJETNE OSOBE	127
6.3.1. Pojam i temeljna načela	127
6.3.2. Postupak radi lišenja poslovne sposobnosti	127
6.3.3. Rješenje o stavljanju pod skrbništvo i imenovanje skrbnika (upravni postupak)	129
6.4. POSEBNO SKRBNIŠTVO	131
6.4.1. Imenovanje posebnog skrbnika	131
6.4.2. Posebno skrbništvo za dijete	131
6.4.3. Posebno skrbništvo za punoljetne osobe	132
6.4.4. Prestanak posebnog skrbništva - prestanak prava i dužnosti posebnog skrbnika	133
PRILOZI	139
POJMOVNIK	147
LITERATURA	155

1. OBITELJ I OBITELJSKO PRAVO

OČEKIVANI ISHODI:

Prepoznati i objasniti mjesto obitelji u društvu, definirati pojmove: obitelj, obiteljsko pravo, obiteljskopравни odnos, izdvojiti subjekte obiteljskopavnog odnosa, objasniti, navesti i razlikovati skupine učinaka obiteljskopavnih odnosa, navesti načela na kojima se temelji uređivanje obiteljskopavnih odnosa, poduprijeti i argumentirati potrebu uređivanja odnosa između članova obitelji, izdvojiti odnose koji se ne uređuju i obrazložiti te povezati promjene u društvu i uređivanje obiteljskih odnosa, navesti, prepoznati, rangirati i objasniti izvore obiteljskog prava, procijeniti i zauzeti stav o uređivanju obiteljskopavnih odnosa u našoj zemlji, upotrebljavati ključne pojmove na pravilan način.

1.1. UVOD

Obitelj je temeljna zajednica života ljudi u društvu i njezinim se izučavanjem i definiranjem bave različite znanosti pa i pravna znanost. Pravna znanost definira pojam obitelji polazeći od činjenica koje povezuju ljude u neku određenu obitelj i pritom ne razlikuje različite vrste obitelji. Neke znanosti, npr. sociologija, proučavajući obitelj kao zajednicu govore o različitim vrstama obitelji, a bave se i funkcijama obitelji. To je zanimljivo radi uočavanja različitosti obiteljskih zajedništava i uloge obitelji u društvu i u životu pojedinca.

Država putem prava uređuje odnose među ljudima u društvu pa tako i odnose između članova obitelji. Odnose između članova obitelji uređuje se prvenstveno strogim pravnim pravilima (pravnim normama) čime se nastoji pružati pravnu zaštitu obitelji, ali i njezinih članova. Većina tih pravila nalazi se u obiteljskom zakonodavstvu države koje se u današnje vrijeme više nego ikada rukovodi i međunarodnim dokumentima te pravnim standardima primjenjivim u području odnosa u obitelji.

Zanimljivost:

Zbog važnosti koja se u društvu (i u međunarodnoj zajednici) pridaje obitelji, Ujedinjeni su narodi ustanovili Međunarodni dan obitelji. Taj je dan prvi put obilježen u nedjelju 15. svibnja 1994. godine. Preporučena je fleksibilnost oko njegova obilježavanja pa se može obilježiti i neki drugi dan sredinom svibnja, a po mogućnosti u nedjelju, koja je tradicionalno za većinu ljudi dan za obitelj. Svake se godine preporuča tema za obilježavanje tog dana.

Zadatci za učenike:

1. Istražite čime se bave i kako definiraju pojam obitelji sociologija, antropologija, statistika, etnologija, psihologija ili i neka druga znanstvena disciplina.
2. Potražite kakvo značenje pojmu obitelji za potrebe primjene zakona daje Zakon kojim se uređuje djelatnost socijalne skrbi ili neki drugi zakon u kojem je jedan od pojmova koji se učestalo rabi pojam obitelj.
3. Proučite koje su teme dosad bile obrađene u povodu obilježavanja Međunarodnog dana obitelji i potražite koja je tema predložena za obilježavanje tog dana u sljedećoj kalendarskoj godini, tj. ove školske godine (pratite kad će tema biti objavljena).

4. Planirajte obilježavanje Međunarodnog dana obitelji u vašoj školi i / ili uključivanje u njegovo obilježavanje npr. u vašem mjestu. (*Preporuka: održite radionicu za suučelnike u vašoj školi, napravite plakat, prezentaciju i sl. – naglasak stavite na planiranu temu.*)

1.2. OBITELJ I OBITELJSKO PRAVO

OBITELJ je (s pravnog stajališta) skupina osoba koje su međusobno povezane srodstvom, brakom ili kojom drugom pravno relevantnom činjenicom i između kojih zbog toga postoje posebna zakonom utvrđena prava i dužnosti.

Pravo na osnivanje obitelji utvrđeno je i zaštićeno kao ljudsko pravo. Prema tome, svaki čovjek ima pravo na zasnivanje obitelji.

Pravna pravila kojima se uređuju odnosi između članova obitelji čine **OBITELJSKO PRAVO** koje je dio pravnog sustava svake zemlje. U našoj su zemlji ta pravila izdvojena u samostalnu cjelinu pa čine samostalnu pravnu granu.

Istraživanjem pravnog uređenja obiteljskih odnosa, ocjenom vrijednosti i praktične primjene obiteljskopравnih pravila te razlozima za drukčija pravna rješenja bavi se **OBITELJSKOPRAVNA ZNANOST**.

Obiteljsko pravo uređuje između kojih osoba i uz koje pretpostavke nastaje određeni **OBITELJSKOPRAVNI ODNOS**, koji su mu pravni učinci te uz koje pretpostavke i s kojim pravnim učincima prestaje.

Pravna pravila obiteljskog prava najčešće su stroga (prisilna, kogentna) pravila, a samo su manji broj tih pravila dispozitivna pravila koja dopuštaju određenu slobodu onima na koje se odnose. Navedena se činjenica objašnjava prirodom, svrhom i važnošću obiteljskih odnosa u društvu. Naime, radi se o intimnim odnosima u kojima se zadovoljavaju raznovrsne potrebe ljudi u odnosu (prije svega biološke i osjećajne), a koji su često i konfliktni. Ti su odnosi važni za opstanak svake društvene zajednice i društveno je poželjna i očekivana njihova trajnost.¹ Strogim se pravilima zahtijevaju određena ponašanja i postupci članova obitelji i državnih tijela vezano uz nastanak/prestanak pojedinog odnosa te stjecanje/gubitak pojedinog učinka tih odnosa, a za izjave koje se daju vezano uz određene životne odluke propisuje se stroga forma.

¹ usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 4.*

Zadaci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Prema preporuci nastavnika pretražite sadržaj nekog zakona s područja obiteljskog prava (npr. Obiteljski zakon) i pronađite konkretne primjere strogih i disjunktivnih (alternativnih i dispozitivnih) pravnih pravila.
2. Istražite koja se sve ministarstva bave sadržajima vezano uz obitelj, pretražite njihove stranice i zaključite što je vezano uz obitelj u njihovoj nadležnosti.
3. Pretražite Središnji državni portal na stranici <https://gov.hr/moja-uprava/22> i zaključite koje sve podatke možemo pronaći koristeći se tim portalom (poglavito vezano uz obitelj i obiteljske odnose) te kakva je njegova praktična važnost.

Pitanja za ponavljanje

1. Što je obitelj?
2. Navedite par činjenica koje povezuju osobe u neku određenu obitelj!
3. Što je obiteljsko pravo?
4. Zašto su pravna pravila obiteljskog prava najčešće stroga (prisilna, kogentna) pravila?
5. Čime se bavi obiteljskoppravna znanost?

1.3. OBITELJSKOPRAVNI ODNOSI

Odnosi koji postoje između članova obitelji jesu posebna vrsta društvenih odnosa koji su važni za svakog pojedinca, ali i za opstanak društvene zajednice u kojoj živi. Zbog toga ih država uređuje pravnim pravilima pretvarajući ih time u **OBITELJSKOPRAVNE ODNOSI**.

SUBJEKTI OBITELJSKOPRAVNIH ODNOSA jesu članovi obitelji (fizičke osobe). Njih povezuje neka pravno relevantna činjenica, tj. okolnost koja je priznata ili određena kao pretpostavka za nastanak pojedinog odnosa (npr. rođenje, posvojenje, srodstvo, brak, životno partnerstvo...). **Članovima obitelji** smatraju se roditelji i djeca i drugi srodnici, posvojitelji i posvojenici, bračni i izvanbračni drugovi, partneri u životnom partnerstvu/neformalnom životnom partnerstvu te, u nekim slučajevima, štíćenici i skrbnici.

Propisima je određeno između kojih osoba i uz koje pretpostavke nastaje pojedini obiteljskoppravni odnos, može li prestati, ako može, na koji način i uz koje pretpostavke te koji su pravni učinci njegova nastanka ili prestanka.

SVAKI OBITELJSKOPRAVNI ODNOS IMA PROPISANE PRAVNE UČINKE, tj. prava i dužnosti koje iz njega proizlaze.

Općenito, obiteljskopravne odnose možemo na temelju propisanih pravnih učinaka podijeliti u tri skupine::

- **osobnopravni učinci** – svi oni učinci koji polaze od nematerijalnih potreba članova obitelji i oni prevladavaju u obiteljskopравnim odnosima, npr. ovisnost djece o skrbi roditelja, bračna i srodnička solidarnost
- **imovinskopravni učinci** – učinci koji se odnose na uređivanje materijalne strane života u zajednici, npr. podjela bračne stečevine
- **obveza uzdržavanja** – učinak obiteljskopравnog odnosa koji je osobnopravne prirode, ima imovinski sadržaj, a važan je radi zaštite članova obitelji ovisnih o tuđoj pomoći, npr. djece.

PRAVNO UREĐIVANJE OBITELJSKIH ODNOSA TEMELJI SE NA SLJEDEĆIM NAČELIMA:

- ravnopravnost žene i muškarca te uzajamno poštovanje i pomaganje svih članova obitelji
- zaštita prava i dobrobiti djeteta te odgovornost obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta
- primjerena skrbnička zaštita djeteta bez roditeljske skrbi te odrasle osobe s duševnim smetnjama.
- sporazumno rješavanje obiteljskih odnosa i žurnost u rješavanju obiteljsko-pravnih stvari u vezi s djetetom

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Ispišite na primjeru neke konkretne obitelji (npr. vaše) članove obitelji. Povežite strelicama članove obitelji koji se nalaze u određenom (pravnom) odnosu na način da istu vrstu odnosa istaknete na isti način (npr. istom bojom ili punom/ isprekidanom/ podebljanom crtom i sl.). Za svaki povezani par osoba zaključite koja (pravno) važna činjenica ih međusobno povezuje i čini ih obitelji.
2. Pronađite nekoliko konkretnih primjera za osobnopravne i imovinskopravne učinke obiteljskopравnih odnosa. Vezano uz uzdržavanje, zaključite tko bi i u kojoj životnoj situaciji imao pravo/dužnost uzdržavanja u odnosu na druge članove obitelji. Što mislite, koje je učinke pravnih odnosa u obitelji lakše uređivati pravnim pravilima, a koje teže? Napravite kratku raspravu u kojoj ćete sa suučenicima iz razrednog odjela razmijeniti mišljenja.

1.4. IZVORI OBITELJSKOG PRAVA

Da bi pravo kao regulator odnosa među ljudima u društvu doista ispunjavalo svoju svrhu – služilo nama ljudima – treba ići u korak s vremenom u kojem se primjenjuje. Zbog toga i **uređivanje obiteljskih odnosa često doživljava i sadržajne i formalne promjene**. S vremenom se javljaju nove ili se mijenjaju postojeće pojedinačne i/ili skupne potrebe i interesi, društvo zauzima stav o njima, **država donosi pravna pravila kojima ih uređuje i pruža im zaštitu polazeći od pravnih načela koja ističu temeljne vrijednosti društva**. U pravnom su poretku naše zemlje načela u kojima su izražene temeljne vrijednosti od kojih polazi uređivanje obiteljskih odnosa sadržana u izvorima obiteljskog prava naše zemlje, a prije svega u Ustavu Republike Hrvatske (dalje u tekstu: RH).

20. stoljeće jest stoljeće raznovrsnih društvenih promjena koje su utjecale i na uređivanje obiteljskih odnosa.² Na promjenu odnosa između odraslih članova obitelji posebno je utjecala uspostava režima ravnopravnosti spolova koji je zamijenio patrijarhalni sustav u obitelji i društvu, a na odnos između odraslih članova obitelji i djece utjecalo je postupno priznavanje i zaštita prava djece.

Svaka država uređuje područje obiteljskih odnosa svojim općim pravnim normama koje uvažavaju međunarodne standarde u zaštiti prava čovjeka te opća pravna načela. Kad govorimo o pravnim pravilima obiteljskog prava naše zemlje, govorimo o općim pravnim normama koje u našoj zemlji uređuju obiteljske odnose, tj. o **formalnim izvorima obiteljskog prava RH**.

Općenito govoreći, među (formalnim) izvorima prava postoji hijerarhijski odnos (odnos nadređenosti i podređenosti), odnosno postoji razlika u pravnoj snazi koju imaju u pravnom sustavu. Međutim, sa stajališta onoga na koga se odnose, svi su izvori jednako važni. Navedeno vrijedi i za izvore obiteljskog prava.

Obiteljski zakon, kao zakon kojim se uređuje većina obiteljskih zajednica i obiteljskih odnosa, **osnovni je pravni izvor** obiteljskog prava. Ona pravna pravila u kojima se samo dio sadržaja odnosi na odnose u obitelji jesu **dopunski izvori**.

² *Može se izdvojiti nekoliko trendova koji utječu na razvitak i promjene obiteljskog prava: 1. izjednačenje prava muškaraca i žena što ima povoljne posljedice za odnose u braku i za roditeljski status oba roditelja; 2. od sudova se traži da se manje bave lošim postupcima među članovima obitelji u prošlosti, a da više pozornosti obrate budućim potrebama člana obitelji (npr. nakon prestanka braka razvodom); 3. djeca zaslužuju veću pozornost nego odrasli za koje se pretpostavlja da su u pravilu sposobni skrbiti o sebi, dok su djeca najranjiviji članovi obitelji; 4. u porastu je priznavanje kohabitacija izvan braka (uređivanje izvanbračnih zajednica!); 5. rješavanje obiteljskih sporova „kulturom sporazumijevanja“ umjesto u skupim i konfliktnim sudskim postupcima te multidisciplinarni pristup i specijalizacija stručnjaka u rješavanju obiteljskih problema; 6. obiteljsko pravo dobiva međunarodnu dimenziju. (Usp. Alinčić, *Obiteljsko pravo*, str. 5. prema Usp. Bromley s *Family Law, bilj. 2.*, str. 3-19.)*

Pravna praksa i pravna znanost i u obiteljskom su pravu posredni izvor prava. Zakone u našoj zemlji donosi Hrvatski sabor, a propise za njihovu provedbu (tzv. provedbeni propisi) točno određena tijela. Drugi subjekti u državnom ustrojstvu ne mogu donositi opće pravne izvore za niti jedno područje pa tako niti za područje obiteljskih odnosa. Običaji su u području uređivanja obiteljskih odnosa danas potpuno potisnuti.

„Međutim, odluke nekih institucija u ustrojstvu države mogu se smatrati svojevrsnim (posrednim) pravnim izvorom i to kada je riječ o tumačenjima zakonskih odredaba i osiguranju jedinstvene primjene prava.“³

Naime, odluka nadležnog tijela donesena u konkretnom postupku (sudska presuda i rješenje, upravno rješenje) djeluje kao izvor prava samo za stranke (tj. subjekte određene imenom i prezimenom) u postupku u kojem je donesena. Značenje izvora prava ima odluka u kojoj je na ishod spora/sudbinu rješavanja zahtjeva utjecalo shvaćanje i tumačenje nekog općeg (apstraktnog) pravnog pravila ili pojma, odnosno pravnog standarda iz neke zakonske odredbe (npr. što je opravdan razlog, interes djeteta, itd.).⁴

“Sudska praksa nije formalni izvor prava, ali snagom argumenata i autoritetom sudova koji izražavaju svoja pravna shvaćanja pri tumačenju pravnih normi, postaje prihvaćena od strane sudova i time neformalni izvor prava koji se primjenjuje u praksi. Uobičajeno je da se stranke u sudskim postupcima pozivaju na ranije odluke sudova u činjenično i pravno istovrsnim sporovima, a posebno na odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske kao hijerarhijski najvišeg suda i ujedno najvišeg tijela sudbene vlasti.”⁵

Vrhovni sud RH ima ustavnu zadaću osigurati jedinstvenu primjenu zakona i utjecati na ujednačavanje sudske prakse kako se zbog različitog tumačenja i shvaćanja odredbi neposrednih izvora prava ne bi bila ugrožena pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom.⁶

“Prilikom donošenja svojih odluka VSRH, kao i ostali sudovi u RH, u obrazloženjima koriste kao argumentaciju i određena pravna načela. U pravnom sustavu RH pravna načela zasebno nisu izvor prava, ali su dio obrazloženja sudskih odluka,

³ *usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac – Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str.14.*

⁴ *usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac – Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str.14.*

⁵ *dr. sc. Jadranko Jug: Primjena pravnih načela u odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske - Pravna načela u pravnoj teoriji i sudskom odlučivanju, Rijeka, 2014., str. 3*

⁶ *usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac – Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str.14.*

a time i dio sudske prakse koja je neformalan izvor prava za buduće odluke.”⁷

Obiteljskoppravna znanost kritički propituje vrijednosti i sustav koji istražuje, objavljuje rezultate analiza pravnog uređenja obiteljskih odnosa te u skladu s time i prijedloge i upozorenja. No, njezin konačni utjecaj na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast ovisi o spremnosti prihvaćanja znanstvenih poruka.⁸

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Radi lakšeg usvajanja sadržaja koji slijede, prisjetite se:
  - a) pojmova „izvori prava“, „materijalni i formalni“ te „posredni i neposredni“ izvori prava
  - b) pojma „pravni akt“ te hijerarhijske ljestvice pravnih akata.
2. Prikažite slikovno hijerarhijsku ljestvicu pravnih akata.

Pitanja za ponavljanje

1. Kakve odnose u društvu smatramo obiteljskoppravnim odnosima?
2. Tko su subjekti obiteljskoppravnih odnosa?
3. Na kojim načelima se temelji uređivanje obiteljskoppravnih odnosa?
4. Objasnite pojam učinci obiteljskoppravnih odnosa!
5. U koje tri skupine možemo podijeliti učinke obiteljskoppravnih odnosa? Objasnite svaku skupinu!

1.4.1. Izvori obiteljskog prava prema pravnoj snazi

1. **USTAV REPUBLIKE HRVATSKE – pojedine odredbe**, npr. članci koji govore o tome da je obitelj pod osobitom zaštitom države te da se brak i odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju zakonom, zatim ustavna odredba koja sadržava definiciju braka, ustavna odredba o najvišim vrednotama našeg ustavnog poretka (ujedno i temeljnim vrijednostima društva) i sl.

⁷ dr. sc. Jadranko Jug: *Primjena pravnih načela u odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske - Pravna načela u pravnoj teoriji i sudskom odlučivanju*, Rijeka, 2014., str. 3.

⁸ *usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac – Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str.15.*

Zanimljivost:

Obitelj je ustavnopravni termin koji se upotrebljava u cijelom pravnom sustavu, no Ustav ne definira taj pojam, a ne definira ga niti Obiteljski zakon.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Pronađite odredbe Ustava koje neposredno govore o obitelji i braku. Zaključite u kojoj se skupini sloboda i prava nalaze, a u kojoj bi se također mogle nalaziti.
2. Pronađite odredbu o temeljnim vrednotama ustavnog poretka i pokušajte povezati neke od njih s položajem obitelji u društvu te odnosima između članova obitelji.

2. MEĐUNARODNI UGOVORI

Izvor obiteljskog prava jesu oni ugovori koje naša zemlja sklopi s drugim državama (ali i drugim subjektima međunarodnog prava) čiji je sadržaj obiteljskopravni, a ratificirani su i objavljeni. To su međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava i regulaciju odnosa među državama, različiti mnogostrani ugovori, dvostrani ugovori, konvencije, paktovi i sl.

U našoj zemlji su obvezujući:

A) DOKUMENTI UN-a O LJUDSKIM PRAVIMA – to su općepoznati i globalni dokumenti, npr.

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije prema ženama
- Konvencija o pravima djeteta...

U svim tim dokumentima je naglašeno da je obitelj prirodna i temeljna jedinica društva koja ima pravo na zaštitu društva i države. Također, u njima su propisana i prava koja vezano uz obiteljske odnose pripadaju svakom čovjeku: zabrana diskriminacije bilo koje vrste, pravo na sklapanje braka i osnivanje obitelji, jednaka roditeljska prava i obaveze obaju roditelja spram njihovog djeteta, prava djece na zaštitu njihovih ljudskih prava...

B) (EUROPSKA) KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA (I PROTOKOLI UZ TU KONVENCIJU) – regionalni je dokument kojem je RH stranka kao članica Vijeća Europe

C) DVOSTRANI UGOVORI, npr. Ugovor o pravnim pitanjima sklopljen između Svete stolice i RH (1997. godine).

Zanimljivost:

Ugovorom o pravnim pitanjima sklopljen između Svete stolice i RH, između ostalog, uređeno je priznavanje građanskog učinka braku sklopljenom u vjerskom obliku, tj. u rimokatoličkom crkvenom obredu. Slične ugovore je naša zemlja sklopila i s nekim drugim vjerskim zajednicama.

D) KONVENCIJE KOJE UREĐUJU POJEDINA OBITELJSKOPRAVNA PITANJA, npr. konvencije Vijeća Europe koje uređuju pitanja obiteljskog prava, Haške konvencije o otmici djece, o posvojenju i sl.

3. ZAKONI

Izvor obiteljskog prava prije svega je **Obiteljski zakon**⁹ (dalje u tekstu: **ObZ**)¹⁰ kao zakon kojim se cjelovito uređuju obiteljski odnosi, a zatim i drugi zakoni kojima se uređuje neka vrsta odnosa u obitelji ili obiteljskog zajedništva nekih osoba, npr. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola¹¹.

4. PODZAKONSKI AKTI

Izvor obiteljskog prava jesu različiti provedbeni propisi (pravilnici, uredbe, naputci za provedbu zakona, odluke) koje donose različita državna tijela. Ministri nadležni za pravosuđe i socijalnu skrb donose niz pravilnika i naputaka za provedbu Obiteljskog i drugih zakona, primjerice Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, Pravilnik o načinu vođenja očevidnika o osobama lišenih prava na roditeljsku skrb.

⁹ "Narodne novine", broj 103/15 i 98/19

¹⁰ *Obiteljskim se zakonom uređuju brak, izvanbračna zajednica žene i muškarca, odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija te postupci u vezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom (čl. 1. ObZ-a).*

¹¹ *Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola uređuje se životno partnerstvo osoba istog spola, načela, sklapanje i prestanak životnog partnerstva, postupci nadležnih tijela u svezi sa sklapanjem i prestankom životnog partnerstva, vođenje registra o životnom partnerstvu te pravni učinci životnog partnerstva (čl. 1. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola, "Narodne novine" broj 92/14 i 98/19).*

Zadatak za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Potražite na internetu Rezoluciju za zaštitu obitelji koju je početkom srpnja 2015. godine donijelo vijeće za ljudska prava Ujedinjenih naroda (UN Pro-Family Resolution). Istražite i prezentirajte njezin sadržaj, značaj, razloge donošenja te osvrtno na sadržaj rezolucije koji su dali stručnjaci i/ili građani – pozitivne strane/zamjerke koje se ističu.

Pitanja za ponavljanje

1. Što je presudno za neki međunarodni ugovor koji je na pravnoj snazi u našoj zemlji da bi bio izvor obiteljskog prava u našoj zemlji?
2. Kako se zove zakon koji cjelovito uređuje većinu obiteljskopравnih odnosa u našoj zemlji? (napomena: navesti naziv i kraticu!)
3. Jesu li običaji izvor obiteljskog prava u našoj zemlji?

1.5. OBITELJSKI PARNIČNI I IZVANPARNIČNI POSTUPCI

Vezano uz pravni status fizičkih osoba u dijelu koji je uređen sadržajima obiteljskog prava te vezano uz obiteljskopravne odnose ponekad se javlja potreba voditi sudski postupak.

Sudski postupci koji se vode u određenim životnim situacijama obiteljskopavnog sadržaja samo su neki od postupaka uređenih GRAĐANSKIM PROCESNIM PRAVOM. Vezano uz područje obiteljskog prava spominju se i PARNIČNI i IZVANPARNIČNI sudski postupci. U ovom udžbeniku na više mjesta se spominje ta jedna ili druga vrsta sudskog postupka.

Ako te sadržaje tek usvajate na drugim stručnim predmetima ili ste ih već i usvojili, radi lakšeg razumijevanja i usvajanja nastavnih sadržaja obiteljskog prava razjasniti ćemo i na ovome mjestu o kakvim se postupcima radi.

PARNIČNI SUDSKI POSTUPCI uređeni su parničnim procesnim pravom i vode se u spornim situacijama – sud raspravlja i odlučuje o sporovima o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, o osobnim i obiteljskim odnosima građana, te u radnim, trgovačkim, imovinskim i drugim građansko pravnim sporovima. Na njih se primjenjuje Zakon o parničnom postupku.

Posebni parnični postupci vezano uz područje obiteljskih odnosa su neki bračni sporovi (npr. razvod u povodu tužbe, poništaj braka...), utvrđivanje (izvanbračnog) očinstva, utvrđivanje majčinstva, osporavanje bračnog/izvanbračnog očinstva, osporavanje majčinstva, sporovi o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, sporovi o uzdržavanju...

IZVANPARNIČNI SUDSKI POSTUPCI uređeni su izvanparničnim procesnim pravom, a definiraju se kao oni postupci koji nisu parnični. Kod njih nema spora pa se nazivaju još i nespornim postupcima. U tim postupcima sud rješava statusne stvari (npr. postupak za lišenje poslovne sposobnosti, postupak za vraćanje poslovne sposobnosti) ili se rješavaju imovinski i različiti drugi odnosi (npr. ostavinski postupak). Pravila izvanparničnog procesnog prava pronalazimo na više mjesta u ObZ-u vezano uz područje koje se njime uređuje, a u drugim zakonima vezano uz područja koja se njima uređuju, npr. u Zakonu o nasljeđivanju vezano uz nasljedne stvari. Na ono što pravilima tih zakona (koji uređuju izvanparnične postupke iz svog područja) nije posebno uređeno, primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku.

Posebni izvanparnični postupci vezano uz područje obiteljskih odnosa su postupak za sporazumni razvod braka, za dopuštenje za sklapanje braka, lišenje i vra-

ćanje poslovne sposobnosti, odobravanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, postupak za zaštitu doma, postupak za ostvarivanje roditeljske skrbi/osobnih odnosa, postupak izricanja mjera za zaštitu dobrobiti djeteta...

U slučaju pojave spornih pitanja, izvanparnični postupak se obustavlja i nastavlja se parnični postupak.

Postupci koji se vode u obiteljskim stvarima imaju neke posebnosti bez obzira o kojoj vrsti postupka je riječ, npr. moraju se okončati brzo (načelo žurnosti!), javnost je isključena, posebno se vodi računa o zaštiti slabijih stranaka (djece, osoba lišenih poslovne sposobnosti).

Važan subjekt u tim postupcima je centar za socijalnu skrb. U nekim postupcima on je stranka u postupku pred sudom, u nekima zastupnik stranke pred sudom (npr. djeteta), a u nekima je pomoćno tijelo suda (npr. daje nalaz i mišljenje, podatke o obiteljskim, imovinskim i socijalnim prilikama stranaka).

Uzevši u obzir prirodu odnosa u kojem postoji spor te karakteristike sudskih postupaka i krajnju svrhu - mirno rješavanje sporova koji postoje u obitelji, i u našem obiteljskom pravu (pa i ako pogledamo kroz više desetljeća unatrag) susrećemo neke postupke kojima se nastoji sporove riješiti mirnim putem. Pod utjecajem europskih trendova i dokumenata EU kojima se promiče rješavanje sporova mirnim putem aktualni ObZ predviđa i uređuje primjenu obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije u nekim situacijama. To je područje na kojem u našoj zemlji vezano uz primjenu tih instituta još uvijek ima mjesta za napredak.

2. BRAK I BRAČNO PRAVO

OČEKIVANI ISHODI:

Definirati pojmove brak i bračno pravo, istaknuti gdje se nalaze definicije braka i objasniti zašto, navesti i objasniti bitna obilježja braka te ih staviti u odnos s našom tradicijom i okruženjem, opisati i objasniti sadržaj braka, zauzeti stav i međusobno povezati sadržaj braka, uređivanje braka i kvalitetu odnosa u braku, procijeniti o čemu ovisi kvaliteta odnosa u braku, navesti, razlikovati, klasificirati i objasniti pretpostavke za sklapanje braka, izdvojiti oblike/načine sklapanja braka, opisati postupak sklapanja braka i njegove učinke, navesti i opisati načine prestanka braka, navesti i objasniti pravne posljedice prestanka braka, upotrebljavati ključne pojmove na pravilan način.

2.1. UVOD

Brak je društveni odnos koji je s vremenom država počela uređivati pravnim pravilima čime je on postao i pravnim odnosom. Ne postoji definicija braka koja bi bila jednaka za sva društva i za sva vremena. „Suvremena europska zakonodavstva uglavnom ne sadrže definiciju braka i ne određuju njegov smisao ili cilj. Pravno ga uređuju na sličnim osnovama polazeći od prevladavajućih društvenih vrijednosti i pritom pravnim pravilima braku osiguravaju tradicionalna obilježja, prije svega heteroseksualnost.“¹ No, danas se polazeći od ljudskih prava sve više uvažavaju posebne potrebe ljudi u osobnom i obiteljskom životu pa ima i primjera država u kojima je pojam braka proširen i na osobe istog spola.

Nacionalni propisi pojedinih zemalja međusobno se razlikuju vezano uz način sklapanja braka, prava i obveze bračnih drugova, mogućnost sklapanja braka i za istospolne partnere i sl.

U našoj zemlji brak je poseban obiteljskopравни institut. Pravna pravila kojima se uređuju brak i odnosi u braku čine bračno pravo i dio su obiteljskog prava. **Bračno pravo** sadržava pravila o pretpostavkama i postupku zasnivanja braka, o učincima sklopljenog braka, o prestanku braka i pravnim posljedicama prestanka braka.

Prema definiciji iz Obiteljskog zakona „**Brak je zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca**“. Od 2014. godine definicija braka nalazi se i u Ustavu naše zemlje.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Sjetite se u razrednom odjelu nekoliko vjerskih zajednica koje djeluju u našoj zemlji. Zatim se podijelite u nekoliko skupina od par učenika. Svaka skupina neka za slijedeći sat istraži pojam i funkciju braka sa stajališta određene vjerske zajednice i jedni drugima prezentirajte istraženo. U istraživanju obratite pažnju na zanimljivosti koje su vam bile potpuno nepoznate ili se izrazito razlikuju od vaše predodžbe o braku.
2. Istražite temeljem čega se definicija braka našla u ustavu naše zemlje te pokušajte izdvojiti par razloga za/protiv takvog pravnog rješenja.
3. Pronađite primjere zemalja koje imaju definiciju braka u svom ustavu i istražite njihove razloge za takvo pravno rješenje.

¹ M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 23.

4. Istražite u kojim je zemljama Europe uređeno pravo na sklapanje braka za istospolne parove, izdvojite nekoliko tih definicija braka, usporedite ih međusobno te usporedite s našim zakonskim rješenjem. Istražite razloge takvog pravnog rješenja prema dostupnim informacijama barem vezano uz jedan primjer pa zauzmite stav o opravdanosti/neopravdanosti takvog pravnog rješenja zemlje iz vašeg primjera i naše zemlje.
5. a) Istražite mogućnosti sklapanja braka naših državljana u inozemstvu, sklapanja braka stranih državljana u našoj zemlji te općenito prekogranične brakove u EU. Koristite izvore poput onih na službenim stranicama nadležnih ministarstava (npr. Ministarstvo uprave, Matica vjenčanih) ili druge pouzdane izvore - preporuka:

<https://uprava.gov.hr/print.aspx?id=815&url=print>

https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_hr.htm

b) Koristeći spoznaje do kojih ste došli riješite problemski zadatak:

Zamislite da vaš poznanik /poznаница ima 25 godina, živi i radi u Saveznoj Republici Njemačkoj i odluči se sklopiti brak:

ba) s državljaninom/državljankom Savezne Republike Njemačke s kojim/kojom živi već neko vrijeme u Hamburgu

bb) s državljaninom/državljankom naše zemlje s kojim/kojom živi već neko vrijeme u Stuttgartu.

Zamislite da vaš poznanik/poznаница ima 25 godina, živi i radi u Saveznoj Republici Njemačkoj i odluči se sklopiti brak:

a) s državljaninom/državljankom Savezne Republike Njemačke s kojim/kojom živi već neko vrijeme u Hamburgu

b) s državljaninom/državljankom naše zemlje s kojim/kojom živi već neko vrijeme u Stuttgartu.

Što mislite, mora li brak sklopiti u Saveznoj Republici Njemačkoj ili može i u našoj zemlji ili u nekoj drugoj europskoj zemlji? Hoće li brak biti pravno valjan u našoj zemlji ako se sklopi u Saveznoj Republici Njemačkoj?

Propise koje zemlje mora proučiti vezano uz sklapanje? Kome bi se mogao obratiti za informacije o važećim propisima vezano uz način sklapanja braka i pravne učinke sklopljenog braka?

6. Proučite na službenim stranicama Državnog zavoda za statistiku koje sve podatke možete pronaći o stanovništvu, a primjenjivo na naše nastavne sadržaje (npr. broj sklopljenih brakova po godinama). Prikažite grafički podatke koji su vam zanimljivi ili potvrđuju/osporavaju uobičajena mišljenja.

2.2. OBILJEŽJA I SADRŽAJ BRAKA

Polazeći od tradicionalnog shvaćanja braka i temeljnih predodžbi o braku, mogu se izdvojiti tri bitna obilježja braka koja moraju postojati da bismo neku zajednicu mogli nazivati brakom. S tim bitnim obilježjima povezuje se i tri načelna zahtjeva za uspostavu braka koja su izražena u općim pravnim pravilima o sklapanju braka.²

Bitna obilježja braka jesu:

- žena i muškarac svojom slobodnom odlukom pristaju na brak (načelo heteroseksualnosti i načelo konsenzusa)
- monogamnost braka (načelo monogamnosti)
- trajnost braka.

Obilježja braka na našim prostorima povezuju se s **utjecajem kršćanstva** koje brak shvaća kao trajnu duhovnu i tjelesnu životnu zajednicu žene i muškarca. Danas se smatra da je brak „*životna zajednica cjelokupnih osobnosti bračnih drugova, koja je prožeta partnerstvom i jednakopravnošću*“³ i u takvu se zajednicu ulazi s namjerom da traje doživotno (zato se i sklapa na propisani način). Međutim pravo, vodeći računa o mogućnosti promijene životnih okolnosti, predviđa i načine prestanka braka za života bračnih drugova.

Vezano uz sadržaj braka kao društvenog odnosa možemo vidjeti da se stvarna bračna zajedništva koja susrećemo u društvu međusobno razlikuju. Neka bračna zajedništva su temelj obitelji i traju trajno, neka se ne uspiju održati i prestaju postojati, neka iz različitih razloga ostaju bez potomstva i sl. No, možemo izdvojiti i ono što je zajedničko – žena i muškarac zadovoljavaju različite potrebe (osjećajne, seksualne, prokreativne, materijalne, kulturne i druge).

Zakon postavlja samo okvire za ponašanja u braku budući da pravo ne može utjecati na kvalitetu odnosa među ljudima.

² *Brak se sklapa suglasnom izjavom žene i muškarca u građanskom ili vjerskom obliku (čl. 13. st. 1. ObZ-a).*

³ (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 21.*)

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Prisjetite se / istražite sadržaje Vjeronauka/Etike/Sociologije koji govore o braku. Što ste naučili o sadržaju života bračnih zajednica?
2. Analizirajte kako stanje u društvu utječe na trajnost i kvalitetu sadržaja bračnih zajednica. Izdvojite izazove s kojima se susreće tradicionalno shvaćanje bračnog života u današnje vrijeme.

2.3. PRETPOSTAVKE ZA SKLAPANJE BRAKA

Zakonom je propisano na koji način i u kojem se obliku sklapa brak, ali i koje pretpostavke trebaju biti ispunjene da bi brak bio sklopljen.

Pretpostavke za sklapanje braka izražavaju razloge zbog kojih se ne dopušta sklapanje braka, a nepostojanje koje od pretpostavki dovodi do određene pravne sankcije te razlikujemo:

- pretpostavke za postojanje braka
- pretpostavke za valjanost braka.

Zanimljivost:

I iz pravila različitih vjera (pravila koja se odnose na sklapanje braka) možemo zaključiti da se kod sklapanja braka traži da su ispunjene neke pretpostavke. Međutim, u tim se pravilima ne govori izravno o pretpostavkama već o smetnjama ili preprekama za sklapanje braka. Možda ste nekad prisustvovali svetoj misi u katoličkoj crkvi na kraju koje je bila objava namjere sklapanja braka između određenih osoba (*tzv. odziv*). Istražite o čemu se točno radi i koji je smisao takve objave.

Pitanja za ponavljanje

1. Što je brak?
2. Što je bračno pravo?
3. Objasnite tvrdnju Ne postoji definicija braka koja bi bila jednaka za sva društva i sva vremena.

4. Navedite i objasnite bitna obilježja braka!
5. Pod čijim utjecajem su se oblikovala temeljna obilježja braka na našim prostorima?

Zadatak za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite i prezentirajte što o smetnjama/preprekama za stupanje u brak govore propisi nekih vjera, npr. šeriatski propisi, kanonsko pravo, židovski vjerski propisi...

2.3.1. Pretpostavke za postojanje braka

Pretpostavke za postojanje braka jesu minimalni zahtjevi koji trebaju biti ispunjeni u trenutku sklapanja braka da bi nastao pravni odnos braka.⁴ Ako nedostaje koja od tih pretpostavki, ne nastaju pravni učinci braka. U takvom slučaju postoji pravo na tužbu radi utvrđivanja postoji li brak ili ne. Ako se utvrdi da brak ne postoji, reći ćemo da je postojao pokušaj sklapanja braka, ali da brak nije nastao. Pravne posljedice vrijede i za osobe koje su pristupile sklapanju braka, ali i za njihovo potomstvo (ako postoji). Spor o postojanju braka rješava se u sudskom postupku, a pravo na tužbu pripada centru za socijalnu skrb ili osobi koja za to ima pravni interes.

Pretpostavke za postojanje braka (prema ObZ-u) jesu:

- **različitost spolova osoba koje sklapaju brak**
- **osobne izjave o pristanku osoba koje sklapaju brak**
- **sudjelovanje ovlaštenog predstavnika države, odnosno vjerske zajednice.**

Za osobe koje žele sklopiti brak u zakonu se do trenutka sklapanja braka rabi termine „**nevjesta**“ i „**ženik**“. U skladu s općim obilježjima braka, to su isključivo **osobe različitog spola**. Različitost spolova se prosuđuje prema stanju u vrijeme sklapanja braka. Činjenica je da se neke osobe rađaju kao hermafroditi ili su transeksualci, a napredak medicinske znanosti danas je omogućio takvim osobama potrebne stručne zahvate kojima si poboljšavaju kvalitetu života, dok im pravo u slučaju potrebe omogućuje i promjenu podataka o identitetu (promjenu spola i osobnog imena u matičnim evidencijama i ostalim državnim upisnicima osobnih

⁴ Pretpostavke za valjanost braka su određene okolnosti koje su i u skladu s našom tradicijom prijeko potrebne za postojanje braka.

stanja građana)⁵. Kod sklapanja braka mjerodavni su podatci upisani u državnim upisnicima u trenutku sklapanja braka. Najveća dvojba vezano uz postojanje braka može se pojaviti u slučaju da netko od partnera ima obilježja jednog i drugog spola. Za odluku u takvom slučaju treba medicinskim vještačenjem utvrditi je li spol hermafrodita različit od spola drugog bračnog druga.

Izjava o pristanku na sklapanje braka mora se dati osobno i usmeno. Naime, odluka o braku, a onda i sama izjava, osobne je i intimne prirode. Ako ženik ili nevjesta (ili oboje) na upit matičara ne daju izjavu ili ne daju potvrdnu izjavu o pristanku na brak, obustavlja se postupak sklapanja braka. Umjesto osoba koje sklapaju brak izjavu ne može dati nitko drugi, niti zakonski zastupnik niti opunomoćenik. Ako na strani osobe koja želi sklopiti brak postoji neki razlog zbog kojeg ne može komunicirati s okolinom (npr. gluha osoba, nijema osoba, stranac koji ne zna hrvatski jezik), izjavu će dati uz stručnu pomoć i u nazočnosti kvalificiranog tumača.

Kod izjave je bitno da je pristanak izjavljen, ali on ne mora odgovarati i pravoj volji osobe. Ukoliko je osoba dala izjavu protiv svoje volje, ipak je u braku, ali može tražiti naknadno prestanak takvog braka.

Osobe koje žele sklopiti brak imaju pravo same odlučiti hoće li sklopiti brak u građanskom obliku (pred matičarem) ili vjerskom obliku (pred predstavnikom vjerske zajednice).⁶ **Sudjelovanje ovlaštenog predstavnika države odnosno vjerske zajednice kod sklapanja braka propisano je zbog:**

- važnosti braka kao društvenog odnosa
- pravne sigurnosti u pogledu podataka o vremenu i osobama koje su sklopile brak
- pravnih učinaka koji nastaju njegovim sklapanjem.

Pitanja za ponavljanje

1. Koje dvije skupine pretpostavki za sklapanje braka razlikujemo?
2. Što su pretpostavke za postojanje braka?
3. Navedite pretpostavke za postojanje braka!

⁵ podatak o spolu je jedan od podataka koji se prilikom upisa rođenja djeteta upisuje u maticu rođenih. Za kasniju promjenu spola predviđena je mogućnost unosa podataka o promjeni spola kao naknadni upis u za to predviđenu rubriku.

⁶ više o tomu pročitajte pod naslovom 2.3.3. Oblici i postupak sklapanja braka.

4. U kojem trenutku moraju postojati pretpostavke za postojanje braka?
5. Zašto se izjava o pristanku na sklapanje braka mora dati osobno?
6. Zašto se brak može sklopiti samo pred ovlaštenim predstavnikom države/ službenikom vjerske zajednice?

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite tko su hermafroditi, a tko transvestiti. Zaključite s kojim se praktičnim poteškoćama takve osobe susreću u životu. Istražite kome se osoba treba obratiti i kakav je postupak promjene obilježja spola medicinskim zahvatima, a kome se treba obratiti radi promjene podataka o identitetu te kakav je postupak promjene tih podataka.
2. Pokušajte se zamisliti u položaju osobe koja se nalazi u takvoj životnoj situaciji da treba i želi promjenu spola. Zaključite je li taj položaj jednostavan ili povezan s poteškoćama te objasnite svoj zaključak.
3. Zamislite situaciju da je nevjesta izjavila pristanak na sklapanje braka pod prisilom. Čin sklapanja braka protekao je u svečanom i veselom raspoloženju svih nazočnih. Odgovara li izjavljena volja nevjeste njezinoj pravoj volji? Što mislite, jesu li kod takvog sklapanja braka ispunjene pretpostavke za njegovo postojanje? Što može poduzeti nevjesta iz ovog slučaja, vezano uz sklopljeni brak i vezano uz učinjenu prisilu?

Napomena: Prisila je kazneno djelo čija ćete temeljna obilježja, način progona i visinu zapriječene kazne pronaći u čl. 138. Kaznenog zakona.
4. Ivan je gluha osoba koja govori znakovni jezik. Na koji način on mora dati izjavu o pristanku na sklapanje braka da bi ona bila pravno valjana?

2.3.2. Pretpostavke za valjanost braka

Brak je važan društveni odnos pa je sklapanje braka općenito društveno prihvatljivo i poželjno. Pravo na sklapanje braka priznato je u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i njegova se zaštita može ostvarivati pred domaćim, a pod određenim uvjetima i tijelima na međunarodnoj razini. Međutim, iskustvo ljudskog roda govori da je zbog određenih okolnosti u nekim konkretnim situacijama štetno da dvije osobe ostvare bračnu zajednicu pa sklapanje tog kon-

kretnog braka nije društveno poželjno i ne smije se dozvoliti. Iskustvo pokazuje da brak nije poželjan samo u iznimnim slučajevima. **Pravno sredstvo za sprečavanje brakova u tim određenim situacijama jest propisivanje pretpostavki za valjanost braka koje se u teoriji nazivaju bračnim smetnjama (zaprekama).**

Ako u konkretnom slučaju nedostaje koja od tih pretpostavki (ili drugim riječima, ako postoji koja bračna smetnja ili zapreka), brak nije valjan i na njega se primjenjuju odredbe o poništaju braka.

Pretpostavke za valjanost braka (prema čl. 25.-28. ObZ-a) jesu:

- punoljetnost
- poslovna sposobnost i sposobnost za rasuđivanje
- nepostojanje srodstva
- nepostojanje braka / životnog partnerstva.

Prema tome, bračne su smetnje:

- maloljetnost
- lišenje poslovne sposobnosti ili nesposobnost za rasuđivanje
- srodstvo po krvi (i odnos posvojenja)
- postojanje drugog braka / životnog partnerstva.

Neke bračne smetnje pravno su uklonjive, a neke neuklonjive.

Uklonjive bračne smetnje jesu maloljetnost (za osobe s navršениh 16 godina života) i lišenje poslovne sposobnosti. Nazivamo ih uklonjivima jer se praktično mogu „ukloniti“, tj. ako se pribavi dopuštenje suda, moguće je sklopiti brak unatoč njihovom postojanju.

Neuklonjive bračne smetnje jesu maloljetnost (za osobe do navršениh 16 godina života), nesposobnost za rasuđivanje, trajanje prethodnog braka / životnog partnerstva jednog od bračnih drugova i postojanje krvnog srodstva (i posvojenja) u ravnoj i u pobočnoj lozi do (uključivo) četvrtog stupnja⁷. Nazivamo ih neuklonjivima jer se ne mogu „ukloniti“ na nikakav način što znači da niti sud ne može dati dopuštenje za sklapanje braka u slučaju da neka od njih postoji.

⁷ Više o tomu pročitajte pod naslovom *Krvno srodstvo*.

Zadatak za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Napravite umnu mapu u kojoj će središnji pojam biti PRETPOSTAVKE ZA SKLAPANJE BRAKA, a uz pomoću nje ćete lako uočiti sve podjele i vrste pretpostavki koje ćete detaljnije proraditi u nastavnim sadržajima koji slijede.

A - BRAČNA SMETNJA MALOLJETNOSTI

Pravilo je da brak može sklopiti osoba koja je navršila osamnaest godina života. S tom dobnom granicom povezuje se dovoljan psihofizički razvoj i sazrijevanje u svakom pogledu, pa i nastupanje tzv. bračne zrelosti kod prosječnog čovjeka. Osim toga, osoba postaje punoljetna, stječe potpunu poslovnu sposobnost i biračko pravo.

Iznimno, moguće je sklopiti brak prije navršene osamnaeste godine života, ali ne prije šesnaeste godine. Za to se traže posebne pretpostavke: navršenih šesnaest godina života, mentalna i tjelesna zrelost za brak, postojanje opravdanog razloga i odobrenje suda.

Sud donosi odluku u izvanparničnom postupku koji se pokreće na prijedlog (zahtjev) maloljetne osobe koja želi sklopiti brak. Sud u postupku ispituje sve okolnosti važne za donošenje odluke i donosi rješenje kojim maloljetniku dopušta sklapanje braka ili njegov prijedlog (uz obrazloženje) odbija. Protiv odluke suda žalbu mogu uložiti: ako se odbija prijedlog maloljetnika – sama maloljetna osoba, ali i osoba s kojom ona namjerava sklopiti brak, a ako se maloljetniku dopušta brak – roditelji/skrbnik/ posvojitelj, ali i centar za socijalnu skrb.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Skicirajte (izvanparnični) postupak donošenja odluke suda o dozvoli sklapanja braka prije punoljetnosti.
2. Pokušajte pronaći više osoba starije životne dobi i razgovarajte o njihovom iskustvu o dobi za sklapanje braka njihovih roditelja, djedova i baka te poznanika. Zaključite kakva je učestalost maloljetničkih brakova nekad i danas i pronađite razloge za takvo stanje.
3. Prisjetite se sadržaja nastavnih predmeta Čovjek, zdravlje i okoliš te Poslovna psihologija. Razgovarajte u razrednom odjelu o utjecaju životne dobi na fizičku i psihičku spremnost čovjeka na odnose i odgovornosti koje sa sobom nosi život u bračnoj zajednici.

4. Istražite koji su mogući razlozi dopuštenja braka maloljetnoj osobi (koja je starija od šesnaest godina).
5. Prisjetite se sadržaja Zdravstvenog odgoja koji se odnosi na odgovorno spolno ponašanje. Zašto je to važno spomenuti u kontekstu obiteljskog prava?
6. Čije interese štiti u kontekstu ovih nastavnih sadržaja centar za socijalnu skrb?

B - BRAČNA SMETNJA LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI I NESPOSOBNOST ZA RASUĐIVANJE

Zbog važnosti braka kao društvenog odnosa, a posebno i zbog njegovih pravnih učinaka, za sklapanje braka se traži i mentalno zdravlje na strani ženika i nevjeste. Nezadovoljavajuće stanje mentalnog zdravlja neke osobe nameće potrebu njezine pravne zaštite u određenim situacijama. Vezano uz sklapanje braka radi se o iznimno osjetljivom području za pravnu regulaciju. Naime, s jedne strane, pravo na sklapanje braka ljudsko je pravo koje pripada svakom čovjeku, a s druge strane pravo treba štiti i druga prava i interese, prije svega i samih osoba koje žele sklopiti brak, a u konačnici i društva.

Lišenje poslovne sposobnosti jest pravno stanje/status koje je pravno uređeno ObZ-om. Obiteljskoppravna zaštita osobe lišene poslovne sposobnosti ostvaruje se kroz institut skrbništva.⁸

Osoba lišena poslovne sposobnosti ne može sklopiti brak. Na tu okolnost matičar pazi po službenoj dužnosti. Matičar bi mogao posumnjati da se radi o osobi lišenoj poslovne sposobnosti kod prijave namjere sklapanja braka. Saznanje da se doista radi o osobi lišenoj poslovne sposobnosti matičar bi mogao dobiti uvidom u maticu rođenih (ili uvidom u ispravu kojom se to dokazuje, tj. rješenje suda).

Nesposobnost za rasuđivanje činjenično je stanje koje može biti privremeno ili trajno. U takvom stanju osoba nije sposobna shvatiti značenje situacije u kojoj se nalazi i/ili svojih riječi (pa i izjava koje daje). To stanje može biti uzrokovano korištenjem npr. alkohola, droga, ali i uslijed afektivnih stanja ili organskih oštećenja središnjeg živčanog sustava. Na valjanost braka utječe nesposobnost za rasuđivanje ako ona postoji u vrijeme sklapanja braka. Ako se nevjesta/ženik ponaša neprilično situaciji u kojoj se zatekao ili uopće ne sudjeluje u postupku sklapanja braka, postupak bi trebalo prekinuti. Ako je u pitanju privremeno stanje, to ne utječe na sposobnost osobe za život u bračnoj zajednici. Međutim, ako se radi o trajnom stanju, ono bi moralo dovesti i do lišenja poslovne sposobnosti, prije svega radi zaštite prava i interesa same te osobe.

⁸ Više o tomu pročitajte pod naslovom *Skrbništvo*.

Matičar je dužan paziti na postojanje pretpostavki za sklapanje braka u tijeku cijelog postupka sklapanja braka (i kod prijave namjere sklapanja braka, a i prilikom svečanog čina sklapanja braka) pa mora kod osoba koje prijavljuju namjeru sklapanja braka prepoznati da nisu sposobne za rasuđivanje.

Radi priznavanja prava na sklapanje braka kao ljudskog prava, ali i radi zaštite osoba koje imaju zdravstvenih poteškoća koje utječu na njihovu sposobnost za rasuđivanje, lišenje poslovne sposobnosti ObZ-om je uređeno kao **uklonjiva bračna smetnja**. Osobi lišenoj poslovne sposobnosti **sud može dopustiti sklapanje braka ako utvrdi da je sposobna shvatiti značenje braka i da je brak u njezinom interesu.**⁹

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite razloge, postupak i posljedice lišenja poslovne sposobnosti – potpunog i djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti (na koji način se postupak pokreće, pred kojim tijelom, tko su stranke u postupku, kad će se donijeti odluka, gdje se podatak o lišenju poslovne sposobnosti mora upisati i zašto) te skicirajte navedeni postupak.
2. Istražite koliki je broj osoba u našoj zemlji kojima je oduzeta poslovna sposobnost. Ako je moguće pronaći podatke kroz dulje razdoblje unatrag, grafički prikažite kakav je trend vezano uz lišenje poslovne sposobnosti i pokušajte pronaći razloge za takav trend (napomena: među ostalim, razloge pokušajte pronaći u pravnoj regulaciji i zaštiti ljudskih prava kroz vrijeme).
3. Ponovite:
  - Zašto se za sklapanje braka traži mentalno zdravlje na strani ženika i nevjeste?
  - Što je lišenje poslovne sposobnosti, a što nesposobnost za rasuđivanje? Objasnite!
  - Kakva je bračna smetnja lišenje poslovne sposobnosti? Zašto? Objasnite!

⁹ medicinskopravna zaštita osoba lišenih poslovne sposobnosti uređuje se posebnim zakonom (Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama)

Postupak izdavanja dopuštenja za sklapanje braka osobi lišenoj poslovne sposobnosti je izvanparnični sudski postupak koji se pokreće na zahtjev osobe lišene poslovne sposobnosti.

C - BRAČNA SMETNJA SRODSTVA PO KRVI

„Krvno srodstvo je odnos (veza) između osoba koje potječu jedna od druge ili imaju zajedničkog pretka, ali ne potječu jedna od druge.“ (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.).¹⁰

Suvremena zakonodavstva, pa i naše, ne dopuštaju sklapanje braka određenom krugu krvnih srodnika. Takvi se brakovi smatraju društveno nepoželjnima zbog moralnih i medicinskih razloga. Zabrana takvih brakova polazi prvenstveno od iskustvom stečenih spoznaja da se potomci iz takvih odnosa učestalije rađaju s fizičkim ili psihičkim nedostacima.

Zanimljivost:

Štetnost takvih brakova zbog rizika za potomstvo nije znanstveno potvrđena. Moguće je pojačanje loših, ali i dobrih nasljednih osobina. (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 47)

Sklapanje braka prema našem ObZ-u nije dopušteno širem krugu srodnika u odnosu na neke druge europske zemlje. ObZ naime propisuje da **brak ne mogu međusobno sklopiti krvni srodnici koji potječu jedan od drugoga te sestra i brat, polusestra i polubrat, dijete sa sestrom ili polusestrom ili bratom ili polubratom svojega roditelja te djeca sestara i braće i polusestara i polubraće.**

Navedena **odredba o zabrani sklapanja braka primjenjuje se i na odnose nastale posvojenjem.**¹¹ Posvojenjem se pravnim putem zasniva odnos roditelja i djeteta i ono ima iste pravne učinke kao i biološki odnos djeteta, roditelja i drugih krvnih srodnika.

Zanimljivost:

Kazneno zakonodavstvo uređuje kaznenopravnu odgovornost bliskih krvnih srodnika za rodoskrvnuće (incest). Međutim, unatoč tome takva se kaznena djela događaju.

Isto tako, iako postoji zabrana sklapanja braka između određenih krvnih srodnika, to ne može u potpunosti spriječiti zbližavanje između određenih osoba ili zasnivanje izvanbračnih veza.

¹⁰ Više o tomu pročitajte pod naslovom *Krvno srodstvo*.

¹¹ Više o tomu pročitajte pod naslovom *Posvojenje*.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite u kojim zakonodavstvima postoji dopuštenje za sklapanje braka između bližih krvnih srodnika nego je to predviđeno prema našem ObZ-u te postoje li kakvi uvjeti za to dopuštenje. Pokušajte pronaći argumente za takva pravna rješenja uzimajući u obzir obilježja društvene zajednice u kojoj postoji takvo rješenje (vjera, tradicija, kultura, neki drugi utjecaji). Povežite usvojene sadržaje iz Povijesti, Geografije, Sociologije, Etike/Vjeronauka.
2. Istražite koliko je izgledna mogućnost da se dogodi sklapanje braka unatoč postojanju te bračne smetnje.

D - BRAČNA SMETNJA POSTOJANJA DRUGOG BRAKA / ŽIVOTNOG PARTNERSTVA

Brak ne može sklopiti osoba koja je u braku ili u (registriranom) životnom partnerstvu osoba istog spola¹². Takvom se odredbom štiti monogamnost bračne zajednice koja je važna za ravnopravnost bračnih drugova i doprinosi se pravnoj sigurnosti vezano uz pravne učinke braka.

Sklapanje braka unatoč toj smetnji ima za posljedicu da novi brak nije valjan i na njega se primjenjuju propisi o poništaju braka. Prestankom prethodnog braka više nema zapreke za valjano sklapanje novog braka.

Zanimljivost:

Kazeno zakonodavstvo osigurava monogamnost braka propisujući kazeno djelo dvobračnosti (čl. 167. Kaznenog zakona).

¹² Više o tomu potražite pod naslovom *Životno partnerstvo*.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite u kojoj se glavi Kaznenog zakona naše zemlje nalazi opis kaznenog djela dvobračnosti, koje se društvene vrijednosti štite odredbama iz tog dijela Kaznenog zakona, koja su bitna obilježja kaznenog djela dvobračnosti, tko može biti počinitelj navedenog djela te pod kojim uvjetom se kazneni progon neće ipak poduzeti. Zaključite koja je svrha takvog pravnog rješenja i zauzmite svoj stav o tom rješenju.
2. Uzimajući u obzir mogućnosti provjere podataka o nečijem identitetu i osobnim stanjima građana koje pružaju tehničko-tehnološka dostignuća vremena u kojem živimo, istražite koliko je izgledna mogućnost da netko sklopi brak s osobom koja se već nalazi u braku.

2.4. OBLICI I POSTUPAK SKLAPANJA BRAKA

Brak se može sklopiti u građanskom ili vjerskom obliku. Za svaki je oblik zakonom propisan postupak. Oblik sklapanja braka **ovisi o volji osoba koje brak žele sklopiti, a učinci sklopljenog braka isti su bez obzira na oblik njegova sklapanja.**

Brak se u građanskom obliku sklapa pred matičarem¹³ kao predstavnikom države, a u **vjerskom obliku pred službenikom vjerske zajednice** koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose.

Bez obzira na oblik sklapanja braka, u **postupku sklapanja braka razlikujemo PRETHODNI DIO POSTUPKA i ČIN SKLAPANJA BRAKA.**

U prethodnom postupku nevjesta i ženik osobno prijavljuju matičaru namjeru sklapanja braka (u matičnom uredu prema mjestu u kojem žele sklopiti brak). Matičar na temelju njihovih izjava provjerava jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje braka i po potrebi traži da mu se dostave odgovarajuće isprave. *(Prijetite se uklonjivih bračnih smetnji i zaključite o kojim bi se ispravama moglo raditi.)* U nastavku će od nevjeste i ženika zatražiti izjavu koja sadržaji sporazum

¹³ Matičar je državni službenik u tijelu koje neposredno vodi DRŽAVNE MATICE (evidencije o osobnim stanjima građana u koje se upisuju činjenice rođenja, smrti, sklapanja braka...). Više o državnim maticama (vrstama, činjenicama koje se upisuju i načinu upisa) pročitajte u Zakonu o državnim maticama "Narodne novine" broj 96/93 i 76/13, naputku za njegovu provedbu te pripadajućim pravilnicima. Preporuka: navedene izvore možete lako pronaći i na službenim stranicama Ministarstva uprave.

o izboru prezimena, upoznati će ih s osobnim pravima i dužnostima u braku te mogućnostima uređenja imovinskih odnosa i nakon toga će dogovoriti datum sklapanja braka (koji će biti u pravilu po proteku minimalno 30, ali ne više od 45 dana od prijave namjere sklapanja braka).

Čin sklapanja braka pred matičarem održat će se u matičnom uredu (iznimno na drugom prikladnom mjestu) u nazočnosti ženika, nevjeste, matičara i dva svjedoka. **Svjedok** može biti svaka punoljetna i poslovno sposobna osoba. Svjedoci doprinose svečanosti događaja, ali njihovim iskazima bi se u slučaju potrebe dokazivalo i da je brak sklopljen. Matičar i nejestu i ženika poimence pita pristaju li na sklapanje braka. Brak je sklopljen kad i nevjesta i ženik izjave svoj pristanak nakon čega matičar objavljuje da je brak sklopljen (objava ima samo deklaratorno značenje!). Čin sklapanja braka time je završen, a **matičar je dužan odmah izvršiti upis u maticu vjenčanih** i u taj upis potpisuju se žena i muž, svjedoci i sam matičar.

Za sklapanje braka u vjerskom obliku propisane su pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi se tako sklopljenom braku priznalo učinke građanskog braka. Brak se mora sklopiti pred službenikom vjerske zajednice, nevjesta i ženik trebaju prethodno **pribaviti potvrdu matičara da ispunjavaju zakonske pretpostavke za sklapanje braka (u prethodnom dijelu postupka!), a vjerski službenik nakon svečanog čina sklapanja braka dostavlja matičaru ispravu kojom potvrđuje da je brak sklopljen (u roku pet dana od vjerskog obreda). Matičar upisuje brak u maticu vjenčanih.**

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Odgovorite na pitanja:

O kome ovisi odabir oblika u kojem će brak biti sklopljen?

Pred kime se sklapa brak, tj. tko provodi svečani čin sklapanja braka, a tko upisuje podatak o sklopljenom braku u maticu vjenčanih? Što mislite zašto? Treba li se kod sklapanja braka (da bi brak bio sklopljen) držati nekog narodnog običaja? Objasnite odgovor. (Napomena: Prisjetite se što ste naučili o uređivanju obiteljskih odnosa.)

2. Roko je osoba koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica. Matični ured u kojem on i njegova partnerica žele sklopiti brak nema omogućeni pristup za osobe u invalidskim kolicima. Može li brak biti sklopljen u Rokovoj obiteljskoj kući? Istražite je li to moguće. Objasnite.

3. Prijedlog za razredni projekt:

Usporedite vjenčanje (čin sklapanja braka i slavlje u povodu sklopljenog braka) nekad i danas. Podijelite se u skupine, istražite, objedinite i prezentirajte nekome izvan vašeg razrednog odjela (npr. u povodu Valentinova, Međunarodnog dana obitelji ili nekog drugog prigodnog datuma):

- kako danas u pravilu izgleda sklapanje braka i pripadajuće slavlje

- narodne običaje vezano uz vjenčanje onog kraja naše domovine kojem pripada vaša škola. Preporuka: koristite se različitim izvorima, raspitajte se što možete saznati/vidjeti u gradskom/zavičajnom ili drugom muzeju koji vam je blizu, razgovarajte s ljudima koji bi se mogli sjećati nekih običaja i/ili znaju neku vještinu koja je bila potrebna (npr. za izradu nakita, ukrasa i sl.), razgovarajte s ljudima koji njeguju običaje aktivnim sudjelovanjem u nekom kulturno-umjetničkom društvu ili drugoj udruzi...

Ako ste u mogućnosti, organizirajte radionicu izrade i/ili izložbu nekog autohtonog ukrasa ili nakita i sl.

2.5. PRAVNI UČINCI SKLOPLJENOG BRAKA

Pravni učinci braka jesu određene pravne posljedice, tj. prava i dužnosti bračnih drugova, koje nastaju sklapanjem braka, a uređuje ih obiteljsko zakonodavstvo, ali i neki i drugi propisi.

Pravno uređivanje učinaka braka doprinosi pravnoj sigurnosti i pravnoj zaštiti bračnih drugova u različitim životnim situacijama, ali ne može samo po sebi biti presudno za kvalitetu odnosa ljudi u bračnoj zajednici. Naime, normama se ne mogu obuhvatiti svi sadržaji odnosa između bračnih drugova, a osim toga *kakvoći odnosa u braku više od pravnih pravila pridonosi stupanj razvijenosti emotivnih, psihičkih i kulturnih potreba žene i muškarca.* (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.).

Većinu učinaka koje uređuje ObZ možemo podijeliti na **osobna prava i dužnosti, imovinska prava i dužnosti**, a posebno govorimo o **pravu i dužnosti uzdržavanja**.

A – OSOBNA PRAVA I DUŽNOSTI

ObZ uređuje dio osobnih prava i dužnosti i to ona **prava i dužnosti koja se mogu uređivati pravnim normama**. Neka od tih prava i dužnosti uređena su dispozitivnim pravilima, a neka strogim pravnim normama.

Dispozitivnim normama uređuje se izbor prezimena, određivanje mjesta stanovanja, obavljanje poslova u obiteljskoj zajednici te rađanje i podizanje djece. To su učinci zajedničkog života o kojima bi se bračni drugovi trebali sporazumijevati: ravnopravnost, vjernost, uzajamno pomaganje, međusobno poštovanje i održavanje skladnih bračnih i obiteljskih odnosa te slobodan izbor rada i zanimanja svakog partnera. U ovom slučaju, radi se o učincima koji trebaju biti prisutni u bračnom životu.

Unatoč tome što su ti učinci uređeni zakonom, **država nije predvidjela sankciju za slučaj nepoštivanja zakonskih odredaba**. Svaki bračni drug u slučaju neprihvatljivog ponašanja partnera ima izbor: iskoristiti pravnu mogućnost pokretanja razvoda i izaći iz zajednice ili ostati u zajednici unatoč kršenju tih odredbi.

B – IMOVINSKA PRAVA I DUŽNOSTI

Brak je zajednica života, a to znači i gospodarska zajednica. Zakonom su uređeni sadržaji pojedinih imovinskih prava i obveza bračnih drugova, npr. koja se imovina stječe, tko i kako njome upravlja i sl.

Imovinska prava i dužnosti temelje se na načelima obiteljske solidarnosti i ravnopravnosti bračnih drugova. Bračni drugovi mogu imati vlastitu imovinu i bračnu stečevinu. Vlastita imovina jest imovina koju bračni drug ima u trenutku sklapanja braka, ali i, primjerice, imovina koju je stekao za vrijeme trajanja braka nasljeđivanjem i autorsko djelo bračnog druga. Bračna stečevina jest imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja braka kao i imovina koja iz nje potječe, ali i, primjerice, dobitak od igara na sreću i imovinska korist od autorskog prava. **Bračna stečevina u suvlasništvu je bračnih drugova.**

Odredbe ObZ-a o imovinskim pravima i dužnostima primjenjuju se ako **bračni drugovi nisu drukčije uredili bračnim ugovorom.**

C – PRAVO I DUŽNOST UZDRŽAVANJA

Uzdržavanje je učinak sklopljenog braka koji je i osobne i imovinske prirode, a postoji za vrijeme sklapanja braka i pod određenim uvjetima i nakon njegova prestanka. Kod uređivanja tog učinka polazi se od načela obiteljske solidarnosti u skladu s kojim se prije svega od članova obitelji traži da se međusobno pomažu.

Zadaci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Odgovorite:

Mogu li se emocionalni sadržaji i učinci braka uređivati pravnim pravilima?
Objasnite svoj odgovor.

2. Proučite odredbe ObZ-a o pravnim učincima braka i objasnite:

- Što je obiteljski dom i kako se štiti pravo bračnog druga (i djece) na stanovanje u tom domu?
- Kako se upravlja bračnom stečevinom?
- Što se uređuje bračnim ugovorom, u kojem se obliku sklapa, što je potrebno za njegovu valjanost, ima li učinak prema trećim osobama?
- Objasnite odgovornost bračnih drugova za obveze prema trećima osobama.

Zanimljivost:

Pravne posljedice braka odnose se i na status djeteta, pravo posvajanja tuđeg djeteta, stjecanje poslovne sposobnosti, ali i na neka druga područja života, npr. stjecanje državljanstva, zdravstveno i mirovinsko osiguranje, porezne olakšice, parnični, upravni i kazneni postupak i druga.

2.6. PRESTANAK BRAKA

Budući da je brak pravom uređeni odnos, osim njegovog sklapanja (oblika, postupka, isprava kojima se dokazuje njegovo postojanje) zakon određuje i osnove (*načine*) i dan njegova prestanka. Zato možemo reći da je brak cjelovito i potpuno pravno uređen.

Neovisno o obliku u kojem je sklopljen, brak prestaje:

- **smrću bračnog druga** – dan prestanka jest dan smrti bračnog druga
- **proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim** – dan prestanka jest dan koji je pravomoćnom¹⁴ odlukom suda (rješenjem) utvrđen kao dan smrti nestalog bračnog druga
- **poništajem** – dan prestanka jest dan na koji presuda suda o poništaju postane pravomoćna

¹⁴ Pravomoćnost znači da je odluka suda (rješenje, presuda) postala neopozivom, neizmjenjivom i mora se izvršiti. Ona nastupa kad se sudska odluka više ne može pobijati žalbom (ali i kad žalba nije dopuštena).

- **razvodom** – dan prestanka jest dan na koji presuda suda o razvodu postane pravomoćna¹⁵.

A - PRESTANAK BRAKA SMRĆU BRAČNOG DRUGA

Smrt bračnog druga ili istodobna pogibija oba bračna druga po prirodi stvari dovodi do prestanka postojanja životne zajednice dviju osoba, a time i njihova braka. Zbog pravnih posljedica prestanka braka, **važno je utvrditi dan smrti jer je to dan prestanka braka i na tu se činjenicu nadovezuju određene pravne posljedice** (npr. kod utvrđivanja podrijetla djeteta od oca).

Činjenica smrti upisuje se u državnu maticu i dokazuje se izvatkom iz matice umrlih.

U slučaju prestanka braka na taj način, bračni drug može odmah sklopiti novi brak (jer je prethodni brak prestao).

Pravna posljedica prestanka braka smrću bračnog druga nasljedno je pravo njegova bračnog druga na imovini koja čini ostavinu umrloga.

B - PROGLAŠENJE NESTALOG BRAČNOG DRUGA UMRLIM

U životu su moguće najrazličitije situacije. Neke su pravno nevažne, a neke važne. Vezano uz pravno važne životne situacije, ponekad je lako sa sigurnošću utvrditi sve pravno važne činjenice, a u nekim se situacijama pretpostavlja (predmnijeva, presumira), a ponekad i zamišlja (fingira) što se dogodilo. Jedna od takvih situacija u kojoj ne znamo sa sigurnošću što se i kad se dogodilo, a pravno je važna jer povlači za sobom određene pravne posljedice jest situacija nestanka bračnog druga. Radi se o tome da se o boravištu bračnog druga već dulje vremena ništa ne zna, a njegov bračni drug i djeca (potomci) imaju potrebu i pravo na nekakvu, barem pravnu, sigurnost. Takve se situacije rješavaju u skladu s odredbama posebnog zakona (Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanju smrti, "Narodne novine" broj 10/74) u kojem su propisane okolnosti u kojima se predmnijeva da nestala osoba više nije živa, postupak proglašenja nestale osobe umrlom i pravne posljedice odluke o proglašenju nestalog umrlim.

¹⁵ U slučaju prestanka braka poništajem ili razvodom braka koji je sklopljen u vjerskom obliku donošenje sudske odluke ne utječe na obveze bračnih drugova koje proizlaze iz pravila vjerske zajednice pred kojom je brak sklopljen.

Postupak proglašenja nestale osobe umrlom jest **izvanparnični sudski postupak**. Sud u rješenju navodi datum za koji se predmnijeva da je dan smrti nestalog (npr. datum koji nestala osoba vjerojatno nije preživjela zbog ratnog razaranja, potresa i sl.). **Brak prestaje danom koji je pravomoćnim rješenjem suda utvrđen kao dan smrti nestaloga.**

Bračni drug čiji je partner proglašen umrlim može odmah sklopiti novi brak. **Ako je osoba, koja je proglašena umrlom, živa, njezin povratak stvara određene pravne posljedice, ali ne utječe na prestanak braka koji je njegov partner sklopio.**

Pravna posljedica prestanka braka proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim jest nasljedno pravo njegova bračnog druga na imovini koja čini ostavinu osobe proglašene umrlom.

Zanimljivost:

U praksi su slučajevi proglašenja nestale osobe umrlom najčešće vezani uz neke izvanredne životne situacije u kojima je mogući i nestanak ili pogibelj većeg broja osoba. Takva je situacija i Domovinski rat vezano uz koji ima mnogo primjera proglašenja nestale osobe umrlom.

Zadatak za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Nestale su osobe članovi nečijih obitelji, nečija djeca, roditelji, supružnici. Jedna od posljedica vođenja rata na našim prostorima jest značajan broj osoba koje su nestale uslijed ratnih događanja, a sudbina nekih od njih još nije poznata. Istražite službene podatke o osobama nestalim u ratu (broj nestalih, mjere koje se poduzimaju u traženju tih osoba i sl.).

C - PRESTANAK BRAKA PONIŠTAJEM

Poništaj braka **osnova je za prestanak braka, ali i obiteljskoppravna sankcija koja se primjenjuje na brakove sklopljene protivno odredbama o pretpostavkama za valjanost braka**. Uzroci su poništaja braka, prema tome, sve one okolnosti koje su bračne smetnje. U praksi su to rijetki slučajevi prestanka braka.

Vodi se **(parnični) sudski postupak** i u njemu se utvrđuje jesu li u vrijeme skla-

panja braka postojale tražene pretpostavke za njegovu valjanost, tj. jesu li postojale bračne smetnje. Postupak se pokreće tužbom, a završava sudskom presudom. Na podnošenje tužbe ovlašten je široki krug ovlaštenika.

Ako se brak poništava, on **prestaje danom kad sudska presuda postane pravomoćna**.

Zanimljivost:

Ako je brak sklopila osoba koja je već u braku, sud će odbiti tužbu ako je prijašnji brak prestao do zaključenja glavne rasprave pred sudom u postupku poništaja.

D - RAZVOD BRAKA

Razvod braka jest prestanak braka odlukom suda kojom se brak razvodi zbog okolnosti nastalih tijekom braka ili na temelju sporazuma bračnih drugova. To je raskid braka **za života žene i muškarca** zbog okolnosti nastalih tijekom bračne zajednice. O razvodu odlučuje sud na zahtjev jednog ili oba bračna druga.

Zanimljivost:

Kao osnova za prestanak braka razvod postoji u zakonodavstvu europskih država još od 19. stoljeća, a nagli se porast razvoda bilježi sredinom 60-tih godina 20. stoljeća. U zakonodavstvima se dugo navodilo uzroke razvoda i postupak je bio složeniji nego je danas. Krajem 20. stoljeća, u većini je zemalja dopušten razvod na osnovi sporazuma bračnih drugova bez navođenja konkretnih razloga.

Prema ObZ-u **do razvoda može doći u povodu tužbe jednog bračnog druga ili u povodu prijedloga za sporazumni razvod koji podnose oba bračna druga**. Jednostrano traženje razvoda ograničeno je na određeno vrijeme za muža – on nema pravo na tužbu za vrijeme trudnoće žene ili do kad njihovo dijete ne navrší godinu dana. Takva odredba postoji zbog zaštite žene, ali i ploda i tek rođenog djeteta koji su ovisni o zdravlju majke.

Postupak razvoda braka jest **(parnični) sudski postupak**. Bračni drug koji je podnio tužbu može se u tužbi pozvati na to da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni i/ili da je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana. Bračni

drug će to dokazivati u postupku npr. time da navede da više ne žive na istoj adresi, a uzroke takve situacije ne mora navoditi.

Sud će razvesti brak¹⁶:

- 1. ako oba bračna druga predlažu razvod braka na temelju sporazuma**
- 2. ako utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni**
- 3. ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana.**

Ako se razvodi brak s djecom tada se (bez obzira na to kako se pokreće postupak razvoda) u parnici raspravlja o zbrinjavanju djece. Bračni drugovi koji imaju **zajedničko maloljetno dijete** dužni su prije pokretanja sudskog postupka radi razvoda braka **sudjelovati u obveznom savjetovanju** (koje provodi tim centra za socijalnu skrb) i **sastaviti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi** ako se namjeravaju razvesti na temelju sporazuma. Ako roditelji ne mogu sporazumno napraviti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, centar za socijalnu skrb ih upućuje na **postupak OBITELJSKE MEDIJACIJE¹⁷** (osim u slučaju sumnje ili ako je dokazano obiteljsko nasilje) u kojem se **uz pomoć obiteljskog medijatora** nastoji postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugi sporazumi vezano uz dijete, kao i riješiti druga sporna pitanja (pa i ona imovinske i neimovinske naravi).

PRAVNE POSLJEDICE RAZVODA mogu se podijeliti u dvije skupine: pravne posljedice koje se odnose na bračne drugove i pravne posljedice koje se odnose na djecu.

● **PRAVNE POSLJEDICE KOJE SE ODNOSU NA BRAČNE DRUGOVE:**

A) Pravne posljedice osobnopravnog sadržaja – prestaju osobna prava i dužnosti, a svaki od prijašnjih bračnih drugova može zadržati prezime koje je imao u trenutku prestanka braka. Ako ga ne želi zadržati može ga promijeniti posebnom izjavom u roku od šest mjeseci od prestanka braka. Izjava se podnosi matičaru u mjestu prebivališta (izjavljuje se da se vraća na prezime prije braka i matičar upisuje promjenu osobnog imena).

¹⁶ čl. 51. ObZ-a.

¹⁷ Obiteljska medijacija jest postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora. Obiteljski medijator (posrednik) nepristrana je i posebno educirana osoba koja osobama u sukobu pomaže da pronađu rješenje.

Zanimljivost:

Ako je žena prije bila u drugom braku, razvela se i sklopila novi brak, a da se prethodno nije vratila na svoje djevojačko prezime, u slučaju tog drugog razvoda vraća se na prijašnje prezime, znači na prezime po mužu iz prethodnog braka! Ako se želi vratiti na svoje djevojačko prezime, može se vratiti, ali za to nije dovoljna izjava već se traži pokretanje postupka za promjenu osobnog imena.

B) Pravne posljedice imovinskopravnog sadržaja – bračni drugovi najprije će odvojiti svatko svoju vlastitu imovinu i zatim se pristupa podjeli bračne stečevine o čemu se mogu sporazumjeti. U bračnoj su stečevini suvlasnici pa tu imovinu moraju podijeliti u naravi ili u novcu. Ako su prilikom sklapanja braka sklopili bračni ugovor kojim su uredili pitanja oko imovine, postupit će se prema njegovim odredbama.

C) Uzdržavanje – prestankom braka u pravilu prestaje i pravo i obveza uzdržavanja, međutim ObZ predviđa i iznimku propisujući pod kojim uvjetima postoji to pravo/obveza i u slučaju prestanka braka te predviđajući i mogućnost sporazuma partnera o uzdržavanju.¹⁸

● **PRAVNE POSLJEDICE KOJE SE ODOSE NA DJECU:**

A) Pravne posljedice osobnopravnog sadržaja

B) Pravne posljedice imovinskopravnog sadržaja

C) Uzdržavanje¹⁹

O djeci u pravilu skrbe njihovi roditelji. Ovisnost djeteta o roditeljima (i općenito o odraslima) pravno postoji u prvom redu do punoljetnosti djeteta. **U slučaju razvoda oba su roditelja i dalje odgovorna za podizanje i odgoj djeteta. Roditeljska skrb pripada majci i ocu zajedno, ravnopravno i sporazumno, bez obzira žive li zajedno ili odvojeno.**

U parnici o razvodu raspravlja se s kime će dijete živjeti, o djetetovom uzdržavanju, susretima i druženju djeteta s roditeljem s kojim neće živjeti i o ostalim sadržajima roditeljske skrbi.

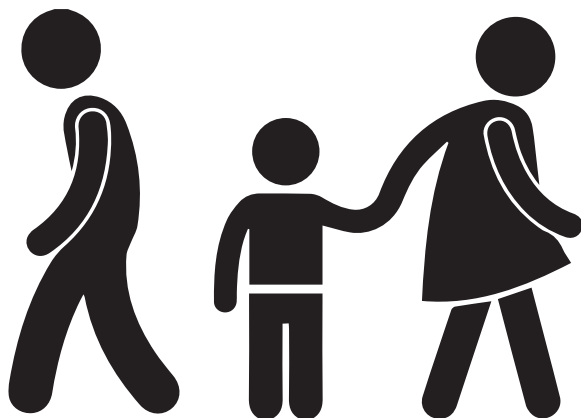
¹⁸ Više o tomu pročitajte pod naslovom *Uzdržavanje*.

¹⁹ više o tomu pročitajte pod naslovom *Uzdržavanje*.

Bračni drugovi mogu se sporazumjeti o mjestu stanovanja djeteta, obiteljskoj kući ili stanu koji će biti obiteljski dom, načinu ostvarivanja roditeljske skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom. **Ako ne postignu sporazum, odluku o tim pitanjima sud će donijeti po službenoj dužnosti.**

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Među odredbama o učincima razvoda potražite posebne odredbe o zaštiti dobrobiti djece i obiteljskog doma te opišite na koji se način štiti dobrobit djece i obiteljski dom.
2. Istražite među podacima Državnog zavoda za statistiku koliki je broj sklopljenih brakova, a koliki je broj razvoda u našoj zemlji.
3. O čemu se mogu sporazumjeti bračni drugovi koji se razvode?
4. Istražite i navedite par zanimljivosti iz medija vezano uz razvode u našoj zemlji.
5. Istražite koja su obilježja obiteljskih sukoba.
6. Koristeći se ObZ-om i drugim dostupnim izvorima, istražite što je obiteljska medijacija i prezentirajte istraženo (obratite pažnju na svrhu, područja, oblike i prednosti medijacije).
7. Usporedite rješavanje sukoba putem suda i u postupku obiteljske medijacije. Iznesite svoj (obrazloženi) stav o jednom i drugom načinu rješavanja sukoba.

PROJEKTI I AKTIVNOSTI

1. Ponavljanje pravnih sadržaja – rad u timu (4 učenika)

Razgovarajte u timu o **pravnim učincima sklapanja braka i pravnim posljedicama razvoda braka** te posebno o **pravnim posljedicama koje se odnose na djecu**. Pripremite se za izlaganje na temelju bilježaka koje ste vodili tijekom razgovora. Pred razrednim odjelom rezultat rada prezentirat će predstavnik tima.

1. Koji su osobnopravni i imovinskopravni učinci sklapanja braka?
2. Koje su pravne posljedice prestanka braka?
3. Usporedite pravne učinke sklapanja braka i pravne posljedice prestanka braka?

2. Povezivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Na hipotetskom primjeru analizirajte pravne posljedice razvoda braka, odnosno pravne posljedice koje se odnose na djecu.

Rješenje zadataka prezentirajte pred razrednim odjelom na temelju bilježaka koje ste vodili tijekom rada.

Slučaj 1.

Brak između A.A. iz Zagreba i B.A. iz Zagreba razveden je 20. lipnja 2017. godine. Sud je u presudi kojom se razvodi brak donio odluku da će mlt. C.A. živjeti s majkom te je određeno vrijeme za susrete i druženja s ocem.

U razdoblju od 20. lipnja 2017. godine do 20. listopada 2018. godine B.B. je često mijenjala stavove i mišljenja te je svojim postupcima ugrožavala duševni razvoj zajedničkog mlt. djeteta tako da je sprječavala susrete i druženja s ocem. U istom razdoblju zatražila je od suda donošenje privremene mjere zabrane susreta i druženja A.A. s mlt. C.A.

1. Analizirajte pravne posljedice razvoda braka.
2. Razgovarajte u razrednom odjelu o pravnim posljedicama koje se odnose na djecu.
3. Povezivanje pravnih sadržaja – rad u timu (7 učenika)

Na primjeru simuliranog suđenja primijenite stečeno znanje iz ovog poglavlja i znanje o parničnom postupku iz nastavnog predmeta Upravni postupak. Poduzmite radnje koje se obvezno provode u sudskom parničnom postupku. Prikažite tijek sudskog – parničnog postupka.

- a) Podijelite uloge: otac – tužitelj, majka – tužena, dijete, punomoćnici tužitelja i tuženika, sudac, službenik – službenica centra za socijalnu skrb.
- b) Pripremite se za uloge. Pročitajte slučaj 1. i odgovorite na pitanja: ugrožava li majka duševni razvoj zajedničkog mlt. djeteta; sprječava li majka susrete i viđenja s ocem; postoje li uvjeti za promjenu odluke, tj. ima li otac materijalne i socijalne uvjete za čuvanje djeteta.
- c) Izradite hodogram iz kojeg su vidljive aktivnosti svih subjekata u sudskom parničnom postupku na temelju činjenica koje su navedene u primjeru koji analizirate (Slučaj 1. i Slučaj 2.)
- d) Na temelju hodograma, u sudskom parničnom postupku poduzmite radnje za koje ste ovlaštteni; tužitelj podnosi tužbu, sudac dostavlja tužbu tuženiku na odgovor, tuženik dostavlja sudu odgovor na tužbu, sudac ispituje dopu-

štenost, pravovaljanost i pravovremenost tužbe te određuje datum glavne rasprave na koju poziva tužitelja, tuženu i svjedoke. Teret je dokazivanja na tužitelju koji mora dokazati sve naprijed navedene činjenice.

e) Na temelju činjeničnog stanja opisanog u slučaju 1. i 2. te na temelju činjenica utvrđenih u simuliranom parničnom postupku analizirajte pravne posljedice razvoda braka koje se odnose na djecu.

Rješenje zadatka prezentirajte pred razrednim odjelom na temelju bilježaka koje ste vodili tijekom rada.

1. Je li sudska odluka donesena radi zaštite dobrobiti djeteta? Objasnite.

2. U kojoj se mjeri izmjenom odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti štiti dobrobit djeteta?

Slučaj 2.

A.A. je u prosincu 2018. godine tužbom zatražio da Općinski sud izmijeni odluku s kojim će roditeljem živjeti mlt. C.A. te je sud odlučio da će mlt C.A. živjeti s ocem. Istom je presudom odlučeno da će se susreti i druženja majke B.A. odvijati na ovako:

- dvaput tjedno od 15:00 do 20:00

- svaki drugi vikend počev od subote u 11:00 do nedjelje u 20:00 sati

- svaki drugi državni praznik i blagdan

- polovicu svih školskih praznika.

Istovremeno je odlučeno da je A.A. dužna doprinositi za uzdržavanje mlt. C.C. iznos od 1.000,00 kn mjesečno počev od dana donošenja presude pa nadalje, dok za to budu postojali zakonski uvjeti, zajedno sa zakonskom zateznom kamatom.

3. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Na hipotetskom primjeru analiziraj odgovarajuće pravne sadržaje iz ovog poglavlja: prestanak braka, razvod braka, pravne posljedice prestanka braka, **pravne posljedice koje se odnose na djecu.**

Rezultat rada obrazložite i raspravite pred razrednim odjelom.

1. Istražite online odgovarajuće odredbe iz Obiteljskog zakona – IV. Posebni postupci ovrhe – ovrha radi predaje djeteta.

2. Mogu li se i kako opisani ili slični sukobi roditelja riješiti mirnim putem bez pokretanja sudskog, odnosno ovršnog postupka?

3. Izradite umnu mapu za primjere koje ste analizirali i prezentirajte pred razrednim odjelom rezultat rada.

Slučaj 3.

Prijedlog za raspravu: ovršni postupak

Presuda je postala pravomoćna i ovršna iz kojeg je razloga A.A. podnio nadležnom Općinskom sudu Prijedlog za ovrhu jer ovršenica B.A. nije dragovoljno predala zajedničko dijete mlt. C.A. ovrhovoditelju. Ovrhovoditelj je sukladno odredbi čl. 517. i čl. 522. Obiteljskog zakona predložio da se zakaže ročište na kojem će sud saslušati stranke i donijeti rješenje o ovrsi.

3. PRAVNI ODNOSI RODITELJA I DJETETA

OČEKIVANI ISHODI:

Definirati pojam djeteta i primijeniti ga u konkretnom slučaju te argumentirano objasniti postavljenu dobnu granicu iz definicije pojma, definirati pojam obiteljski status djeteta, definirati i objasniti majčinstvo i očinstvo, objasniti i obraniti pravo djeteta na saznanje vlastitog podrijetla, staviti u odnos pravni položaj bračne i izvanbračne djece, objasniti, opisati i razlikovati utvrđivanje/osporavanje majčinstva/očinstva, zauzeti stav o utvrđivanju očinstva u sudskom postupku/priznanjem, podržati zakonsko rješenje o predujmljivanju troškova vještačenja u sudskim postupcima iz sredstava suda, izdvojiti i objasniti pravne institute koji se odnose na odnos roditelja i djece, opisati sustav prava djece u našoj zemlji, definirati pojmove najbolji interes djeteta i dobrobit djeteta, objasniti značaj tih pojmova i način na koji se utvrđuju u slučaju konkretnog djeteta, objasniti pojam prava djeteta, navesti prava djeteta u obitelji, izdvojiti i opisati dužnosti djeteta, zauzeti stav o pravima i dužnostima djeteta, podržati postojeći pravni sustav ili predložiti/kreirati bolja pravna rješenja ili dopunu postojećih, opisati način zaštite prava djeteta, navesti pravne institute za skrb o djetetu, definirati roditeljsku skrb, objasniti njezin sadržaj, cilj i način ostvarivanja, istaknuti svrhu mjera za zaštitu prava djeteta, razlikovati blaže i strože mjere, podržati potrebu izricanja tih mjera te nastojanje da se održi/ponovno uspostavi obiteljska zajednica, opisati položaj i ulogu centra za socijalnu skrb u odnosima roditelja i djece, objasniti pojam krvno srodstvo i izdvojiti njegove učinke u području obiteljsko-pravnih odnosa, upotrebljavati ključne pojmove na pravilan način.

3.1. UVOD

Odnosi između roditelja i djeteta pravno se uređuju zbog potrebe za pravnom sigurnošću. Pravno uređivanje tih odnosa je „*tipičan primjer pravne intervencije u prirodne, biološke odnose*“ (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.).

Odnos roditelja i djeteta **nastaje najčešće biološkim putem, ali može nastati i pravnim putem – posvojenjem (tuđeg) djeteta**. U tom slučaju na temelju pravnog akta nastaje odnos koji odgovara (biološkom i pravnom) odnosu roditeljstva.

U odnosima između roditelja i djeteta **djeca su dugo kroz povijest bila u podređenom položaju** zbog činjenice dugotrajne fizičke i psihičke ovisnosti djece u odnosu na odrasle članove zajednice, a prije svega u odnosu na roditelje. **Odnosi roditelja i djeteta postupno se pravno uređuju pod utjecajem razvoja društva**. Mijenja se sadržaj tih odnosa te pravni ovlaštenici vezano uz prava i dužnosti u tim odnosima. Značajan utjecaj na pravno uređivanje tih odnosa imala je sve veća svijest o ravnopravnosti svih ljudi pa prema tome i žene i muškarca u društvu pa i u braku, žene i muškarca kao roditelja te bračne i izvanbračne djece. Krajem dvadesetog stoljeća sve više se počinje voditi računa i o pravima djeteta. Sve se to ogleda i u promijeni korištene terminologije. Npr. u zakonodavstvima pojedinih zemalja izraz roditeljska vlast zamjenjuje se izrazom roditeljsko pravo (koji uključuje i prava i dužnosti roditelja), a danas se upotrebljava i izraz roditeljska skrb.

Pravne posljedice i učinci odnosa roditelj – dijete jesu skrb roditelja o djetetu, prava djece prema roditeljima, međusobno uzdržavanje, bračne smetnje, imovinski odnosi, nasljedno pravo i dr.

Zanimljivost:

Pravni sustavi istočnoeuropskih zemalja znatno su prije donijeli propise o ravnopravnosti žene i muškarca te bračne i izvanbračne djece nego li zapadnoeuropske zemlje. (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 125.)

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite kako se mijenja skrb roditelja za djecu kroz povijest pri čemu posebno obratite pažnju na cilj skrbi roditelja za djecu, odnos zajednice prema toj vrsti odnosa u obitelji, mijenjanje položaja majke i oca u odnosu na njihovu djecu te na pravno uređenje odnosa roditelja i djece u pravnoj povijesti naše zemlje.

2. Istražite što nas o odnosima roditelja i djece uče vjerske zajednice koje srećemo u našem okruženju.

3.2. PODRIJETLO DJETETA OD MAJKE I OCA

Da bi odnos između određenog djeteta i određenog/određenih roditelja doista imao određene pravne posljedice, mora biti poznati **obiteljski status djeteta**. Pod tim se pojmom podrazumijeva **pripadnost djeteta određenoj obitelji, tj. njegovo podrijetlo od majke i oca te bračno/izvanbračno rođenje**. Kod pravnog uređivanja podrijetla djeteta polazi se od redovitih i uobičajenih pojava, ali se vodi računa i o iznimnim situacijama te novim sadržajima i mogućnostima koje se javljaju s vremenom.

Obiteljsko pravo govori o majčinstvu, tj. podrijetlu djeteta od majke, te očinstvu, tj. podrijetlu djeteta od oca.

ObZ je uskladio odredbe o podrijetlu djeteta sa zahtjevima iz Konvencije o pravima djeteta, prije svega sa **pravom djeteta na saznanje vlastitog podrijetla**. Majčinstvo u pravilu nije sporno, no zbog izuzetnih situacija uređuje se i njegovo utvrđivanje i osporavanje. Tko se smatra ocem djeteta ovisno je o činjenici je li dijete rođeno u braku ili izvan braka.

Položaj bračne i izvanbračne djece pravno je u svakom pogledu jednak pa i u odnosu djeteta i oca kao i ostalih srodnika s očeve strane. Razlika je samo u načinu na koji se utvrđuje podrijetlo djeteta od oca.

ObZ uređuje utvrđivanje majčinstva i očinstva te osporavanje za slučaj da upisano majčinstvo ili očinstvo ne odgovaraju stvarnom stanju. **Podatak o majci i ocu djeteta se upisuje u maticu rođenih.**

3.2.1. Majčinstvo

Majčinstvo je pravni odnos koji nastaje između djeteta i žene koja je upisana u maticu rođenih kao njegova majka. To je društvena vrijednost koju država štiti na različite načine, kroz odredbe Ustava i različitih zakona.¹

¹ Zaštita majčinstva vidi se iz odredaba koje govore npr. o tome da muž ne može podnijeti tužbu za razvod braka za vrijeme trudnoće žene i do kad njihovo dijete ne navrši godinu dana, izvanbračni otac dužan je uzdržavati majku djeteta godinu dana nakon rođenja djeteta, žena koja je rodila ima pravo na rodiljni dopust, zabranjeni je noći rad za trudnice, ubojstvo trudnice je teži oblik kaznenog djela ubojstva...

Osnovna zakonska odredba o majčinstvu govori da je djetetova majka žena koja ga je rodila (napomena: majčinstvo može biti zasnovano i posvojenjem i po pravnim je učincima izjednačeno s biološkim majčinstvom).

Ako se majčinstvo ne može utvrditi na taj način, ono se utvrđuje odlukom koja se donosi u sudskom postupku. Tužbu radi utvrđivanja majčinstva može podnijeti dijete, žena koja sebe smatra majkom djeteta ili centar za socijalnu skrb. Zakonom su propisani rokovi za tužbu. Situacije u kojima je potrebno utvrditi majčinstvo rijetke su, ali moguće. Primjerice, žena rodi izvan ustanove bez očevidaca i napusti dijete ili je dijete rođeno u takvim okolnostima da je došlo do odvajanja majke i djeteta (npr. u ratu, uslijed nekakve katastrofe i sl.)².

Majka djeteta upisuje se u maticu rođenih djeteta i postupa se s povjerenjem u ono što je upisano.

Zakon uređuje i mogućnost osporavanja majčinstva ženi upisanoj u maticu rođenih. Tužbu može podnijeti: dijete, žena koja je upisana u maticu rođenih kao djetetova majka kao i žena koja sebe smatra majkom djeteta, ako istodobno traži da se utvrdi njezino majčinstvo. Propisani su rokovi za pokretanje sudskog postupka. Osporavanje nije dopušteno nakon djetetove smrti ili ako je majčinstvo utvrđeno u sudskom postupku.

Sporovi radi utvrđivanja/osporavanja majčinstva su **tzv. maternitetski sporovi**.

Zanimljivosti:

Jedna od najpoznatijih latinskih izreka koje potječu iz rimskih pravnih izvora govori: „Mater semper certa est. – Majka je uvijek poznata.“ (<https://www.pravo.unizg.hr/>, 29.12.2019.)

Razvoj biomedicinskih znanosti omogućio je, među ostalim, i oplodnju tuđom darovanom jajnom stanicom, implantaciju gamete ili zametka u maternicu druge žene koja nosi dijete nastalo iz tuđeg genetskog materijala, te rađanje takvog djeteta. (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 227.-229.). Pravo radi pravne sigurnosti nastoji ponuditi pravna rješenja za takve, ali i sve druge novonastale situacije kada se za to pokaže potreba. Posebno je teško, ali je potrebno, ponuditi pravna rješenja za situacije kada postoji medicinska dvojba o majci djeteta zbog „razdvojenog“ majčinstva (gestacijska majka - trudnica, roditelja nije u isto vrijeme i genetska majka djeteta koje je rodila).

² nahoče – nađeno dijete kojem se ne znaju roditelji

3.2.2. Očinstvo

Očinstvo je pravni odnos koji nastaje između djeteta i muškarca koji je upisan u maticu rođenih kao njegov otac. Osnovna zakonska odredba o očinstvu govori da se djetetovim ocem smatra majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka – tzv. **presumpcija o bračnom očinstvu** (napomena: očinstvo može biti zasnovano i posvojenjem i po pravnim učincima izjednačeno je s biološkim očinstvom). Ako je majka djeteta u razdoblju do tristo dana od prestanka braka smrću, sklopila kasniji brak, muž majke iz posljednjega sklopljenog braka smatra se ocem djeteta.

Pravo „različito kvalificira činjenicu rođenja djeteta na temelju razlike između braka i izvanbračnog odnosa“ (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 150*) pa govori o bračnom i izvanbračnom statusu djeteta. Važnost tog razlikovanja isključivo je praktična jer omogućuje da se djetetu na jednostavan način utvrđuje podrijetlo od oca u situaciji kada su zadovoljeni svi elementi bračnog statusa djeteta.

Bračni status ima dijete u slučaju kad se može primijeniti **presumpcija o bračnom očinstvu**.

Izvanbračni status ima dijete:

- koje rodi neudana majka ili žena čiji brak ne postoji ili žena koja je bila u braku, ali je rodila po proteku tristo dana od prestanka braka
- rođeno za vrijeme trajanja braka ili u roku od tristo dana od prestanka braka, ali je presumirano očinstvo majčina muža s uspjehom osporeno u sudskom postupku.

Za dijete koje ima izvanbračni status skrbi majka, a kad se utvrdi u propisanom postupku i njegovo podrijetlo od oca, tada će i otac imati roditeljsku skrb.

Zakonom se propisuju načini utvrđivanja podrijetla izvanbračnog djeteta. Očinstvo se utvrđuje **priznanjem** ili **sudskom presudom**. Statistički podaci govore o sve većem broju izvanbračno rođene djece, no nema podataka o broju slučajeva utvrđivanja podrijetla priznanjem / sudskom presudom.

Česte su situacije da prilikom prijave rođenja i osobnog imena izvanbračno rođenog djeteta majka navodi ime oca djeteta i to se onda smatra njezinim pristankom na očevo priznanje. Rjeđe se događa da majka prijavljuje rođenje i ime djeteta ne želeći navesti ime oca. U toj je situaciji riječ o **sukobu dvaju prava**: njezina **prava na privatnost**, a posebno prava na očuvanje vlastite intime (međutim, često se za tim krije i želja žene za majčinstvom bez sudjelovanja drugog roditelja, tj. oca) i **djetetovog prava da zna tko su mu roditelji i da uživa njihovu**

skrb. U skladu s Konvencijom o pravima djeteta ističe se da je interes djeteta važniji, ali nema načina da se majku prisili da kaže ime oca. Moguće je i da majka doista ne zna tko je otac djeteta. Za dijete je najpovoljnija situacija da prilikom prijave rođenja izvanbračnog djeteta pristupe kod matičara istodobno i majka i otac i daju svoje osobne izjave o očinstvu.

Utvrđivanje očinstva priznanjem uređeno je kao pravna mogućnost za jednostavno i brzo utvrđivanje podrijetla djeteta od oca. Pravna sigurnost zahtijeva da su ispunjene određene pretpostavke. **Priznanje je jednostrani pravni akt kojim izjavu volje daje muškarac koji sebe smatra ocem djeteta u postupku i na način utvrđen zakonom.** Izjava se daje dobrovoljno i smatra se istinitom. Opoziv priznanja nije dopušten (iznimno postoji mogućnost osporavanja u sudskom postupku, ako bi ono bilo dano pod prisilom ili pogrešno, ali pravo na tužbu vremenski je ograničeno propisanim rokovima). Priznaje se rođeno dijete. Iznimno je moguće i priznanje začetog, nerođenog djeteta i to u situaciji kad otac zna da neće doživjeti rođenje djeteta (takvo priznanje proizvodi učinke pod uvjetom da se dijete rodi živo) te priznanje nakon djetetove smrti (sve dok činjenica rođenja ne bude upisana u maticu rođenih, ali i kasnije ako dijete ima potomstvo). Izjava o priznanju daje se na zapisnik pred matičarem, sudom ili centrom za socijalnu skrb i u konzularnom uredu ili diplomatskom predstavništvu Republike Hrvatske koje obavlja konzularne poslove, a može se dati i u oporuci. Nema propisanog roka za priznanje očinstva. **Da bi očinstvo bilo utvrđeno priznanjem traže se:**

- pristanak majke (izjava na zapisnik pred matičarem, sudom, centrom za socijalnu skrb)
- pristanak majke i njezina muža ako očinstvo priznaje muškarac koji sebe smatra ocem djeteta
- suglasnost centra za socijalnu skrb (ako na strani majke i/ili djeteta postoji stvarna ili pravna prepreka da daju svoj pristanak)
- pristanak djeteta starijeg od 14 godina (izjava pred centrom za socijalnu skrb) – uvažava se pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja.

Potrebne pristanke/suglasnost pribavlja matičar.

Utvrđivanje očinstva sudskom presudom predviđeno je za slučaj da ono nije utvrđeno presumpcijom bračnog očinstva ili priznanjem (pa i u slučaju kad nije bilo propisanih pristanaka/suglasnosti). **Podnosi se tužba radi utvrđivanja očinstva i slijedi sudski postupak na kraju kojega se donosi presuda kojom se utvrđuje očinstvo.** Tužbu podnosi dijete ili majka ili muškarac koji nije dobio pristanak/suglasnost na priznanje, centar za socijalnu skrb ili muškarac koji sebe

smatra ocem djeteta, a neki drugi muškarac je priznao očinstvo. Tužba se može podnijeti i ako muškarac koji se smatra ocem nije živ (podnosi se protiv njegovih nasljednika). Propisani su rokovi za podnošenje tužbe radi utvrđivanja očinstva.

Utvrđeno očinstvo (bilo priznanjem bilo sudskom presudom) upisuje se u maticu rođenih.

Očinstvo se može osporavati u sudskom postupku. Tužbu mogu podnijeti: dijete, majčin muž ili majka djeteta. Kad je očinstvo utvrđeno priznanjem, tužbu radi osporavanja može podnijeti: dijete, muškarac koji je upisan u maticu rođenih kao otac djeteta ili muškarac koji sebe smatra ocem djeteta ako istodobno traži da se utvrdi njegovo očinstvo. Rokovi za podnošenje tužbe propisani su ObZ-om. Osporavanje nije dopušteno nakon smrti djeteta te ako je očinstvo utvrđeno u sudskom postupku.

Sporovi radi utvrđivanja/osporavanja očinstva jesu **tzv. paternitetski sporovi**.

Zanimljivost:

Jedna od najpoznatijih latinskih izreka koje potječu iz rimskih pravnih izvora govori: „Pater est quem nuptiae demonstrant. – Otac je onaj na koga ukazuje brak.“ (<https://www.pravo.unizg.hr/>, 29.12.2019.)

3.2.3. Troškovi vještačenja u parnicama radi utvrđivanja majčinstva i očinstva

Kada se majčinstvo ili očinstvo utvrđuje u postupku pred sudom, izvode se dokazi, prije svega medicinska vještačenja koja su ključni dokaz o podrijetlu djeteta. No, medicinska su vještačenja značajan materijalni izdatak za predlagatelja dokaza pa bi ga mogli obeshrabriti da se uopće obrati sudu ili traži izvođenje dokaza. Zato je zakonom propisano da se ti **troškovi predujmljuju iz sredstava suda**, a konačni obračun troškova parnice ovisit će o okolnostima slučaja i ishodu postupka. Takvo je pravno rješenje u skladu s načelom ekonomičnosti postupka pred sudom te **olakšava pristup sudu i vođenju sudskog postupka u takvim specifičnim situacijama kakve su u slučaju sudskog utvrđivanja majčinstva ili očinstva**. Najčešće se u praksi radi o situacijama utvrđivanja izvanbračnog očinstva.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Radi lakšeg usvajanja i/ili ponavljanja nastavnih sadržaja nacrtajte mentalnu mapu na temu Podrijetlo djeteta.
2. Primijenite sadržaje Upravnog postupka te prema ObZ-u opišite i skicirajte sudski postupak utvrđivanja majčinstva (napomena: istaknite tko su ovlašteni tužitelji u pojedinim situacijama, a tko tuženi, u kojim se rokovima podnosi tužba, tko su stranke u postupku i kakve su pravne posljedice presude).
3. Prisjetite se vrsta pravnih činjenica (sadržaji Uvoda u državu i pravo) s obzirom na njihovu funkciju pa zaključite kakva je činjenica „djetetova majka je žena koja ga je rodila“.
4. Pronađite ustavnu odredbu o jednakosti svih građana i primijenite je na odnos djeteta i oca (i srodnika po očevoj strani) s obzirom na činjenicu bračnog/izvanbračnog statusa djeteta.
5. Razmislite i zaključite što je bolje sa stajališta djeteta: utvrđivanje očinstva priznanjem ili sudskom presudom. Obrazložite svoj odgovor.
6. Istražite odredbe ObZ-a o priznanju očinstva i odgovorite tko (s obzirom na godine starosti i poslovnu sposobnost) može priznati očinstvo i na koji način daje izjavu te što je propisano za osobu koja daje pristanak (s obzirom na godine starosti i poslovnu sposobnost).
7. Istražite u odredbama ObZ-a postupanje matičara kad primi izjavu o priznanju očinstva te postupanje matičara i centra za socijalnu skrb u slučaju kad nema podataka o ocu. Zaključite o čijem se interesu posebno vodi računa. Objasnite zašto.
8. Istražite u odredbama ObZ-a postupanje centra za socijalnu skrb kad ima podatak o ocu. Odgovorite na koji način centar za socijalnu skrb dolazi do podatka o ocu djeteta i na koji način poziva imenovanu osobu. Objasnite zašto se dostava poziva u ovome slučaju vrši na taj način. Napomena: Prisjetite se sadržaja Uredskog poslovanja i dopisivanja o tome na koji se način vrši dostava pismena.
9. Prijedlog za rad u paru: Istražite kakvo je medicinsko objašnjenje postupka medicinski pomognute oplodnje te istražite odredbe ObZ-a o majčinstvu i očinstvu djeteta začetog medicinski pomognutom oplodnjom. Pokušajte pronaći podatke o tome zašto se ti postupci provode, koliko su učestali, je li riječ o medicinski zahtjevnim postupcima, rizičnim postupcima ili rutinskim postupcima, plaćaju li ih osobe koje ih traže ili se naplaćuju na teret HZZO-a i sl.

10. Prijedlog za radu skupinama: Istražite kakav je pravni pristup pomognutoj oplodnji u različitim zemljama Europe (tj. kakva su poredbenopravna rješenja).
11. Istražite kakva se medicinska vještačenja izvode u postupcima utvrđivanja majčinstva/očinstva, kako se medicinski utvrđuje očinstvo, gdje se ta vještačenja izvode te kolika im je cijena.
12. Prisjetite se ili zaključite kakvo je značenje načela ekonomičnosti vezano uz ljudske aktivnosti općenito, a poglavito vezano uz upravne i sudske postupke.
13. Tema za razmišljanje: Odgovorno spolno ponašanje.

3.3. OBITELJSKOPRAVNI ODNOSI RODITELJA I DJETETA

3.3.1. Uvod

Pravno uređenje odnosa roditelja i **djeteta odraz je različitih društvenih čimbenika³, a temelji se na osnovnim načelima za uređivanje obiteljskih odnosa.** (Prisjetite se tih načela.) Odnosi roditelja i djeteta **razrađuju se kroz dva pravna instituta: prava djece** (tj. prava i dužnosti djeteta) i **roditeljska skrb** (tj. odgovornosti, prava i dužnosti roditelja).

Danas je vezano uz položaj djeteta i odnos roditelj – dijete karakteristično:

- naglasak je na uređivanju odgovornosti roditelja za podizanje djeteta
- poštuje se individualni pristup potrebama djece
- smanjuju se ovlasti roditelja (u pogledu neograničenog i nekontroliranog „raspolaganja“ djetetom)
- propisuju se načini i pretpostavke intervencije društva u odnose između roditelja i djece (radi zaštite djece!)
- djeci se priznaje pravni subjektivitet (vezano uz posebna djetetova prava). (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 218.)

³ *Suvremeno društvo obilježava sve manji udio djece u ukupnoj populaciji, sve veći broj manjih obitelji u kojima se djeca podižu, sve veći broj jednoroditeljskih obitelji, sve manji broj sklopljenih brakova, sve veći broj razvoda, sve više uzastopnih brakova i sve više izvanbračno rođene djece (usp. Alinčić, Obiteljsko pravo, str. 217., 218.). Takvo stanje u društvu nameće nove probleme i zahtjeve koji često zahtijevaju multidisciplinarni pristup. Posebno izazovno je pravno uređenje odnosa roditelja i djeteta, a još više primjena prava u konkretnim slučajevima.*

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Prijedlog za rad u skupinama:

- Prisjetite se pokazatelja o stanovništvu koje ste učili na geografiji.
- Istražite čime se bavi demografija, vitalna statistika, obiteljska i socijalna politika te zaključite koja znanja s tih područja mogu biti korisna nama u usvajanju nastavnih sadržaja obiteljskog prava i promišljanju o odnosima roditelja i djece.
- Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, istražite pokazatelje o stanovništvu koji su zanimljivi za naše nastavne sadržaje, grafički prikažite neke pokazatelje (po godinama) radi lakše usporedbe stanja i kretanja u našoj zemlji.

3.3.2. Prava djeteta (tj. djetetova prava i dužnosti)

Pojam *dijete* definira Konvencija o pravima djeteta i ta se definicija primjenjuje i u obiteljskom pravu, ali i šire. Prema Konvenciji **dijete je osoba do stjecanja punoljetnosti**. U našem je pravnom sustavu propisano da se punoljetnost stječe s navršenih osamnaest godina pa je **dijete svaka osoba do navršene osamnaeste godine života**.

Pravno uređivanje odnosa roditelja i djeteta polazi od priznavanja raznovrsnih prava djeteta čiji je smisao zaštita djece na putu njihovog odrastanja. Prava djeteta jesu podvrsta ljudskih prava i njihova zaštita mora biti prisutna u uređivanju svih pravnih odnosa u društvu u kojima je subjekt dijete. **Na sustav prava djece kakav danas poznajemo presudan je utjecaj imala Konvencija o pravima djeteta**⁴ koja je usvojena u Ujedinjenim narodima 20. studenog 1989. godine.

⁴ *Temeljem te Konvencije djeci pripada izuzetno veliki broj prava, sva su djeca jednaka, a u podizanju djeteta primarna je uloga roditelja. Države članice su se obvezale na njihovo poštovanje i poduzimanje odgovarajućih mjera za zaštitu djeteta te pristaju na kontrolu međunarodnih tijela u vezi s njihovim poštovanjem na svom teritoriju.*

Kako bi se dodatno objasnila prava iz Konvencije, UN je izradio tri kraća dokumenta koji se nazivaju fakultativnim protokolima. Ti protokoli dodatno razvijaju određena prava iz Konvencije te pojašnjavaju kako ih bolje zaštititi. Ti se protokoli odnose na djecu u ratnim situacijama, na trgovinu djecom ili njihovo spolno iskorištavanje kroz prostituciju ili pornografiju te na tužbu („pritužbu“) djece UN-u kada njihova prava nisu potpuno zaštićena u njihovim zemljama. (Prema <https://www.unicef.org/croatia/reports/zalozi-se-za-svoja-prava>)

Vezano uz naše sadržaje korisna je podjela⁵ prava djeteta na:

- osobna
- društvena
- obrazovna
- zdravstvena
- socijalna
- ekonomska
- kulturna i
- pravosudno – zaštitna. (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 227.-229.)

Konvencija o pravima djeteta ne spominje nijednu dužnost djece. (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.)

Konvencija o pravima djeteta upotrebljava pojam **najbolji interes djeteta** za označavanje kriterija postupanja s djetetom i donošenja odluka vezano uz dijete. To je načelo s kojim se treba rukovoditi zakonodavac kada donosi propise, ali i svaki subjekt koji postupa s određenim djetetom (pojedinci i različite institucije u nadležnosti države, ali i one koje nisu u njezinoj nadležnosti).

Interes djeteta je neodređen, ali odrediv pravni pojam, koji u slučaju konkretnog djeteta traži da se prepozna njegove potrebe i da ih se zadovolji na najbolji mogući način. Kada se u konkretnom slučaju određuje interes djeteta da bi se npr. donijela neka odluka istovremeno treba **voditi računa o potrebama djeteta, volji roditelja i standardnom ponašanju** (kao prosječnom, uobičajenom i poželjnom postupanju s djetetom u određenoj zajednici). Svaki od tih kriterija krije neke zamke i u primjeni može uključivati i subjektivno gledanje onoga tko te kriterije primjenjuje pa odrediti najbolji interes djeteta nije nimalo lako.

Primjereniji pravni izraz (koji se danas gotovo redovito upotrebljava pa sve češće i u kolokvijalnom govoru) i sveobuhvatniji pojam od pojma interes djeteta je **dobrobit djeteta**, pojam koji obuhvaća i interes djeteta. **Utvrđiti dobrobit djeteta u konkretnom slučaju znači odrediti sve okolnosti vezano uz to dijete koje mu omogućuju ili uskraćuju neko pravo i utvrditi optimalni status tog djeteta u odnosu na njega samoga, ali i druge subjekte.**

⁵ Različiti teorijski pristupi pravima djeteta govore o vrstama djetetovih prava iz Konvencije, tako npr. možemo govoriti o podjeli ovisno o ciljevima (tzv. 4 P), o psihologijskom pristupu pravima (tzv. 3 S), o podjeli na pozitivna i negativna prava, a hrvatska obiteljskoppravna teorija posebno naglašava izvorna (temeljna) prava djeteta.

Prava djeteta u obitelji su:

(1) pravo djeteta da živi sa svojim roditeljima;

(2) pravo djeteta na odgoj;

(3) pravo djeteta na saznanje vlastitog podrijetla;

(4) pravo djeteta na (tjelesni, duševni i emocionalni) razvoj. (Hrabar, D., Prava djece u obitelji (1994.), Revija za socijalnu politiku Vol. 1 No. 3, str. 263-267.)

U obiteljskopравnim odnosima u našoj zemlji prava djece zauzimaju važno mjesto i paralelno s njima se uređuju odgovornosti, dužnosti i prava roditelja.⁶ Sva ta prava su međusobno isprepletena i često proizlaze jedna iz drugih.

Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo jedno je od rijetkih koje izrijeком spominje bilo kakve dužnosti djece (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.). Smatra se da život djeteta u obitelji podrazumijeva aktivnosti primjerene njegovoj dobi kojima ono doprinosi životu u zajednici (npr. fizička pomoć u kućanskim poslovima), poštovanje roditelja, obzirnost i primjerena (pozitivna) komunikacija sa članovima obitelji, dužnosti i odgovornosti u školi, kaznenopravna odgovornost, izvršavanje radnih obveza ako je dijete zaposleno i sl.

ObZ govori o pravima i dužnostima djeteta i to o:

- osobnim pravima
- pravu djeteta na izražavanje mišljenja
- pravu djeteta na pokretanje postupaka
- informiranom pristanku na medicinske postupke
- ograničenoj poslovnoj sposobnosti djeteta (s navršениh petnaest godina i ako samostalno zarađuje)
- dužnosti djeteta u obitelji
- dužnosti djeteta doprinositi vlastitom uzdržavanju

Dijete je stranka u svim postupcima pred sudom u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima (u obiteljskim i statusnim stvarima) (čl. 358. ObZ-a)

⁶ Djecu treba učiti njihovim pravima i načinima zaštite tih prava. Učeci o svojim pravima, djeca najviše pozornosti posvećuju onim pravima koja su njima najdraža i koja im donose ugodne posljedice (pravo na igru, djetinjstvo, slobodu dopisivanja, biranje prijatelja...). Roditelji i ostali odrasli koji rade s njima trebaju naučena prava staviti u kontekst odgovornosti i na taj način učiti djecu njihovim pravima. (usp. <https://odrasli.hr/brabitefon.hr/clanci/prava-djeteta-prava-roditelja-kako-pristupiti-djecim-pravima-iz-pozicije-roditelja/>, 02. 01. 2020.)

Pravna zaštita prava djeteta može se ostvarivati na različite načine (u različitim konkretnim postupcima pred sudovima i drugim tijelima). U zaštiti prava djece na razini općenitosti, presudna je uloga **pravobranitelja za djecu**. On se zauzima za poboljšanje položaja djece u društvu, pravilnu primjenu propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta, prati usklađenost propisa s Ustavom i međunarodnim dokumentima koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece, prati izvršavanje obveza naše zemlje vezano uz međunarodne dokumente kojima je stranka, prati povrede pojedinačnih prava, predlaže mjere za zaštitu prava, obavještava javnost o stanju prava djece i sl.

Zanimljivosti:

- Konvenciju o pravima djeteta je potpisalo 196 država, čime je postala najbrže i najšire prihvaćen sporazum na području ljudskih prava u povijesti. Hrvatska se smatra strankom Konvencije od svog osamostaljenja. (<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>, 02. 01. 2020.)
- 20. studeni se slavi kao Međunarodni dan djeteta (Međunarodni dan dječjih prava). (<http://www.stampar.hr/hr/međunarodni-dan-djecjih-prava-20-studenog-i-svjetski-dan-prevenције-zlostavljanja-djece-19-studenog>)
- Naličje svakog prava (pa i prava djeteta) jest neka obveza.

lice – naličje
 →
 pravo – obveza

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Radi lakšeg usvajanja i/ili ponavljanja nastavnih sadržaja nacrtajte mentalnu mapu na temu Prava djeteta.
2. Istražite sadržaj Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi, ili skraćeno OP3 CRC kojeg je Republika Hrvatska ratificirala 2017. godine i opišite postupak pritužbe prema tom protokolu.
3. Pročitajte Konvenciju o pravima djeteta i:
  - a) istaknite par primjera pozitivnih prava i par primjera negativno određenih prava (prava usmjerena na zabranu određenih činjenja/nečinjenja prema djetetu);
  - b) pronađite primjere za osobna, društvena, obrazovna, zdravstvena, socijalna, ekonomska, kulturna i pravosudno – zaštitna prava;

- c) uz korištenje i dodatnih izvora istražite kakva su i koja prava izvorna (temeljna) prava djeteta;
- d) napravite prezentaciju o pravima djeteta prilagođenu vašim vršnjacima, a zatim napravite i varijante prilagođene mlađem uzrastu djece (npr. osnovnoškolski i/ili vrtički uzrast i/ili prvi razred srednje škole) i pronađite skupinu djece koju ćete uz pomoć te prezentacije poučiti o njihovim pravima i mogućnostima zaštite.
4. Pronađite ustavnu odredbu o dužnosti djece naspram njihovih roditelja.
5. Pronađite odredbe ObZ-a koje govore o pravima i dužnostima djeteta te stjecanju ograničene poslovne sposobnosti djeteta.
6. Napravite mentalnu mapu u kojoj je središnji pojam PRAVA DJETETA i u njoj istaknite prava djeteta prema Konvenciji o pravima djeteta te ju nadogradite s pravima koja su naglašena u našem Obz-u. Posebno istaknite dužnosti djeteta (prema našem ObZ-u)
7. Ivana (13 godina) je majka u subotu u jutro nakon doručka zamolila da usiše stan, a Leona (11 godina) da raspredi perilicu. Ivan joj je rekao da on ima pravo na svoje slobodno vrijeme i da ga ne misli trošiti na čišćenje stana. Onda je Leon rekao da on ima pravo na djetinjstvo i da ga mama izrabljuje. Majka im je rekla da imaju sasvim dovoljno slobodnog vremena i da trebaju izvršiti zadane obaveze te je otišla peglati. Usput im je napomenula da o njihovim planovima za slobodnu subotu mogu razgovarati tek nakon što obave zadane poslove. Analizirajte situaciju u obitelji u konkretnom primjeru i zaključite čemu sve mama uči Ivana i Leona ako inzistira da obave poslove koje im je zadala. (Navedite više vrijednosti.)
8. Dopunite uz pomoć Obz-a. Dužnosti djeteta u obitelji jesu:
- dužnost poštovati (*koga*) _____
- dužnost pomagati (*kome*) _____
- ponašati se prema drugim članovima obitelji (*kako*) _____
- _____
- dužnost pridonositi (čemu) _____
9. Pronađite nekoliko primjera situacija u kojima dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje u skladu sa svojom dobi.

10. Proučite Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu (koje se u tekućoj godini objavljuje za proteklu godinu) te:
- a) zaključite kršenja kojih prava djece se najčešće prijavljuju, da li broj prijava kroz vrijeme raste ili pada i što takvom trendu doprinosi;
  - b) istaknite neke zanimljivosti vezano uz obiteljskopravne sadržaje;
  - c) razmotrite prijedloge pučkog pravobranitelja za poboljšanje vezano uz određena kršenja prava;
  - d) raspravite u razrednom odjelu stanje dječjih prava u protekloj kalendarskoj godini (prema podacima iz izvješća pučkog pravobranitelja i prema vašem mišljenju).
11. Pokušajte navesti više različitih tijela/osoba koja bi morala voditi računa o dobrobiti djeteta u različitim životnim situacijama (po službenoj dužnosti vezano uz obavljanje poslova iz svoje nadležnosti ili po općoj građanskoj dužnosti, u dobroj vjeri i ljudski, u životu u kontaktu s nekim djetetom). *Pomoć: počnite s razmišljanjem o tome s kime se dijete susreće kroz svoj život od rođenja i što mu se sve (i lijepo i ružno) događa.*

3.3.3. Pravni instituti za skrb o djetetu

Svako maloljetno dijete treba biti zbrinuto vezano uz svoju osobu i imovinu. U našem pravnom sustavu susrećemo više pravnih instituta koji se odnose na skrb o djetetu:

- **Roditeljska skrb**
- **Posvojenje**
- **Skrbništvo**

3.3.4. Roditeljska skrb

Roditelji su osobe koje su emocionalno najbliže djeci i njihova je prirodna potreba (trebala bi biti!) da skrbe o djeci. Ta potreba je uređena kroz **pravni institut roditeljske skrbi**.

Roditeljska skrb je **pravni odnos između roditelja i djeteta** koji nastaje rođenjem (najčešće) ili pravnim putem, u slučaju posvojenja, a ujedno je najvažniji obiteljskopravni učinak koji nastaje između roditelja i djeteta (po svom sadržaju,

opsegu i po tome što je njime u pravilu omogućeno najkvalitetnije zbrinjavanje i odrastanje djeteta). Roditeljska je skrb dio osobnog statusa neke fizičke osobe i samo je jedan od mnoštva pravnih odnosa u koje ulazimo (i u kojima jesmo) za vrijeme našeg života.

Roditeljsku skrb čine odgovornosti, prava i dužnosti roditelja kojima je cilj zaštita dobrobiti djeteta te njegovih osobnih i imovinskih interesa. Kao pravni institut postoji zato da bi se djetetu omogućilo ostvarivanje njegovih prava, a roditeljima priznala pravna osnova (prema trećima) za skrb o svom djetetu (**tzv. pravni legitimitet**).

Roditeljska skrb je subjektivno i osobno pravo roditelja, pripada majci i ocu, čak i ako žive odvojeno, i roditelj je se ne može odreći.

Sadržaj roditeljske skrbi čine:

- Odgovornost za podizanje i ostvarivanje dobrobiti djeteta
- Zaštita djetetovih osobnih i imovinskih prava

Djetetu je za vrijeme njegove maloljetnosti potrebna skrb za njegove raznovrsne potrebe koje obiteljsko pravo naziva (izjednačava) s pravima. Razlikujemo:

- **Osobne potrebe (prava, interese) djeteta** – vrlo su važne jer omogućuju formiranje djetetova karaktera, njegovo usmjeravanje u životu, stvaranje osjećaja odgovornosti prema sebi i drugima
- **Imovinske potrebe (prava, interese)** – radi se o tome da ako dijete posjeduje neku imovinu/ili je vlasnik tj. ako je subjekt npr. nekog stvarnopravnog, obveznopravnog ili nasljednopravnog odnosa potrebno je osigurati zaštitu njegovih prava i interesa i eventualno povećati korist iz tog odnosa, a ako je potrebno otuđiti ili opteretiti djetetovu imovinu opet treba voditi računa o interesu djeteta.

Smisao roditeljske odgovornosti:

Roditelji su osobe kojima je povjerena skrb za razvoj i odrastanje djeteta. Oni su odgovorni za pravilno podizanje i razvoj njihova djeteta. **Roditeljska odgovornost uređena zakonom jest pravni odgovor na potrebe djece za zaštitom roditelja.**

Smisao dužnosti roditelja:

Roditelji su dužni zbrinuti dijete u različitim situacijama te im osigurati ostvarivanje njihovih prava. Roditelji većinom svoje dužnosti i svoju ulogu ostvaruju instinktivno, prirodno. Za slučaj kršenja ili zanemarivanja dužnosti roditelja izreći će se neka od mjera za zaštitu osobnih ili imovinskih prava i interesa djeteta.

Smisao prava roditelja:

Roditelji su ti koji su najzainteresiraniji za skrb o vlastitoj djeci. Njima je u interesu da upravo oni i pravno budu određeni kao subjekti koji imaju pravo skrbiti o svojoj djeci. To pravo postoji u svim onim situacijama u kojima bi se neke treće osobe neovlašteno smatrale pozvanima skrbiti o njihovom djetetu.

Temeljni sadržaj roditeljske skrbi čini:• **pravo i dužnost zaštite osobnih prava djeteta na:**

1. zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu
2. odgoj i obrazovanje
3. ostvarivanje osobnih odnosa i
4. određivanje mjesta stanovanja.

• **pravo i dužnost upravljanja djetetovom imovinom**• **pravo i dužnost zastupanja djetetovih osobnih i imovinskih prava i interesa.**

Dužnost je i pravo roditelja štiti osobna prava djeteta te uzdržavati dijete tj. osigurati materijalne uvjete za egzistenciju i razvoj djeteta.⁷

Upravljanje imovinom djeteta znači očuvati je, održavati i ako je moguće povećati je.⁸ Za otuđenje ili opterećenje imovine je potrebno odobrenje centra za socijalnu skrb.

Zastupanjem djeteta se nadomješta volja djeteta kao fizičke osobe koja nema poslovnu sposobnost.⁹

⁷ Zaštita tog prava djeteta osigurava se i kroz kazneno zakonodavstvo naše zemlje. Kazneni zakon predviđa kazneno djelo Povreda dužnosti uzdržavanja (čl. 172. Kaznenog zakona)

⁸ Dužnost i pravo roditelja je upravljati onom imovinom djeteta koja je odvojena od imovine roditelja, a stečena je radom (izuzev ako je maloljetnik navršio petnaest godina i zaposlen je), nasljedstvom, darovanjem, novčanom nagradom, igrom na sreću, nalaskom stvari i sl. Upravljati imovinom treba u korist djeteta i za potrebe djeteta.

⁹ Roditelji imaju dužnost i pravo u osobnim i imovinskim pravima sporazumno zastupati svoje dijete u odnosu prema trećima. Kod sklapanja pravnih poslova se radi o ugovaranju pravnog posla u ime i za račun djeteta ako je dijete stranka pravnog posla (ugovora). Roditelji ne zastupaju ograničeno poslovno sposobno dijete, dijete kojemu je imenovan poseban skrbnik kao i u slučajevima kada dijete treba dati neku izjavu osobno.

Roditeljska se skrb **ostvaruje u pravilu zajednički, ali postoje i situacije u kojima jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb.**

Naime, roditelji imaju pravo i dužnost **ravnopravno, zajednički i sporazumno** ostvarivati roditeljsku skrb. Ako oni trajno ne žive zajedno, dužni su ostvarivanje roditeljske skrbi urediti sporazumno **planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi**, ali se ono može urediti i **odlukom suda koja se temelji na sporazumu roditelja**. Jedan roditelj ostvaruje roditeljsku skrb samostalno kada je drugi roditelj umro (ili je proglašen umrlim) kao i na temelju sudske odluke ako roditelji nisu postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazum tijekom sudskog postupka. **Pri donošenju odluke sud vodi računa o ponašanju roditelja, a posebno o spremnosti roditelja na suradnju i sporazum.**

Ostvarivanje roditeljske skrbi može mirovati zbog pravnih ili stvarnih zapreka. Pravna zapreka postoji ako je roditelj djeteta maloljetna osoba ili osoba lišena poslovne sposobnosti. Stvarna zapreka postoji ako je roditelj odsutan i nepoznatog boravišta ili spriječen iz objektivnih razloga dulje vrijeme ostvarivati roditeljsku skrb.

Zakonom su uređene i mogućnosti privremenog povjeravanja skrbi o djetetu osobi koja ispunjava uvjete za skrbnika kao i udomiteljskoj obitelji ili drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.

Roditeljska skrb prestaje kada dijete stekne potpunu poslovnu sposobnost, posvojenjem djeteta i smrću roditelja. Potpunu poslovnu sposobnost dijete stječe punoljetnošću kao i sklapanjem braka prije punoljetnosti.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Radi lakšeg usvajanja i/ili ponavljanja nastavnih sadržaja nacrtajte mentalnu mapu na temu Roditeljska skrb
2. Proučite odredbe ObZ-a o roditeljskoj skrbi, ostvarivanju roditeljske skrbi, mirovanju ostvarivanja roditeljske skrbi, smrti roditelja i prestanku roditeljske skrbi te ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom.
3. Pronađite odgovore na niže navedena pitanja i prema uputi iz zadatka odgovorite/ objasnite/opišite.
  - Opišite pravo i dužnost zaštite osobnih prava djeteta vezano uz zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu, odgoj i obrazovanje, ostvarivanje osobnih odnosa i određivanje mjesta stanovanja djeteta.

- Lara ima pet godina, a njezina sestra Eva petnaest. Njihov tata radi u inozemstvu, a mama u mjestu stanovanja u dućanu par kilometara od njihove kuće. Budući da mama radi naizmjenice u jutarnjoj i popodnevnoj smjeni, Eva pazi na Laru svaki put kada mama radi popodne. Je li takvo postupanje u skladu s zakonskim odredbama o zaštiti djeteta?

- Eva (iz prethodnog zadatka) vikendom želi izlaziti s prijateljima u noćni klub koji se nalazi u obližnjem gradu. Kako zakon definira noćni izlazak? Smije li Eva ići u noćni izlazak?

- Leon (14 godina starosti) je od djeda oporučno naslijedio vikend kuću na Viru. Djed je u oporuci isključio njegove roditelje od upravljanja tom Leonovom vikend kućom. Smiju li je njegovi roditelji prodati?

- Mia (16 godina starosti) je jedan mjesec ljetnih praznika provela u Splitu pomažući u kuhinji jednog restorana i zaradila je jednu mjesečnu plaću. Smije li ona sama raspolagati tom svojom plaćom?

- David (17 godina starosti) preko učeničkog servisa kontinuirano već godinu dana pronalazi poslove primjerene njegovim sposobnostima i dobi i zarađuje povremeno mjesečno od 1500 – 2000 kn. Tko upravlja njegovom zaradom? Ima li on kakve dužnosti vezano uz vlastito uzdržavanje i/ili doprinos zajedničkom domaćinstvu?

- Opišite zastupanje roditelja u vezi s bitnim osobnim pravima djeteta te u vezi s vrjednijom imovinom, odnosno imovinskim pravima djeteta.

- Klara (32 godine starosti) i Ivan (33 godine starosti) imaju dvoje djece u dobi od 4 i 8 godina. Zbog lakšeg pronalaska posla u struci odlučili su se za život u inozemstvu. Do kad se ne snađu u novoj državi odlučili su djecu povjeriti na skrb baki i djedu, Klarinim roditeljima. Mogu li, i ako mogu, na koji način tu skrb povjeriti baki i djedu?

- Opišite privremeno povjeravanje skrbi o djetetu udomiteljskoj obitelji ili drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.

- Što je plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, što se njime obavezno uređuje i kada stječe svojstvo ovršne isprave?

- Ana i Jakov su razvedeni roditelji petogodišnje Lea. Lea živi sa majkom. Ana je liječnica i pronašla je posao u struci u inozemstvu u prestižnoj klinici na radnom mjestu na kojem bi mogla steći puno novih znanja i jako značajna iskustva za njezin daljni napredak u struci. Lea je odlučila povesti sa sobom, ali se Jakov s time ne slaže. Na koji način se to neslaganje može riješiti, tj. kako će se donijeti odluka u ovom slučaju?

- Opišite samostalnost roditelja pri donošenju odluka u vezi s djetetom i predložite primjere za takve odluke iz svakodnevnog života.
- Bivši supružnici Matija i Martina imaju zajedničko dijete Mateja koji ima 17 godina, živi sa tatom i školuje se za upravnog referenta. Matej u zadnje vrijeme ima problema u školi (više neopravdanih izostanaka, loše ocjene) i sve više odlazi od kuće pa i u noćne izlaske. Na vikendu kod mame se razljutio jer ga mama nije pustila u noćni izlazak budući da joj nije htio reći ni gdje ni s kime izlazi. Mama je pokušavala saznati od tate s kime se Matej druži, ali tata joj je rekao da joj budući da „je otišla od njih“ nitko neće polagati račune. Ima li mama iz navedenog primjera pravo interesirati se o odrastanju svog djeteta, na koji način se treba ponašati tata, čija je dobrobit u ovoj situaciji najvažnija?
- Opišite ostvarivanje osobnih odnosa djeteta i roditelja i djeteta sa srodnici-ma i drugim osobama (na koji se način i s kime konkretno ostvaruju ti odnosi, u kojem se slučaju to pravo može ograničiti/zabraniti, objasnite pravo na naknadu štete vezano uz ostvarivanje osobnih odnosa djeteta i drugih osoba).

3.4. OBITELJSKOPRAVNE MJERE ZA ZAŠTITU PRAVA I DOBROBITI DJETETA

Roditelji i članovi bliže obitelji (u slučajevima određenim zakonom) dužni su štiti prava i dobrobit djeteta. **Društvo treba osigurati svoju potporu roditeljskom odgoju** različitim mjerama i aktivnostima (zakonodavnim i upravnim mjerama, osnivanjem i razvojem institucija i službi za skrb o djeci i potporu roditeljima i sl.). Također, **društvo treba zaštititi dijete koje nema nikakvu ili nema zadovoljavajuću skrb roditelja.**

HRABRI telefon

Mali zaslužuju veliku pažnju.

U većini slučajeva roditelji podižu svoju djecu primjereno njihovim potrebama. (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 281) Za slučaj kad se roditelji ne ponašaju na taj način ili ne postižu zadovoljavajuće rezultate u skrbi o djetetu ili čak grubo krše prava i dobrobit djeteta (pa čak prema djetetu čine neka kažnjiva djela) **propisano je izricanje odgovarajućih mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.** Sustav zaštite djece treba biti učinkovit i osigurati pravnu sigurnost. Zbog toga je važna (zakonom uređena) suradnja različitih tijela.

Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta **određuju se u prvom redu roditeljima** (mjere koje izriče centar za socijalnu skrb mogu

se odrediti i drugim osobama kojima je povjerena svakodnevna skrb o djetetu) **i njima se umanjuje/suzuje ili oduzima roditeljska skrb.**

Propisano je više mjera i one su navedene postupno, od blaže prema jačoj intervenciji u odnose roditelja i djece. **Na primjenu odgovarajuće mjere upućuje stupanj ugroženosti prava djeteta.** Uvijek se vodi računa da se najprije odredi ona mjera kojom se najmanje ograničava roditeljska skrb (a u isto se vrijeme doprinosi dobrobiti djeteta!). Naime, blaža mjera uvijek može biti zamijenjena težom ako ne daje rezultate.

Blaže mjere su preventivnog karaktera i njihovo je izricanje u nadležnosti centra za socijalnu skrb. Teže mjere su u nadležnosti suda.

Izdvajanje djeteta iz obitelji određuje se samo ako niti jednom blažom mjerom nije moguće zaštititi prava i dobrobit djeteta.

Radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta

• **centar za socijalnu skrb može odrediti:**

- žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji (rješenje se donosi u upravnom postupku, traži se pomoć policije ako je potrebno radi provedbe mjere)
- upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
- mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu
- mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

• **sud može odrediti:**

- privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
- zabranu približavanja djetetu
- oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
- povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
- lišenje prava na roditeljsku skrb (najdrastičnija mjera, izriče se u izvanparničnom postupku i to na neodređeno vrijeme kada sud utvrdi da roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava, primjerice ako je napustio dijete, ako ne skrbi za osnovne životne potrebe djeteta s kojim

živi, ako je pravomoćno osuđen za kazneno djelo na štetu djeteta, ako je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji, ako se ne trudi stvoriti uvjete za zajednički život s djetetom i sl.)

- mjere za zaštitu imovinskih prava djeteta (u izvanparničnom postupku).

Kad se izrekne neka od mjera kojom se razdvajaju članovi obiteljske zajednice, nadležna tijela moraju pomoći da se ponovno uspostavi obiteljska zajednica (prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava).

Prava djeteta mogu biti ugrožena na različite načine, od strane različitih osoba i različitim intenzitetom zbog čega ponekad postoje razlozi za intervenciju i po prekršajnopравnim ili kaznenopravnim propisima, a ne samo prema obiteljskopравnim. Ako je roditeljevo ponašanje prema djetetu neko kažnjivo djelo, obavezno će se izreći i odgovarajuća obiteljskopравna mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Dužnost je svake osobe da prijavi centru za socijalnu skrb kršenje djetetovih prava, a neke osobe su to dužne učiniti po službenoj dužnosti ako za tu činjenicu saznaju u obavljanju svog posla.

Zanimljivosti:

Roditelj lišen roditeljske skrbi neće izvršavati ostale sadržaje roditeljske skrbi, no ne oslobađa ga se dužnosti plaćati uzdržavanje za dijete. Ta mjera se može ukinuti ako dođe do takve promjene u roditeljskom ponašanju da mu se skrb nad njegovim djetetom može vratiti. Međutim, ako je dijete u međuvremenu posvojeno, takvom se prijedlogu podnositelja ne može udovoljiti.

Odgovarajuća mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta će se izreći i prema pasivnom roditelju, tj. roditelju koji nije poduzeo nikakve mjere za zaštitu prava djeteta od postupaka drugog roditelja ili drugih članova obitelji.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Pročitajte odredbe ObZ-a o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koje izriču centar za socijalnu skrb i sud.
  - a) Razmislite koji bi konkretni razlozi iz svakodnevnog života bili povod za izricanje pojedinih mjera.
  - b) Povežite neki konkretni primjer (zamišljeni primjer ili primjer iz medija i sl.) s potrebom izricanja određene mjere, opišite postupak izricanja mjere i zaključite u kojem trajanju bi se mogla ili morala izreći takva mjera.
2. Razmislite o zakonskoj mogućnosti oduzimanja djeteta roditelju koji je bio pasivan u pogledu onoga (lošega) što se njegovom djetetu događa.
  - a) Objasnite svoj stav.
  - b) Navedite primjere par situacija u kojoj bismo mogli reći da roditelj treba reagirati radi zaštite svog djeteta.
3. Radi lakšeg usvajanja i/ili ponavljanja nastavnih sadržaja nacrtajte mentalnu mapu na temu Mjere za zaštitu prava djeteta.

3.5. SKRB O DJETETU IZVAN VLASTITE OBITELJI

U našem obiteljskom pravu skrb o djetetu veže se prije svega uz njegove roditelje koji su upisani u matricu rođenih djeteta. Smatra se da je prirodno, a onda i najbolje za dijete da o djetetu skrbe njegovi roditelji i da ono odrasta u svojoj obitelji. S druge strane, pravo je roditelja da žive sa svojim djetetom i da ga odgajaju.

Postoje životne situacije u kojima je radi dobrobiti djeteta potrebno ili poželjno da o njemu skrbi netko drugi jer se roditelji ne brinu ili se niti ne mogu brinuti o djetetu (npr. roditelji su umrli¹⁰ ili su lišeni roditeljske skrbi ili su odsutni i nisu u mogućnosti brinuti o svojem djetetu, a ostvarivanje roditeljske skrbi nisu povjerali drugoj osobi ili su maloljetni, a nisu stekli poslovnu sposobnost sklapanjem braka i sl.). **U takvim se situacijama roditeljska skrb nadomješta-skrbništvom nad djetetom** (vidi nastavne sadržaje o skrbništvu). U nekim će situacijama u nastavku, ukoliko se ispune zakonom propisane pretpostavke, doći i do posvojenja djeteta. No, zasnovano posvojenje ima identične pravne učinke

¹⁰ *Ako roditelji zajednički ostvaruju roditeljsku skrb i jedan od njih umre, drugi roditelj nastavlja samostalno ostvarivati roditeljsku skrb. Ako umre roditelj koji samostalno ostvaruje roditeljsku skrb, roditeljska skrb se može povjeriti drugom roditelju, ako je to u skladu s dobrobiti djeteta. U suprotnom će se kao i u slučaju smrti oba roditelja dijete staviti pod skrbništvo. Roditelj koji ostvaruje roditeljsku skrb može za života u oporuci ili u obliku javnobilježničke isprave (anticipirana naredba) imenovati osobu za koju smatra da bi se u slučaju njegove smrti najbolje skrbila o djetetu.*

kao i odnos između djeteta i njegovih (bioloških) roditelja pa i u tom slučaju govorimo o roditeljskoj skrbi o djetetu.

Ako se radi dobrobiti djeteta ograničava roditeljska skrb na način da se oduzima roditelju pravo da živi sa svojim djetetom i da ga odgaja ili se roditelja lišava roditeljske skrbi, dijete se izdvaja iz vlastite obitelji i potrebno je odlučiti s kime će ono živjeti. **Odluku (rješenje) o izdvajanju djeteta iz obitelji donosi sud**, npr. rješenje o izricanju mjere oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi. **Dijete se povjerava na svakodnevnu skrb** skrbniku, drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji, domu za djecu ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi **rješenjem centra za socijalnu skrb**.

Kod izdvajanja djeteta iz obitelji primjenjuju se odredbe tri međusobno povezana zakona – **Obiteljskog zakona, Zakona o socijalnoj skrbi i Zakona o udomiteljstvu**. Zakonska rješenja su u skladu s međunarodnim (globalnim i regionalnim) dokumentima koji se odnose na zaštitu ljudskih prava, posebice Konvencijom o pravima djeteta. Također, kroz zakonska rješenja nastoji se uvažiti i Smjernice UNICEF-a za alternativnu skrb o djeci.

Radi zaštite prava djeteta i roditelja na obiteljski život¹¹ te pravne sigurnosti **zakonom su propisane mjere koje se sastoje u izdvajanju djeteta iz vlastite obitelji, razlozi i postupak za njihovo izricanje**.

Prije donošenja odluke o izdvajanju djeteta iz vlastite obitelji treba ispitati sve važne činjenice slučaja i utvrditi stupanj ugroze prava djeteta. Pravo je djeteta da bude uključeno u cijeli postupak koji prethodi donošenju odluke i njegovo se mišljenje treba uzeti u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti.

Dobrobit djeteta, kojoj u ovom slučaju doprinosi odvajanje djeteta od roditelja, treba biti iznad prava djeteta da živi sa svojim roditeljem.

Svaki oblik smještaja izvan vlastite obitelji predstavlja alternativni oblik zbrinjavanja djece. Radi zaštite dobrobiti djeteta te prava djeteta i roditelja na život u obiteljskoj zajednici, nakon izdvajanja djeteta iz obitelji treba se nastojati ponovno uspostaviti obiteljsku zajednicu (primjenom mjera prije svega iz sustava socijalne skrbi), npr. centar će s roditeljima poraditi na otklanjanju

¹¹ *Obiteljski život podrazumijeva i susrete i druženje djeteta i drugih članova obitelji (bake, djedovi, braća, sestre, polubraća, polusestre). Prema čl. 120. ObZ-a pravo na ostvarivanje osobnih odnosa imaju obostrano: dijete, braća, sestre, polubraća, polusestre, bake i djedovi, ali i druge osobe ako su dulje vrijeme živjele u obitelji s djetetom, kroz to se vrijeme brinule o djetetu i s njim imaju razvijen emocionalni odnos. O ostvarivanju navedenog prava, može se sklopiti sporazum, a njegovo ostvarivanje se može tražiti i sudskim putem. Ako je to potrebno zbog zaštite dobrobiti djeteta, navedeno pravo je moguće uskratiti ili ograničiti.*

uzroka zbog kojih je mjera izrečena kako bi se stvorili uvjeti za ponovno uspostavljanje obiteljske zajednice.

Kad se roditelju izrekne mjera oduzimanja prava da živi sa svojim djetetom, ograničava se njegova roditeljska skrb. Ostali sadržaji roditeljske skrbi (npr. uzdržavanje, zastupanje, upravljanje imovinom djeteta) ostaju i dalje njegovim pravom i dužnošću. Ako je to u skladu s dobrobiti djeteta, sud će odrediti i način i vrijeme susreta djeteta i roditelja. No, ako bi susreti s roditeljem za dijete bili štetni, sud će izreći zabranu susreta i druženja djeteta i roditelja pa u slučaju potrebe i zabranu neovlaštenog približavanja djetetu¹²

Većina mjera koje se sastoje u izdvajanju djeteta iz vlastite obitelji se izriče zbog razloga koji postoje na strani roditelja i usmjerene su prema roditelju. **Jedina mjera koja je usmjerena prema djetetu je povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi.** Izriče se u slučaju djeteta kod kojeg je došlo do poremećaja u ponašanju i roditelji nisu u mogućnosti dobro ga odgajati. Njome se sankcionira dijete i svrha joj je preodgoj djeteta iako su često do situacije u kojoj je tu mjeru potrebno izreći doveli i propusti roditelja.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi dijete se može izdvojiti iz vlastite obitelji i na zahtjev roditelja koji se ne može brinuti o djetetu npr. zbog bolesti, neriješenog stambenog pitanja ili drugih nepovoljnih životnih prilika. U takvom slučaju stručnjaci centra za socijalnu skrb će pružiti pomoć obitelji i pokušati je ponovno osposobiti za povratak djeteta.

Bez obzira o kojoj životnoj situaciji i kojem razlogu za izdvajanje djeteta iz obitelji se radi, Centar za socijalnu skrb određuje u koji će se konkretni oblik skrbi dijete smjestiti. Pritom vodi računa o dobi djeteta i svim okolnostima konkretnog slučaja. **Konvencija o pravima djeteta na temelju znanstvenih spoznaja u pogledu odabira oblika skrbi za dijete nalaže da se skrb za dijete prvenstveno ostvaruje smještajem djeteta u široj obitelji, a ako to nije moguće u udomiteljskoj obitelji i kroz posvojenje** (usp. Marija Bartoluci, mag. iur. Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a UDK: 347.639 (497.5) 364.044.68-053.2(497.5), str. 61.) Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, broj 47-1., str. 53-71.)

¹² usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.*

U novije vrijeme se teži smještaju djeteta u udomiteljsku obitelj jer se na taj način djetetu osigurava život u obiteljskom okruženju – dijete je prihvaćeno kao član (udomiteljske) obitelji, dobiva osjećaj pripadnosti, održava socijalne veze s članovima te obitelji i njihovom okolinom i uključeno je u obiteljska događanja. Kad god je to moguće, pogotovo kod mlađe djece, treba osigurati to zamjensko obiteljsko okruženje. Smještaj u instituciju je posljednja opcija, iako postoje situacije u kojima je to nužno, jedino moguće ili u interesu djece (npr. više braće i sestara koje žele ostati zajedno).

Zadaci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Istražite i opišite organizaciju i način života u SOS dječjim selima.
2. Istražite i prezentirajte UDOMITELJSTVO kao oblik skrbi djeteta izvan vlastite obitelji. Pri tome posebno obratite pažnju na zakonsko uređenje i razloge zbog kojeg se udomiteljstvo smatra prirodnijim oblikom smještaja djeteta od smještaja u instituciju.
3. Pronađite podatke o broju udomitelja djece, broju udomljene djece i potrebama za udomljavanje.

Zaključite da li broj udomitelja u našoj zemlji može pokriti potrebe za smještajem djece u udomiteljske obitelji.

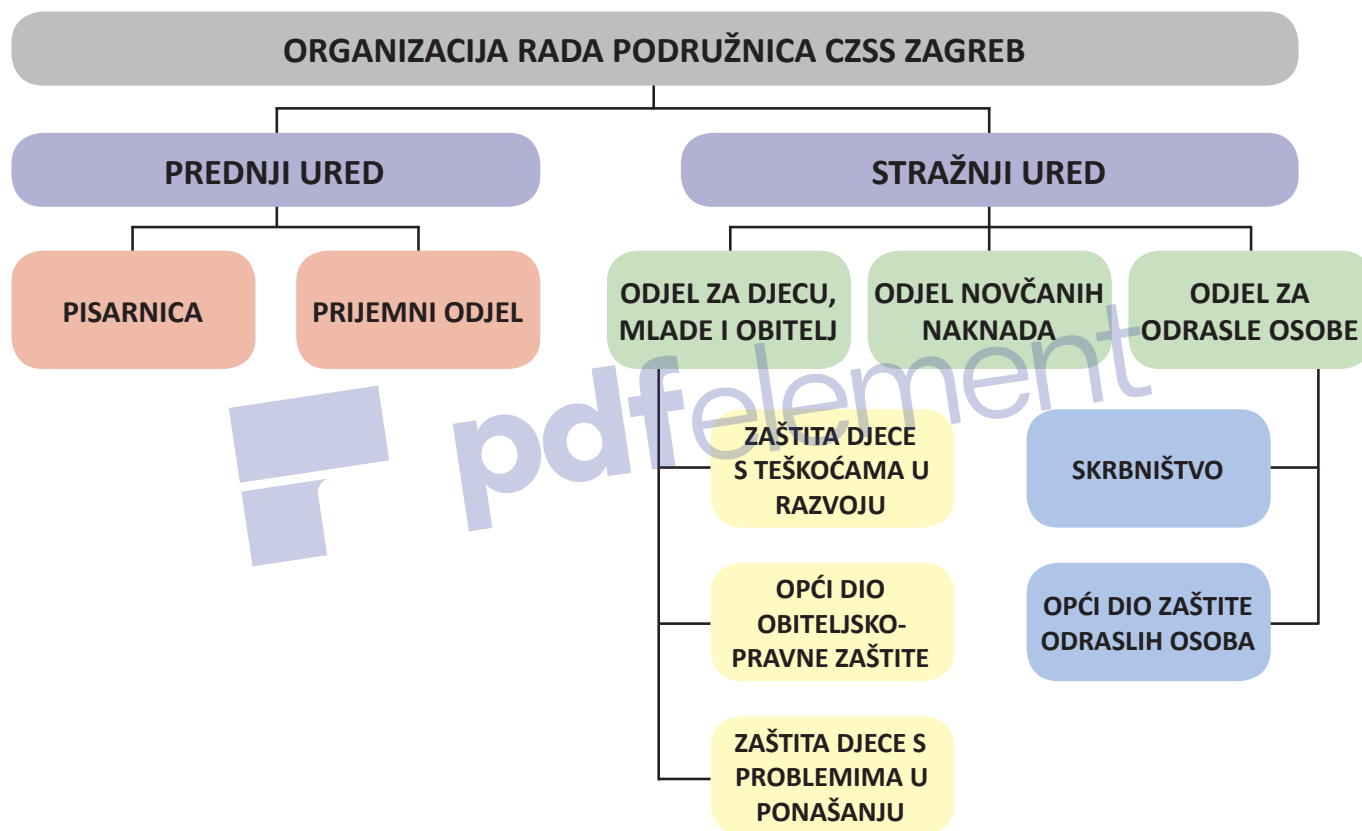
Istražite razloge zbog kojih se netko odlučuje baviti udomiteljstvom djece i osmislite mjere kojima bi se motiviralo ljude da se bave udomiteljstvom.

3.6. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U PRAVNIM ODNOSIMA RODITELJA I DJETETA

Centar za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: centar) javna je ustanova koja se bavi djelatnošću socijalne skrbi (koja je pobliže određena Zakonom o socijalnoj skrbi). Zbog svoje djelatnosti potpada pod ministarstvo nadležno za područje socijalne politike i socijalne skrbi. Korisnici socijalne skrbi jesu različite osobe u različitim životnim situacijama, različite dobi i imovinskog statusa. Da bi se centar kvalitetno bavio svim kategorijama svojih korisnika i da bi bio učinkovit u svom radu, u njemu su zaposleni stručnjaci s različitih područja (socijalnog rada, prava, psihologije, socijalne pedagogije...).

U odnosima roditelja i djece **zadaca je centra zaštita interesa djeteta**. U izvršavanju te zadaće pokreće i sam vodi neke postupke, pokreće neke postupke pred sudom i sudjeluje u postupku kao stranka, zastupa dijete, može se umiješati u

postupak koji već traje pred sudom, izriče neke mjere za zaštitu prava djeteta, pruža pomoć sudu (npr. prikuplja podatke o osobnim i obiteljskim prilikama djeteta – izvršava očevid), provodi obvezno savjetovanje kao oblik pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o obiteljskim odnosima u kojima su i djeca, izdaje dozvole za obavljanje udomiteljstva, obavlja nadzor nad udomiteljskim obiteljima te vodi evidenciju o izdanim dozvolama, registar udomiteljskih obitelji i registar smještenih korisnika, vodi evidenciju posvojitelja, provodi odgojne mjere nad djecom s poremećajima u ponašanju i obavlja druge poslove.

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Proučite Zakon o socijalnoj skrbi te istražite službene internet stranice nekog centra za socijalnu skrb i opišite tko su sve korisnici centra, koje sve stručne poslove centri obavljaju (povrh onih poslova koje obavljaju s javnim ovlastima), koja su zanimanja zaposlenika koji neposredno rade s korisnicima, koji su uvjeti njihovog rada i opis poslova.

2. Istražite medijske natpise i pročitajte/pogledajte sadržaj objava o radu centara za socijalnu skrb te zaključite:
  - a) kakva je percepcija javnosti o radu centara za socijalnu skrb
  - b) koji se prigovori/pohvale ističu vezano uz rad centara socijalne skrbi
  - c) s kojim se poteškoćama susreću centri u svome radu
  - d) iznesite svoj (argumentirani) stav o ulozi centara za socijalnu skrb i njihovom radu vodeći računa o pouzdanosti i objektivnosti izvora saznanja kojima ste se koristili.

3.7. KRVNO SRODSTVO

Srodstvo je pojam koji označava povezanost između određenih osoba koja se temelji na postojanju neke (određene) činjenice (biološke, pravne, moralne ili dr.). **Određene vrste srodstva imaju pravne učinke koji su uređeni obiteljskim, socijalnim, kaznenim, nasljednim, radnim i drugim granama prava.**

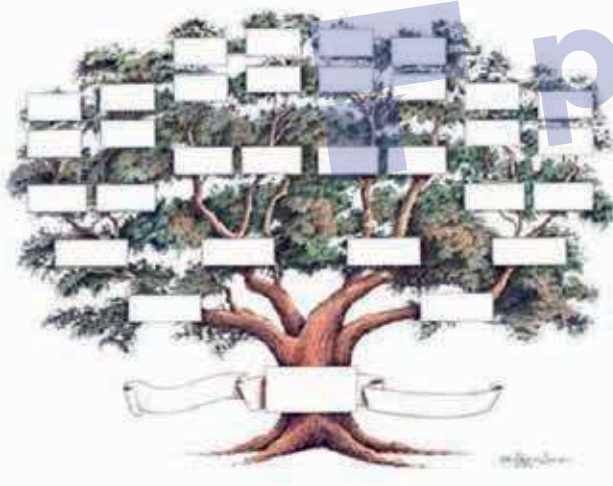
Možemo govoriti o različitim vrstama srodstva koja imaju (neke) pravne učinke:

- **srodstvo po krvi** (temelji se na podrijetlu)
- **tazbinsko srodstvo** (uspostavlja se brakom i postoji između muža i ženinih srodnika te žene i muževih srodnika)
- **tzv. građansko srodstvo** (nastaje pravnim aktom u slučaju posvojenja – pravno je izjednačeno s krvnim srodstvom).

Najznačajniji učinci srodstva u području obiteljskopравnih odnosa jesu, općenito govoreći, postojanje obveze /prava na uzdržavanje, bračna smetnja, učinci vezano uz posvojenje (mogućnost/nemogućnost posvojenja određenog djeteta).

Krvno je srodstvo odnos (veza) između osoba koje potječu jedna od druge ili imaju zajedničkog pretka, ali ne potječu jedna od druge. (M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 46.)

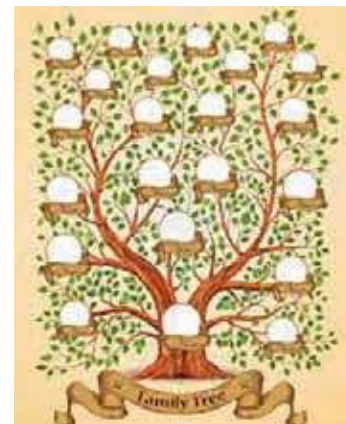
Odnosi među krvnim srođnicima izražavaju se linijama i stupnjevima srodstva.

Međusobni odnos srodstva izražava se u stupnjevima srodstva koji se računaju prema formuli: *koliko je između osoba poroda, toliki je stupanj srodstva među njima* (napomena: ne računa se rođenje osoba od kojih se potječe).

Razlikujemo:

- **SRODNIKE RAVNE LOZE** – to su osobe koje potječu jedna od druge (tj. PRETCI i POTOMCI), npr. majka i sin (oni su u prvom stupnju srodstva), baka i unuk (oni su u drugom stupnju srodstva)
- **SRODNIKE POBOČNE LOZE** – to su osobe koje potječu od zajedničkog pretka, a ne jedna od druge, npr. braća i sestre (oni su u drugom stupnju pobočne loze srodstva – za njihov srodnički odnos potrebna su dva rođenja), bratići i sestrične (oni su u četvrtom stupnju srodstva).

Zanimljivost:

Nekad se među ljudima u društvu smatralo posebnom i važnom vrstom srodstva srodstvo po mlijeku, pobratimstvo, i duhovno srodstvo. Duhovno srodstvo jest veza između osoba nastala obredom krštenja, vjenčanja i sl. (tzv. kumstvo). (usp. M. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 46.)

Zadatci za usvajanje i ponavljanje nastavnih sadržaja

1. Na primjeru odnosa vas i vaših bližih krvnih srodnika zaključite i skicirajte odnos osoba koje potječu jedna od druge te osoba koje imaju zajedničkog pretka, ali ne potječu jedna od druge! (*Preporuka: napravite dvije skice i u svakoj počnite od svoje pozicije koju označite sa „JA“*).
2. Na prethodnim skicama dodajte iznad pripadajuće skice objašnjenje „SRODNICI RAVNE LOZE“, odnosno „SRODNICI POBOČNE LOZE“. U svakoj skici istaknite (strelicom, zaokruživanjem ili na drugi način) barem jedan odnos srodstva između određene osobe od koje potječete i vas, odnosno odnos između vas i osobe s kojom imate zajedničkog pretka te sa strane obilježite stupanj srodstva između vas i tih osoba.

PROJEKTI I AKTIVNOSTI

1. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u timu (4 učenika)

Na primjeru iz prakse Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) analizirajte odgovarajuće pravne sadržaje iz ovog poglavlja: **podrijetlo djeteta od majke i oca, utvrđivanje i osporavanje očinstva i majčinstva.**

Rezultat rada obrazložite i raspravite pred razrednim odjelom.

1. Razgovarajte u razrednom odjelu o pravu djeteta na saznanje vlastitog podrijetla.
2. Raspravite zakonom propisane načine utvrđivanja podrijetla djeteta koji su opisani u predmetu ESLJP.
3. Online izvršite uvid u odredbe članka 7. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.
4. Na koji je način država povrijedila podnositeljevo pravo na privatni i obiteljski život?
5. Je li presudom ESLJP zaštićeno pravo djeteta na obiteljske veze priznate zakonom (čl. 8. KPD-a), ali i pravo na saznanje vlastitog podrijetla (čl. 7. KPD-a)?

Slučaj 1.

U predmetu **Krušković protiv Hrvatske** (zahtjev br. 46185/08, presuda od 21. lipnja 2011.) podnositelj zahtjeva priznao je očinstvo djeteta kod matičara, da bi to priznanje bilo poništeno, jer je podnositelju zahtjeva zbog bolesti oduzeta poslovna sposobnost. U međuvremenu je centar za socijalnu skrb, na temelju izričite zakonske ovlasti, podnio tužbu protiv podnositelja zahtjeva, djeteta i djetetove majke, tražeći utvrđenje podnositeljeva očinstva, a taj je postupak u tijeku.

ESLJP je u svojoj Odluci naglasio da se predmet razlikuje od sličnih predmeta vezanih za utvrđivanje očinstva, jer podnositelj nije pokrenuo nikakav postupak za utvrđivanje očinstva, već je samo tvrdio, uz suglasnost djetetove majke, da je on biološki otac djeteta.

Podnositelj nije nikad osporavao svoje očinstvo, već je, upravo suprotno, želio njegovo utvrđivanje.

S druge strane, nije raspolagao nikakvim pravnim sredstvima kojima bi prisilio centar za socijalnu skrb na pokretanje postupka utvrđivanja očinstva, pa se nalazio u svojevrstnoj pravnoj praznini sve dok centar za socijalnu skrb nije pokrenuo postupak za utvrđivanje očinstva, i to nakon dvije i pol godine otkad je on dao izjavu pred matičarom da je biološki otac djeteta.

ESLJP je ponovio svoje stajalište da dijete rođeno izvan braka također ima vitalan interes dobiti informaciju potrebnu za otkrivanje istine o identitetu svojega biološkog roditelja, a kako je država propustila ispuniti svoju pozitivnu obvezu kojom jamči poštovanje podnositeljeva prava na privatni i obiteljski život, sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 8. Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

2. Povezivanje pravnih sadržaja – rad u timu (4 učenika)

Razgovarajte u timu o **pravima djeteta i pravima i dužnostima roditelja** vezano uz roditeljsku skrb te posebno o **mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta**. Pripremite se za izlaganje na temelju bilježaka koje ste vodili tijekom razgovora. Pred razrednim odjelom rezultat rada prezentirat će predstavnik tima

1. Usporedite skupine dječjih prava koja su utvrđena Konvencijom o pravima djeteta i prava djece koja su razrađena Obiteljskim zakonom.

2. Koristeći se internetom detaljnije istražite dječja prava utvrđena Konvencijom o pravima djeteta.
3. Online izvršite uvid u odredbe Obiteljskog zakona – III. Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.
4. Procijenite važnost mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koja su u nadležnosti centra za socijalnu skrb i onih u nadležnosti suda.
5. Online pretražite web stranice pravobranitelja za djecu. Istražite kada i kako se javiti pravobranitelju/pravobraniteljici za djecu.

3. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Na hipotetskom primjeru analiziraj odgovarajuće pravne sadržaje iz ovog poglavlja: roditeljsku skrb, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Rezultat rada obrazložite i raspravite pred razrednim odjelom.

1. Razgovarajte o mjeri za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koja je donesena u izvanparničnom postupku u opisanom slučaju?
2. Razmislite! Je li moguće navedenu mjeru provesti kao privremenu, koja će biti obustavljena čim to okolnosti budu dopuštale?
3. Raspravite iz kojih je razloga moguće dijete odvojiti od svojih roditelja i izreći navedenu mjeru.

Slučaj 2.

Prijedlog za raspravu: izvanparnični postupak

Sud je u izvanparničnom postupku izrekao mjeru za zaštitu prava i dobrobiti djece oduzimanjem prava roditeljima da žive sa svojom djecom i da ih odgajaju, a djecu povjerio na odgoj i čuvanje udomiteljskoj obitelji, te je odredio susrete i druženja djece sa svakim roditeljem u nazočnosti službene osobe navedene ustanove.

4. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u pravu

Na primjeru iz sudske prakse Ustavnog suda analizirajte odgovarajuće pravne sadržaje iz ovog poglavlja: prava djeteta, prava i dužnosti roditelja.

Rezultat rada obrazložite i raspravite pred razrednim odjelom.

1. Raspravite u razrednom odjelu o kojem se u ovom slučaju prava i dužnosti roditelja radi.
2. Koja je mjera u konkretnom slučaju izrečena? Koje interese djeteta štiti?

Slučaj 3.

U predmetu U-III-239/2006. od 27. travnja 2006., nadležna tijela utvrdila su da je podnositelj ustavne tužbe zajedno sa suprugom u potpunosti zanemario brigu o svojoj maloljetnoj djeci, da maloljetna djeca podnositelja žive u nehumanim i nehumanim uvjetima s roditeljima čiji su odnosi poremećeni te da je u obitelji bilo i tjelesnog zlostavljanja. Zbog navedenog, ugrožen je život i zdravlje djece, kao i njihov odgoj te je daljnji ostanak u obitelji za djecu postao opasan i rizičan, radi čega je odlučeno da se maloljetna kći povjeri na odgoj i čuvanje udomiteljskoj obitelji, s tim da roditeljima ne prestaju odgovornosti i prava prema djetetu te određeno pravo roditelja na susrete i druženja s djetetom.

U ustavnoj tužbi podnositelj je tvrdio da je osporenim aktom povrijeđeno njegovo temeljno pravo roditelja da živi s djetetom.

Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu pravilno ocijenivši da su odluke nadležnih tijela donesene u interesu maloljetne djece.

df elements

4. PRAVNO UREĐENJE DRUGIH OBITELJSKIH ODNOSA

OČEKIVANI ISHODI:

Prepoznati položaj izvanbračne zajednice u našem društvu, analizirati učinke izvanbračne zajednice, raspraviti položaj osoba koje su sklopile životno partnerstvo u odnosu na neformalno životno partnerstvo, opisati pravne učinke životnog partnerstva, objasniti pravni institut uzdržavanja, razlikovati propise kojima se uređuje uzdržavanje, razlikovati redoslijed osoba s pravom na uzdržavanje, analizirati uzdržavanje maloljetnog i punoljetnog djeteta, argumentirati uzdržavanje bračnog i izvanbračnog druga, te uzdržavanje u okviru životnog partnerstva.

4.1. IZVANBRAČNA ZAJEDNICA

4.1.1. Pojam izvanbračne zajednice

Izvanbračna zajednica životna je zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine, a kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete ili je nastavljena sklapanjem braka.

Pravni odnosi u izvanbračnoj zajednici uređuju se zakonom.¹ Obiteljskim zakonom utvrđeno je da svako nepovoljno postupanje prema izvanbračnim drugovima u pogledu pristupa koristima, povlasticama, ali i obvezama zajamčenim bračnim drugovima koje ne može biti opravdano objektivnim razlozima te koje nije nužno za ostvarenje istih, predstavlja diskriminaciju temeljem obiteljskog statusa.

U tom smislu i sustav socijalne skrbi uređen je tako da se sve odredbe Zakona o socijalnoj skrbi koje se odnose na bračnu zajednicu primjenjuju i na izvanbračnu zajednicu.²

Rođenjem djeteta izvanbračna zajednica postaje potpunom obitelji, a u RH je svaka obitelj pod osobitom zaštitom države³ iz kojeg razloga je moguće primijeniti i u slučaju izvanbračne zajednice konkretne prekršajne i kaznene⁵ odredbe radi zaštite i sigurnosti članova obitelji.⁶

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji primjenjuje se ne samo na izvanbračnog druga, već i bivšeg izvanbračnog druga. Sukladno navedenom zakonu izvanbračni drug jest osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.⁷

¹ Čl. 62. Ustava RH

² Čl. 1. st. 2. Zakona o socijalnoj skrbi

³ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 107. Mira Alinčić, treći dio, Izvanbračna zajednica žene i muškarca*

⁴ Čl. 62. st. 1. Ustava RH

⁵ Čl. 87. st. 10. Kaznenog zakona određuje da je izvanbračni drug osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete

⁶ Čl. 87. st. 8. Kaznenog zakona RH sukladno kojoj odredbi se izvanbračni drug smatra članom obitelji

⁷ Čl. 8. st. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji

4.1.2. Učinci izvanbračne zajednice

Izvanbračna zajednica stvara osobne i imovinske učinke kao i bračna zajednica te se na nju na odgovarajući način primjenjuju odredbe Obiteljskog zakona o pravima i obvezama bračnih drugova, prava i obveze roditelja i djece, obveze uzdržavanja, imovinskih i drugih odnosa, odnosno odredbe drugih zakona kojima se uređuju odnosi u poreznim stvarima, osobni, imovinski i drugi bračni odnosi.

4.1.2.1. Osobnopravni učinci

• Ravnopravnost

Izvanbračni drugovi ravnopravni su u izvanbračnoj zajednici i dužni su jedan drugom biti vjerni te se uzajamno pomagati, poštivati i održavati skladne odnose.

• Izbor rada i zanimanja

O izboru svojeg rada i zanimanja odlučuju samostalno prema sposobnostima i mogućnostima svakog izvanbračnog druga.

• Obiteljski dom i zaštita prava na stanovanje

Izvanbračni drugovi sporazumno određuju mjesto stanovanja i obiteljsku kuću ili stan u kojem će stanovati s djecom nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb i koji predstavlja obiteljski dom za njih i djecu.

Za vrijeme trajanja izvanbračne zajednice izvanbračni drug ne smije otuđiti ili opteretiti obiteljsku kuću ili stan koji predstavlja izvanbračnu stečevinu, a ujedno je i obiteljski dom u kojem stanuje drugi izvanbračni drug i njihova djeca nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb, bez pisane suglasnosti drugog izvanbračnog druga s ovjerom potpisa kod javnog bilježnika. Na navedeni način dužan je postupiti i u slučaju ako je jedan bračni drug najmoprimac stana u kojem zajedno stanuju.

U slučaju da izvanbračni drug odbije dati suglasnost, istu će zamijeniti rješenje doneseno u izvanparničnom postupku.

4.1.2.2. Imovinskopravni učinci izvanbračne zajednice

Na imovinske odnose izvanbračnih drugova primjenjuju se odgovarajuće odredbe Obiteljskog zakona koje se odnose na uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova i ako imovinski odnosi nisu uređeni ugovorom⁸.

Detaljno je uređeno pravno pitanje koja se imovina smatra vlastitom odnosno bračnom stečevinom, upravljanje bračnom stečevinom, mogućnost uređenja

⁸ *Izvanbračni drugovi mogu ugovorom urediti svoje imovinske odnose i na taj način otkloniti mogućnost nastanka eventualnog spora, jer je sudski postupak u pravilu dugotrajan i složen*

imovinskopravnih odnosa bračnim ugovorom, odgovornost za obveze trećim osobama, a koje se odredbe primjenjuju i za uređenje imovinskih odnosa u izvanbračnoj zajednici.

Osim toga na bračnu stečevinu, pa time i na imovinu stečenu za vrijeme trajanja izvanbračne zajednice primjenjuju se odredbe propisa kojima se uređuju stvarnopravni⁹ i obveznopravni odnosi¹⁰.

- **Nasljeđivanje¹¹ i stjecanje nekretnina po drugoj pravnoj osnovi**

Izvanbračni je drug u pravu nasljeđivanja izjednačen s bračnim i na temelju zakona nasljeđuje ostavitelja. Izvanbračni drug nema pravo na nasljedstvo ako je njegova zajednica života s ostaviteljem trajno prestala.

Ako izvanbračni drug stječe nekretnine od primatelja uzdržavanja na temelju ugovora o doživotnom uzdržavanju ili na temelju ugovora o dosmrtnom uzdržavanju ne plaća porez na promet nekretnina.¹²

4.1.3. Pravne posljedice prestanka izvanbračne zajednice

Prestanak izvanbračne zajednice proizvodi različite pravne posljedice kao što je ostvarivanje roditeljske skrbi nad zajedničkom maloljetnom djecom, podjela imovine, te uzdržavanje.

- **Prestanak izvanbračne zajednice sa zajedničkom maloljetnom djecom**

Izvanbračni drugovi koji imaju zajedničku maloljetnu djecu u slučaju prestanka izvanbračne zajednice dužni su donijeti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ima snagu ovršne isprave ako je potvrđen na sudu.

Prije pokretanja sudskog postupka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi, izvanbračni drugovi dužni su sudjelovati u postupku obveznog savjetovanja. Ako izvanbračni drugovi na navedeni način ne postignu sporazum, mogu pokušati dobrovoljno riješiti sporove u postupku obiteljske medijacije.

Obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju provodi centar za socijalnu skrb, a može se provoditi i izvan sustava socijalne skrbi.

- **Dioba zajedničke imovine**

Dioba zajedničke imovine provodi se sukladno odredbama Zakona o vlasništvu

⁹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima "Narodne novine", broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14

¹⁰ Zakon o obveznim odnosima "Narodne novine", broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

¹¹ Čl.8.st.2. Zakona o nasljeđivanju uređuje pitanje nasljeđivanja izvanbračnog druga

¹² Čl.13.t.7. Zakona o porezu na promet nekretnina uređuje pitanje poreznog oslobođenja bračnog druga i koja se odredba odnosi i na izvanbračnu zajednicu

i drugim stvarnim pravima. Izvanbračni drugovi su u jednakim dijelovima suvlasnici imovine koju su stekli za vrijeme trajanja izvanbračne zajednice, ako nisu drukčije ugovorili. Isto tako u stečevinu ulazi dobitak od igara na sreću i imovinska korist od autorskog prava i autorskom pravu srodnih prava ostvarenih tijekom izvanbračne zajednice.¹³

• Uzdržavanje

Uzdržavanje za slučaj prestanka izvanbračne zajednice je pravo koje pripada djetetu i izvanbračnom drugu, a dužnost je za drugog izvanbračnog druga odnosno roditelja djeteta, koje je kao takvo utvrđeno zakonom.¹⁴

Zanimljivost:

Prema podacima o rimskom pravu u prvo vrijeme brak (lat. matrimonium) nije bio formalni pravni odnos nego socijalna činjenica. Izvanbračna zajednica ili konkubinatus (lat. concubinatus, priležništvo) objašnjava se kao trajna zajednica muškarca i žene koja, za razliku od zakonitog rimskog braka, nije sadržavala namjeru da se živi kao brak (zbog razlike u staležu, zanimanju i sl.). Takvih je odnosa bilo dosta, pa je konkubinatus tretiran kao brak manje važnosti iako nije proizvodio pravnih posljedica (npr. djeca su bila izvanbračna).

U monografiji o konkubinatu u Švicarskoj spomenuto je kako je još krajem 20. st. konkubinatus smatran javnom sablazni, a u pojedinim kantonima čak je bio predmetom kaznenog postupka.¹⁵

Pitanja za ponavljanje:

1. Što je izvanbračna zajednica?
2. Kojim zakonima i kako je uređena izvanbračna zajednica u Republici Hrvatskoj?
3. Kakve učinke stvara izvanbračna zajednica?
4. Kako izvanbračni drugovi mogu zaštititi obiteljski dom i pravo na stanovanje?
5. Kojim su zakonima i kako uređeni imovinski odnosi izvanbračnih drugova?
6. Koja prava pripadaju izvanbračnom drugu po pitanju nasljeđivanja?
7. Koje su obveze izvanbračnih drugova koji imaju zajedničku maloljetnu djecu u slučaju prestanka izvanbračne zajednice?
8. Koje su posljedice prestanka izvanbračne zajednice? Objasni.

¹³ navedeno je sukladno odredbi čl.36.st.1.,2.,3. Obiteljskog zakona

¹⁴ Čl.281. Obiteljskog zakona

¹⁵ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str.103; Mira Alinčić, III. dio, izvanbračna zajednica žene i muškarca

4.2. ŽIVOTNO PARTNERSTVO OSOBA ISTOG SPOLA

4.2.1. Pojam životnog partnerstva

U Republici Hrvatskoj životno partnerstvo osoba istog spola regulirano je Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola koji je donesen 2014. godine i kojim su zakonom istospolne zajednice izjednačene s brakom u većini prava, osim u posvajanju.

Navedeni zakon definira životno partnerstvo kao zajednicu obiteljskog života dviju osoba istog spola koja je sklopljena pred nadležnim tijelom.

• **Neformalno životno partnerstvo**

Za razliku od formalnog, neformalno životno partnerstvo zajednica je obiteljskog života dviju osoba istog spola, koje nisu sklopile životno partnerstvo pred nadležnim tijelom, ako zajednica traje najmanje tri godine i od početka je udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva.

Postojanje neformalnog životnog partnerstva dokazuje se na isti način i pod istim uvjetima kao i izvanbračna zajednica. U slučaju spora između partnera postojanje neformalnog životnog partnerstva dokazuje se pred nadležnim sudom.

4.2.2. Pravni učinci životnog partnerstva

Životni partneri imaju jednaka postupovna prava i status u svim sudskim i upravnim postupcima kao i bračni drugovi.

• **Osobni i imovinski učinci životnog partnerstva**

Prilikom sklapanja životnog partnerstva osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo mogu se sporazumjeti o izboru prezimena.

Udržavanje je dužnost i pravo životnih partnera te pod posebnim uvjetima djece i životnog partnera roditelja te djece i partnera—skrbnika. Životni partneri mogu imati partnersku stečevinu i vlastitu imovinu te mogu ugovorom o imovini životnih partnera drukčije urediti svoje odnose glede partnerske stečevine. Ugovor o imovini životnih partnera mora biti u pisanom obliku, a potpisi ovjereni od javnog bilježnika.

Na nasljeđivanje životnog partnera na odgovarajući način se primjenjuju odredbe zakona kojima je uređeno pravo nasljeđivanja, pri čemu je životni partner u

pravu nasljeđivanja izjednačen s bračnim drugom, a djeca nad kojom ima partnersku skrb izjednačena s njegovom djecom.

Status životnog partnerstva u mirovinskom osiguranju, sustavu socijalne skrbi, kao i sustavu obveznog zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite uređen je propisima kojima se uređuje mirovinsko osiguranje, socijalna skrb, te obvezno zdravstveno osiguranje.

• **Prava i obveze životnih partnera u vezi sa zapošljavanjem, radnim odnosima, sklapanjem ugovora o najmu**

Nepovoljno postupanje bilo koje vrste u vezi sa zapošljavanjem, radnim uvjetima i sudjelovanjem na tržištu rada uvjetovano statusom životnog partnerstva predstavlja oblik diskriminacije temeljem seksualne orijentacije i kao takvo je zabranjeno.

Ugovor o najmu stana sklapa se s jednim partnerom, a iznimno s oba životna partnera. Najmodavac ne može raskinuti ugovor o najmu ako se stanom koristi životni partner koji nije naveden u ugovoru o najmu.

U slučaju smrti najmoprimca ili ako najmoprimac napusti stan, prava i dužnosti najmoprimca iz ugovora o najmu stana prelaze na njegova životnog partnera. Ako životnog partnera nema, prava i obveze iz ugovora o najmu prelaze na dijete i dijete nad kojim ostvaruje roditeljsku ili partnersku skrb, a koje je navedeno u ugovoru o najmu.

4.2.2.1. Učinci neformalnog životnog partnerstva

Neformalno životno partnerstvo stvara osobne i imovinske učinke na koje se na odgovarajući način primjenjuju odredbe u području osobnih prava, odnosa vezanih uz djecu i imovinskih odnosa životnih partnera, osim u slučaju izbora prezimena.

Neformalno životno partnerstvo u području nasljeđivanja, poreznog sustava, mirovinskog osiguranja, sustava socijalne skrbi, obveznog zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite, prava i obveza iz radnih odnosa, pristupa javnim i tržišnim uslugama te javnopravnog položaja stvara iste učinke, koji su posebnim propisima kojima se uređuju ta područja, priznati izvanbračnoj zajednici.

4.2.3. Pretpostavke za sklapanje i valjanost životnog partnerstva

Za sklapanje životnog partnerstva potrebno je:

- da su osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo istog spola,
- da su osobe izjavile svoj pristanak za sklapanje životnog partnerstva,

- da je životno partnerstvo sklopljeno pred matičarom.

Ako u vrijeme sklapanja životnog partnerstva nije ispunjena koja od pretpostavki, životno partnerstvo nije sklopljeno. Pravo na tužbu radi utvrđenja postojanja ili nepostojanja životnog partnerstva ima svaka osoba koja za to ima pravni interes i centar za socijalnu skrb.

- **Pretpostavke za valjanost životnog partnerstva**

Životno partnerstvo ne može sklopiti osoba koja nije navršila osamnaest godina života, niti osoba nesposobna za rasuđivanje.

Životno partnerstvo može sklopiti osoba lišena poslovne sposobnosti u davanju izjava koje se odnose na strogo osobna stanja, uz odobrenje skrbnika. Ako skrbnik odbije dati odobrenje za sklapanje životnog partnerstva, osoba lišena poslovne sposobnosti u davanju izjava koje se odnose na strogo osobna stanja može u izvanparničnom postupku podnijeti prijedlog sudu za donošenje odluke o dopuštenju sklapanja životnog partnerstva.

Zabrana sklapanja životnog partnerstva odnosi se na krvne srodnike u ravnoj lozi, a u pobočnoj lozi do četvrtog stupnja te osobu koja je već u životnom partnerstvu ili braku. Ista zabrana primjenjuje se i na odnose nastale posvojenjem.

Životno partnerstvo sklopljeno protivno naprijed navedenim uvjetima nije valjano i na njega će se primijeniti odredbe o poništaju sklopljenog životnog partnerstva.

4.2.4. Sklapanje i prestanak životnog partnerstva

Osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo svoju namjeru osobno prijavljuju matičaru nadležnom za mjesto u kojem žele sklopiti životno partnerstvo. Prijavi prilažu po potrebi izvratke iz matice rođenih, a na zahtjev matičara i druge isprave. Matičar će provjeriti jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje životnog partnerstva.

Ako je za sklapanje životnog partnerstva potrebna sudska odluka, matičar će osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo uputiti da je pribave.

Ako matičar utvrdi da nije ispunjena koja od pretpostavki za sklapanje životnog partnerstva, usmeno će priopćiti osobama da nije dopušteno sklapanje životnog partnerstva i o tome sastaviti bilješku u prijavi.

Osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo mogu u roku od osam dana od dana priopćenja o nedopustivosti sklapanja životnog partnerstva podnijeti zahtjev za utvrđivanje ispunjavaju li pretpostavke za njegovo sklapanje nadležnom uredu za poslove opće uprave. Po istom zahtjevu nadležni ured je obavezan donijeti rješenje u roku od petnaest dana od primitka zahtjeva. Protiv rješenja može se izjaviti žalba ministarstvu nadležnom za poslove opće uprave.

Kad utvrdi da su ispunjene pretpostavke za sklapanje životnog partnerstva, matičar će uzeti izjavu osoba koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo o izboru prezimena. Na prijedlog osoba koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo određuje dan za sklapanje životnog partnerstva u pravilu u razdoblju od tridesetog do četrdeset petog dana od dana podnošenja prijave. U iznimnim slučajevima kad za to postoje opravdani razlozi matičar može odobriti sklapanje životnog partnerstva prije tridesetog dana od dana podnošenja prijave.

Postupanje matičara kad utvrdi da su ispunjene pretpostavke za sklapanje životnog partnerstva, odnosno pri sklapanju životnog partnerstva isto je kao i u slučaju sklapanja braka osoba različitog spola.

Životno partnerstvo prestaje smrću životnog partnera, proglašenjem životnog partnera umrlim, poništajem i raskidom.

• Registar životnog partnerstva

Registar životnog partnerstva vodi se u obliku jedinstvene središnje elektroničke baze podataka o svim sklopljenim životnim partnerstvima. Na obradu podataka primjenjuju se propisi kojima se uređuje zaštita osobnih podataka i informacijska sigurnost. Registar neposredno vode državni službenici – matičari.

Pitanja za ponavljanje:

1. Što je životno partnerstvo?
2. Što je neformalno životno partnerstvo?
3. Koji su pravni učinci životnog partnerstva? Objasni.
4. Koje su pretpostavke za sklapanje i valjanost životnog partnerstva?
5. Kakav je postupak sklapanja životnog partnerstva?
6. Kako prestaje životno partnerstvo?
7. U kojem se obliku vodi registar životnog partnerstva?

4.3. UZDRŽAVANJE

4.3.1. Pojam uzdržavanja

Uzdržavanje (alimentacija) jest obiteljskoppravna ustanova koja se temelji na jednom od osnovnih načela obiteljskog prava – načelu uzajamnog pomaganja svih članova obitelji (načelo obiteljske solidarnosti). Sredstva za uzdržavanje se daju dobrovoljno, prije svega zbog osjećaja povezanosti članova obitelji, a tada pravo na uzdržavanje nije potrebno ostvarivati prisilno. Ako potencijalni davatelj uzdržavanja nije spreman plaćati uzdržavanje, ono se može ostvariti u sudskom postupku.¹⁶

Uzdržavanje je ustanova obiteljskog prava koja je osobne i imovinske naravi i pravo koje pojedinim subjektima obiteljskog prava pripada po zakonu u odnosu na zakonom određene članove obitelji.¹⁷

4.3.2. Pravni izvori za ustanovu uzdržavanja

Propisi koji se primjenjuju kao pravni izvori za ustanovu uzdržavanja u Republici Hrvatskoj jesu: Ustav Republike Hrvatske, međunarodni mnogostrani ugovori (najvažniji je Konvencija o pravima djeteta, a neposredno na uzdržavanje se odnosi Konvencija Ujedinjenih naroda o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu) i dvostrani ugovori s pojedinim državama o pravnim pitanjima vezanima uz uzdržavanje, zakoni i provedbeni propisi.¹⁸

Sukladno Ustavu RH roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece.¹⁹ Istom odredbom određeno je da su djeca dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje.²⁰

Na sličan način uzdržavanje djece od strane roditelja uređuje Konvencija o pravima djeteta.

¹⁶ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 437. Aleksandra Korać Graovac, osmi dio, Uzdržavanje*

¹⁷ *Ibid.*, str.439.

¹⁸ *Ibid.*, str.438.

¹⁹ Čl.64.st.1. Ustava RH

²⁰ Čl.64.st.4. Ustava RH

Od država stranaka navedena Konvencija zahtijeva da poduzmu sve potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije uzdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su materijalno odgovorne za dijete, kako unutar države stranke tako i iz inozemstva. Konvencija obvezuje države stranke, posebice u slučajevima kad osoba financijski odgovorna za dijete živi u državi različitoj od one u kojoj živi dijete, da promiču pristup međunarodnim sporazumima ili sklapanje takvih sporazuma, kao i drugim prikladnim dogovorima.²¹

• Zakonske odredbe

Zakoni kojima se navedeno pravo i dužnost uređuju jesu Obiteljski zakon, Zakon o životnom partnerstvu, Zakon o obveznim odnosima, Zakon o nasljeđivanju, Kazneni zakon ali i drugi kao što su Zakon o parničnom postupku, Zakon o općem upravnom postupku te Ovršni zakon.

Obiteljskim zakonom utvrđena je dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova, srodnika u ravnoj lozi te pastorka i maćehe i očuha.

Zakon o životnom partnerstvu regulira uzdržavanje kao dužnost i pravo životnih partnera te pod posebnim uvjetima djece i životnog partnera roditelja te djece i partnera – skrbnika.

Uzdržavanje se može ugovoriti i po općim propisima građanskoga prava (doživotno ili dosmrtno uzdržavanje).^{22 23}

Kaznenim zakonom propisana je kaznena odgovornost za slučaj povrede dužnosti uzdržavanja.²⁴

²¹ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 439., Aleksandra Korać Graovac, osmi dio, Uzdržavanje*

²² *Ibid., str. 440.*

²³ *Odredbe čl. 579.-585. Zakona o obveznim odnosima uređuju ugovor o doživotnom uzdržavanju kao ugovor u kojemu se jedna strana obvezuje da će drugu osobu uzdržavati do njezine smrti, a druga strana izjavljuje da mu daje svoju imovinu, s time da je stjecanje stvari i prava odgođeno do trenutka smrti primatelja uzdržavanja.*

*Kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju (čl. 586.-589.ZOO) slično je stanje, samo što imovina uzdržavane osobe odmah prelazi u vlasništvo davatelja uzdržavanja (Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 440., Aleksandra Korać Graovac, osmi dio, Uzdržavanje**

²⁴ Čl. 172. Kaznenog zakona kojom je utvrđeno da se počinitelj može kazniti kaznom zatvora do jedne godine ukoliko ne uzdržava osobu koju je po zakonu dužan uzdržavati u visini i u rokovima određenim ovršnom ispravom. Strožija mjera je predviđena za povredu obveze uzdržavanja koja se odnosi na dijete ili osobu koja zbog starosti, bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja nije sposobna za rad.

Obveza uzdržavanja može nastati na temelju legata (čl.45. Zakona o nasljeđivanju), a slična uzdržavanju mogla bi biti renta na osnovi izvanugovorne odgovornosti za štetu.^{25 26}

Temeljem Ovršnog zakona od ovrhe su izuzeta primanja po osnovi zakonskog uzdržavanja²⁷. Navedeno je sukladno izričitoj odredbi Obiteljskog zakona temeljem koje ovrha radi uzdržavanja djeteta ima prednost pred svim drugim tražbinama neovisno o vremenu njihova nastanka i to kod ovrhe na plaći kao i na drugim stalnim novčanim primanjima te na novčanim sredstvima po računu. Ovrha radi uzdržavanja djeteta određuje se i provodi na prijedlog djeteta ili centra za socijalnu skrb.

4.3.3. Redosljed osoba s pravom na uzdržavanje

Uzdržavanje je dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova, srodnika u ravnoj lozi te pastorka i maćehe i očuha. Navedene osobe međusobnom uzdržavanju pridonose prema svojim mogućnostima i potrebama uzdržavane osobe.

Uzdržavanje djece ima prednost pred uzdržavanjem bračnog ili izvanbračnog druga i roditelja.

Bračni i izvanbračni drugovi najprije ostvaruju uzdržavanje međusobno, a potom od srodnika.

Djeca ostvaruju prvo na uzdržavanje od bake i djeda prije uzdržavanja od maćehe ili očuha. Ako maćeha ili očuh imaju djecu, dužnost uzdržavanja maćehe i očuha zajednička je djeci i pastorcima.

Baka, odnosno djed ostvaruju pravo na uzdržavanje od punoljetne djece prije uzdržavanja od unučadi.

²⁵ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 440., Aleksandra Korać Graovac, osmi dio, Uzdržavanje*

²⁶ *Primjer legata bio bi kad bi ostavitelj oporučno ostavio nasljedniku svoju imovinu, pod uvjetom da uzdržava njegovu nećakinju do kraja školovanja. Pravo na novčanu rentu od osobe koja je uzrokovala smrt uzdržavatelja, prema čl.1088. ZOO, ima osoba koja je dobivala uzdržavanje ili je imala pravo tražiti uzdržavanje od poginule osobe. Također, ako netko drugome umanju potpuno ili djelomice sposobnost za rad, može biti obvezan plaćati rentu kao naknadu za štetu (Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 440, Aleksandra Korać Graovac, osmi dio, Uzdržavanje*

²⁷ Čl.172. Ovršnog zakona

4.3.3.1. Uzdržavanje djece

Roditelji su dužni uzdržavati svoju maloljetnu djecu te punoljetnu djecu pod uvjetima određenim Obiteljskim zakonom.

• uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja

Roditelji su prvi dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete. Radno sposoban roditelj ne može se osloboditi dužnosti uzdržavanja maloljetnog djeteta.

Roditelj koji ne stanuje s maloljetnim djetetom i nije plaćao uzdržavanje za svoje maloljetno dijete dužan je isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje od nastanka tog prava pa do podnošenja tužbe. Smatra se da je obveza uzdržavanja za pojedini mjesec nastala krajem mjeseca za koji je uzdržavanje trebalo dati. Tražbina djeteta prema roditelju koji ga nije uzdržavao zastarijeva za vrijeme od pet godina od dana nastanka obveze.

• uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane djeda, bake, maćehe ili očuha

Ako roditelj ne uzdržava maloljetno dijete, dužni su ga uzdržavati baka i djed po tom roditelju.

Maćeha ili očuh dužni su uzdržavati maloljetnog pastorka, ako dijete ne može ostvariti uzdržavanje od drugog roditelja. Maćeha ili očuh dužni su nakon smrti djetetova roditelja uzdržavati maloljetnog pastorka, ako su u trenutku smrti roditelja živjeli s pastorkom.

• uzdržavanje punoljetnog djeteta od strane roditelja

Roditelji su dužni uzdržavati punoljetno dijete koje se školuje u srednjoj školi, odnosno polazi sveučilišni ili stručni studij u skladu s posebnim propisima, odnosno program za osnovno obrazovanje ili program srednjoškolskog obrazovanja odraslih te redovito i uredno ispunjava svoje obveze, a najdulje do navršene dvadeset šeste godine života djeteta.

Punoljetno dijete koje prima uzdržavanje radi obrazovanja dužno je obavijestiti roditelje o redovitom ispunjavanju obveza najkasnije do 1. studenoga za svaku školsku, odnosno akademsku godinu. Istovremeno, roditelj ima pravo od djeteta, nadležnih tijela i pravnih osoba tražiti i dobiti podatke o djetetovu obrazovanju. Smatra se da učenik, odnosno student redovito i uredno ispunjava svoje obveze i kad zbog opravdanih razloga (trudnoće, bolesti i sličnih razloga) nije uspio ispuniti obveze tekuće školske godine, odnosno akademske godine.

Obveza uzdržavanja punoljetnog djeteta prestat će i prije isteka godine dana od prestanka obrazovanja u trenutku kad dijete navršši dvadeset i šest godina.

Punoljetno dijete koje je završilo obrazovanje, a ne može se zaposliti, roditelji su dužni uzdržavati godinu dana nakon prestanka obrazovanja ako dijete nije navršilo dvadeset šest godina.

Punoljetno dijete koje zbog teške i trajne bolesti ili invaliditeta nije sposobno za rad roditelji su dužni uzdržavati dok ta nesposobnost traje.

- **Dijete koje ima prihode dužno je pridnositi za svoje uzdržavanje.**

4.3.3.2. Uzdržavanje roditelja, drugih srodnika i maćehe ili očuha

- **uzdržavanje roditelja od strane punoljetnog djeteta**

Punoljetno dijete je dužno uzdržavati roditelja koji nije sposoban za rad, a nema dovoljno sredstava za život, ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine. Dijete se može osloboditi dužnosti uzdržavanja roditelja koji ga iz opravdanih razloga nije uzdržavao u vrijeme kad je to bila njegova zakonska obveza.

- **uzdržavanje drugih srodnika (bake, djeda) te maćehe ili očuha**

Punoljetno unuče je dužno uzdržavati baku, odnosno djeda, ako baka, odnosno djed nisu sposobni za rad, a nemaju dovoljno sredstava za život ili ih ne mogu ostvariti iz svoje imovine i ako su ga oni uzdržavali ili su se brinuli o njemu dulje vrijeme.

Pod istim uvjetima punoljetni pastorak je dužan uzdržavati maćehu, odnosno očuha.

4.3.3.3. Uzdržavanje bračnog druga

Bračni drug koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na uzdržavanje od svojeg bračnog druga ako ovaj za to ima dovoljno sredstava i mogućnosti.

Bračni drugovi mogu sklopiti sporazum o uzdržavanju u slučaju razvoda braka te se sporazumjeti o visini uzdržavanja, načinu ispunjavanja obveze te trajanju i prestanku obveze uzdržavanja.

Ako bračni drugovi nisu sklopili sporazum o uzdržavanju svoje pravo mogu ostvariti u parničnom postupku podnošenjem tužbe.

Kod donošenja odluke o uzdržavanju sud će uzeti u obzir ostvarivanje skrbi o djeci te podjelu obiteljskih obveza za vrijeme trajanja braka.

Podnošenje zahtjeva za uzdržavanje, odbijanje, trajanje i prestanak uzdržavanja

Zahtjev za uzdržavanje moguće je podnijeti do zaključenja glavne rasprave u parnici za razvod ili poništaj braka na što je sud dužan upozoriti mogućeg podnositelja zahtjeva. Ako ne postupi na navedeni način, bivši bračni drug može tužbom tražiti uzdržavanje u roku od šest mjeseci od prestanka braka ako su pretpostavke za uzdržavanje postojale u trenutku zaključenja glavne rasprave u parnici za razvod ili poništaj i trajale bez prestanka do zaključenja glavne rasprave u parnici za uzdržavanje.

Kod donošenja odluke o uzdržavanju sud će uzeti u obzir ostvarivanje skrbi o djeci te podjelu obiteljskih obveza za vrijeme trajanja braka.

• Odbijanje zahtjeva za uzdržavanje

Sud može odbiti zahtjev za uzdržavanje ili donijeti odluku o prestanku obveze uzdržavanja ako bi uzdržavanje predstavljalo, ili predstavlja očitu nepravdu za drugog bračnog druga koji bi trebao plaćati, odnosno plaća uzdržavanje.

• Trajanje uzdržavanja

Obveza uzdržavanja bračnog druga može trajati do godine dana, ovisno o trajanju braka i o mogućnosti tužitelja da na drugi način osigura sredstva za život. Samo u opravdanim slučajevima sud može produljiti obvezu uzdržavanja.

• Prestanak uzdržavanja

Do prestanka prava na uzdržavanje dolazi u slučaju smrti bivšeg bračnog druga koji daje ili onoga koji prima uzdržavanje.

Pravo na uzdržavanje prestaje na dan kad bivši bračni drug koji to pravo koristi sklopi novi brak, zasnuje izvanbračnu zajednicu, odnosno sklopi životno partnerstvo s osobom istog spola.

Pored navedenog, pravo na uzdržavanje prestaje ako postane nedostojan tog prava ili kad prestanu postojati pretpostavke na temelju kojih je uzdržavanje određeno.

4.3.4. Uzdržavanje izvanbračnog druga i roditelja izvanbračnog djeteta

- **uzdržavanje izvanbračnog druga**

Na uzdržavanje izvanbračnih drugova za vrijeme trajanja izvanbračne zajednice, odnosno u slučaju prestanka izvanbračne zajednice na odgovarajući se način primjenjuju odredbe Obiteljskog zakona o uzdržavanju bračnih drugova.

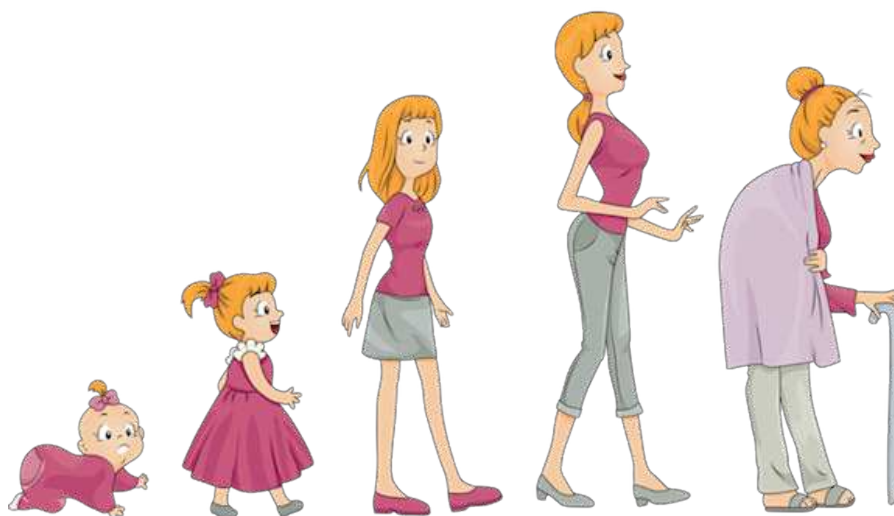
Ako je prestala izvanbračna zajednica tužba za uzdržavanje ne može se podnijeti nakon isteka roka od šest mjeseci od dana prestanka izvanbračne zajednice.

Odredbe o načinu, trajanju i prestanku uzdržavanja bračnih drugova, kao i odbijanju zahtjeva za uzdržavanje bračnog druga primjenjuju se i na uzdržavanje izvanbračnih drugova.

- **uzdržavanje roditelja izvanbračnog djeteta**

Roditelj izvanbračnog djeteta dužan je uzdržavati drugog roditelja koji skrbi o djetetu i nema dovoljno sredstava za život, u trajanju godinu dana od rođenja zajedničkog djeteta.

Otac izvanbračnog djeteta dužan je uzdržavati djetetovu majku za vrijeme trajanja trudnoće, ako ona nema dovoljno sredstava za život.

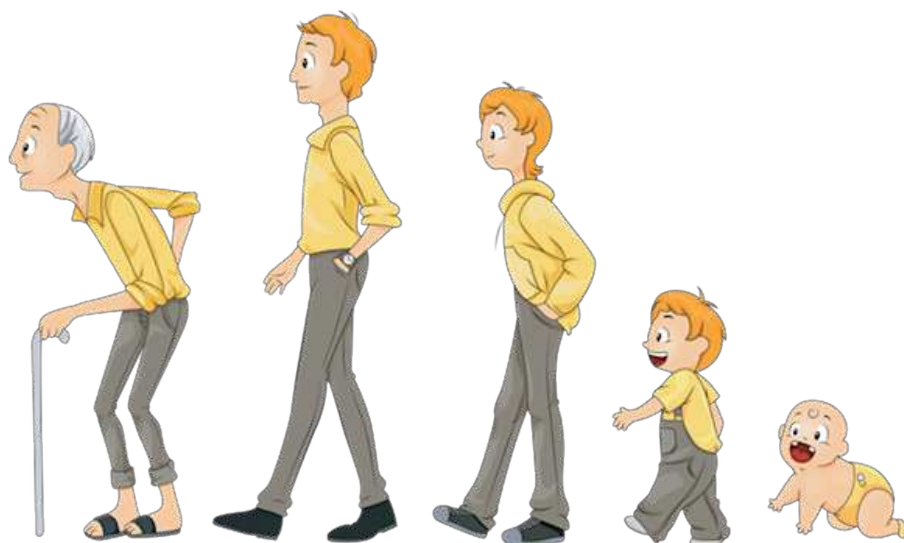

4.3.5. Uzdržavanje u okviru životnog partnerstva

Odredbe Obiteljskog zakona o uzdržavanju bračnih drugova, roditelja i djece, maćehe ili očuha i pastorka na odgovarajući se način primjenjuju na uzdržavanje životnih partnera, djece i životnog partnera roditelja te djece i partnera skrbnika.²⁸

Pitanja za ponavljanje:

1. Koji je redoslijed osoba s pravom na uzdržavanje?
2. Kako se ostvaruje dužnost roditelja da uzdržavaju maloljetno dijete?
3. U kojim su slučajevima roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete?
4. Kad je punoljetno dijete, unuča ili pastorak dužno uzdržavati roditelje, drugog srodnika i maćehu ili očuha?
5. Kako je uređeno pravo na uzdržavanje bračnog druga?
6. U kojem slučaju i koje tijelo može odbiti zahtjev za uzdržavanje bračnog druga?
7. Dokad može trajati obveza uzdržavanja bračnog druga?
8. U kojim slučajevima prestaje pravo na uzdržavanje bračnog druga?
9. Kako može ostvariti pravo na uzdržavanje izvanbračni drug ako je prestala izvanbračna zajednica?

²⁸ Čl.39. Zakona o životnom partnerstvu

1. Ponavljanje pravnih sadržaja - rad u timu (4 učenika)

Razgovarajte u timu **o učincima bračne i izvanbračne zajednice te životnog partnerstva**. Pripremite se za izlaganje na temelju bilješki koje ste vodili tijekom razgovora. Pred razrednim odjelom rezultat rada prezentira predstavnik tima.

- a) Koje ste nove sadržaje naučili (životno partnerstvo osoba istog spola), a koji su vam nastavni sadržaji od prije poznati (osobnopravni i imovinskopravni učinci braka koje usporedite s učincima izvanbračne zajednice.
- b) Usporedite uzdržavanje bračnih, izvanbračnih drugova te uzdržavanje u okviru životnog partnerstva.
- c) Koristeći se internetom istražite dostupne podatke o propisima i načinu uređenja životnog partnerstva osoba istog spola u drugim državama.

2. Povezivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Na problemskom zadatku primijenite stečeno znanje iz ovog poglavlja. Radi rješavanja pravnih stvari o kojima se odlučuje izaberite odgovarajući nastavni sadržaj iz ovog poglavlja - **imovinskopravni učinci izvanbračne zajednice – pravne posljedice prestanka izvanbračne zajednice**.

Rješenje zadatka prezentirajte pred razrednim odjelom na temelju bilješki koje ste vodili tijekom rada.

Slučaj 1.

U izvanbračnoj zajednici rođeno je dijete. Stan u kojem zajedno žive je kupljen 2016. godine novcem dobivenim od prodaje stana izvanbračne supruge i stambenog kredita kojeg ista otplaćuje. Njezin izvanbračni suprug je prijavljen na drugoj adresi, iako stanuje u istom stanu. Iz navedenog razloga vodu plaćaju po osnovu tri prijavljena člana kućanstva. Izvanbračni suprug je nezaposlen od 2017. godine, a drugih prihoda nema.

- a) Je li stan u kojem stanuju vlasništvo izvanbračne supruge ili ulazi u bračnu stečevinu?
- b) Ako se bračnom stečevinom ima smatrati imovina koju su bračni/izvanbračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne/izvanbračne zajednice ili potječe iz te imovine, kako objašnjavate način na koji je stečena ova imovina?¹

¹ Sva imovina koja je stečena radom u bilo kojem obliku – samostalnim, zajedničkim, nesamostalnim radom, posrednim i neposrednim (od vođenja kućanstva, odgoja djece, popravaka po kući do plaće, naknada plaće i ulaganja) smatra se bračnom/izvanbračnom stečevinom i predstavlja suvlasništvo bračnih/izvanbračnih drugova. Vlasnici te imovine u jednakim dijelovima

- c) O kakvoj se imovini radi ako je nekretnina kupljena prije započinjanja izvanbračne zajednice – vlastitoj ili bračnoj stečevini?
- d) Pretpostavite da je izvanbračna zajednica prestala. Kako objašnjavate status pojedinih osoba po pitanju nasljednog prava, dužnosti uzdržavanja te roditeljske skrbi u slučaju prestanka izvanbračne zajednice?
- e) Ima li izvanbračni suprug pravo na uzdržavanje ako je prestala izvanbračna zajednica? Raspravite postupak ostvarivanja prava te uvjete koji moraju biti zadovoljeni?

3. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Povežite položaj osoba u bračnoj i izvanbračnoj zajednici i riješite slučaj primjenom odgovarajućih pravnih sadržaja iz ovog poglavlja – **imovinskopravni učinci izvanbračne zajednice – nasljeđivanje**.

Prijedlog za rješenje slučaja obrazložite pred razrednim odjelom.

Slučaj 2.

Bračni drugovi su tijekom braka kupili kuću. U braku je rođeno troje djece. Nakon razvoda braka otac je napustio obiteljsku kuću. U izvanbračnoj zajednici rodilo se dvoje djece. Nakon njegove smrti jednako pravo na nasljeđivanje imaju izvanbračna supruga i djece rođena u izvanbračnoj zajednici kao i djeca rođena u braku.

- a) Imaju li izvanbračna supruga i izvanbračna djeca pravo na raspodjelu imovine koja je stečena u braku?
- b) Ima li pravo dijete rođeno u bračnoj zajednici na raspodjelu imovine koja je stečena nakon razvoda braka u izvanbračnoj zajednici? Primjerice, u ostavinu ulaze pokretnine i nekretnine koje su kupljene tijekom trajanja izvanbračne zajednice kao što je automobil, kuća za odmor i dr.
- c) Kakva su u konkretnom slučaju prava u pogledu nasljeđivanja izvanbračne supruge, bračne i izvanbračne djece?

---

su oba izvanbračna druga, bez obzira tko je upisan u zemljišne knjige.

Vlastita imovina je imovina koju izvanbračni drug ima u trenutku početka izvanbračne zajednice i ona imovina koju je stekao za vrijeme trajanja izvanbračne zajednice na pravnoj osnovi različitoj od rada.

5. POSVOJENJE

OČEKIVANI ISHODI:

Prepoznati pravno uređenje zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, objasniti značenje pojma posvojenje, razlikovati pravne učinke posvojenja, razlikovati pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani djeteta, opisati pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani djeteta, analizirati pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani posvojitelja, argumentirati pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani posvojitelja, analizirati postupak za posvojenje, opisati postupak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, analizirati pravni institut pristanka za posvojenje, opisati sadržaj rješenja o posvojenju.

5.1. POJAM POSVOJENJA

Roditeljski odnos biološkim putem nastaje rođenjem djeteta, u pravnom smislu upisom majke i oca u maticu rođenih djeteta. Roditeljski odnos može nastati i pravnim putem, zasnivanjem posvojenja u slučaju kad su djeca ostala bez roditeljske skrbi zbog raznih razloga. Osobe koje žele posvojiti dijete mogu djetetu nadomjestiti roditeljsku skrb njegovih bioloških roditelja i postati u osobnom, društvenom i pravnom smislu njegovi roditelji.

Posvojenik/posvojenica jest dijete koje je posvojeno, te koje ima položaj, kao i sva prava i dužnosti kao da je rođeno dijete posvojitelja.

Posvojitelj je osoba koja je posvojila dijete te činom posvojenja stekla roditeljsku skrb, kao i sva prava i dužnosti koja proizlaze iz odnosa roditelja i djece.

Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta. Posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb.

5.1.1. Pravni učinci posvojenja

Pod učincima posvojenja podrazumijevamo prava i dužnosti koja proizlaze iz posvojenja, a koja se odražavaju na sve sudionike takvog odnosa.

• Srodstvo

Posvojenjem nastaje između posvojitelja i njegovih srodnika s jedne strane, te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane, neraskidiv odnos srodstva i sva prava i dužnosti koja iz toga proizlaze.

Posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika.

Ako dijete posvoji bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta, ne prestaju prava i dužnosti između posvojenika i njegovog roditelja koji je u braku ili izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te krvnim srodnicima toga roditelja.

• Osobno ime i nacionalnost posvojenika

Posvojitelji određuju osobno ime posvojeniku te dobiva zajedničko prezime posvojitelja. Ako posvojitelji nemaju zajedničko prezime, odredit će prezime posvojeniku u skladu s posebnim zakonom¹.

¹ Odredbom čl.3. Zakona o osobnom imenu utvrđeno je da osobno ime djetetu određuju roditelji sporazumno. Dijete može imati prezime jednog ili oba roditelja. Posvojenom djetetu osobno ime određuje se sukladno zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi.

Posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imalo prije zasnivanja posvojenja, ili svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja, ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je to u interesu djeteta.

Posvojitelji mogu odrediti nacionalnost posvojeniku. Ako je posvojenik navršio dvanaest godina za promjenu osobnog imena i narodnosti potreban je njegov pristanak.

• **Upis u maticu rođenih**

Posvojitelji će se upisati u maticu rođenih kao roditelji djeteta, osim ako centar za socijalnu skrb utvrdi da to nije u interesu djeteta. Ako je posvojenik navršio dvanaest godina za upis posvojitelja kao roditelja potreban je njegov pristanak.

• **Zabrana osporavanja podrijetla djeteta**

Nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje ni utvrđivanje majčinstva ili očinstva.

Budući da dijete ima u matici rođenih upisane posvojitelje kao roditelje, ne postoji mogućnost utvrđivanja majčinstva ili očinstva. Naime da bi se moglo utvrditi majčinstvo ili očinstvo, moralo bi se prethodno osporiti majčinstvo ili očinstvo posvojitelja, a to nije dozvoljeno.²

• **Pravo djeteta znati svoje podrijetlo**

Pravo je djeteta da od posvojitelja dozna da je posvojeno. Centar za socijalnu skrb upoznat će posvojitelje s djetetovim pravom i savjetovati im da djetetu kažu da je posvojeno najkasnije do sedme godine života. Ako je dijete starije dobi s navedenom činjenicom mora biti upoznat odmah nakon zasnivanja posvojenja. Europska konvencija o pravima djeteta u čl. 7. st. 1. priznaje pravo djeteta da zna tko su mu roditelji i da uživa njihovu skrb.

• **Pravo nasljeđivanja**

Posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju. Posvojenjem posvojitelj i njegovi krvni srodnici te srodnici po posvojenju stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka.

Posvojenjem prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika prema njegovim roditeljima i drugim krvnim srođnicima, osim prema roditelju koji je u braku s posvojiteljem, te prema krvnim srođnicima i srođnicima po posvojenju toga roditelja.

---

² Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 360. Dijana Jakovac-Lozić, šesti dio Posvojenje*

- **Pravo na uvid u spis o posvojenju i u maticu rođenih**

Punoljetni posvojenik ima pravo uvid u spise predmeta o posvojenju i u maticu rođenih, a maloljetni posvojenik ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je to u njegovom interesu.

Pitanja za ponavljanje:

1. Kako nastaje roditeljski odnos u pravnom smislu?
2. Objasnite za koji roditeljski odnos kažemo da je nastao pravnim putem?
3. Odredite pojam posvojenja?
4. Objasnite srodstvo kao pravni učinak posvojenja?
5. Tko određuje osobno ime posvojeniku?
6. O čemu ovisi hoće li se posvojitelji upisati u maticu rođenih kao roditelji djeteta?
7. Iz kojeg razloga nije dopušteno osporavanje podrijetla djeteta?
8. Ima li dijete koje je posvojeno pravo znati svoje podrijetlo? Objasnite.
9. Na koji je način uređeno pravo nasljeđivanja?
10. Kako je uređeno pitanje prava na uvid u spis o posvojenju i u maticu rođenih od strane posvojenika?

Zanimljivost

Rimska pravna povijest poznaje dva oblika posvojenja: adrogaciju (lar. adrogatio) i adopciju (lat. adoptio). Adrogacija kao oblik posvojenja osobe sui iuris, bila je starija ustanova od adopcije. Ona je podrazumijevala prelazak oca obitelji, tj. obiteljskog starješine (lat. pater familias) zajedno sa svim podložnim mu osobama i imovinom pod očinsku vlast (lat. patria potestas) u obitelj adroganta. Dakle, adrogirani je mogao biti samo muška sui iuris osoba, koja je faktom adrogacije postojala osoba alieni iuris. Adrogant je morao imati najmanje 60 godina, nije smio imati vlastite djece i morao je biti stariji od adrogiranog. Adopcija je predstavljala posvojenje osobe alieni iuris. Posvojenik je prelazio u obitelj posvojitelja i pod očinsku vlast novog obiteljskog starješine (lat. pater familias). Adoptirati se moglo muške i ženske osobe, odrasle ali i djecu.³

³ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str.311. – 312. Dijana Jakovac-Lozić, VI. dio, posvojenje*

5.2. PRETPOSTAVKE ZA ZASNIVANJE POSVOJENJA

Da bi se posvojenje moglo zasnovati, potrebno je da su za to ispunjene sve zakonske pretpostavke na strani djeteta koje se posvaja i na strani posvojitelja.⁴

5.2.1. Pretpostavke na strani djeteta

Da bi jedno dijete moglo postati subjektom posvojenja, na njegovoj strani moraju biti zadovoljene određene pretpostavke. Riječ je o pretpostavkama koje ga čine podobnim za posvojenje, odnosno pretpostavkama koje ga čine posvojim. Kada su te pretpostavke zadovoljene, tada govorimo o postojanju pasivne adoptivne sposobnosti.⁵

• Dob djeteta

Posvojenje se može zasnovati do osamnaeste godine života djeteta.

Dijete nepoznatog podrijetla može se posvojiti nakon isteka tri mjeseca od djetetova rođenja ili napuštanja djeteta.

• Posvojenje se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta.

Dobrobit djeteta i korisnost posvojenja za dijete prioritnog su značaja kod zasnivanja posvojenja. Stoga je centar za socijalnu skrb u postupku zasnivanja posvojenja obvezan procijeniti osobine posvojitelja u odnosu na dobrobit djeteta, podobnost djeteta za posvojenje, kao i korisnost posvojenja za dijete.⁶

• Zabrana posvojenja srodnika ili štićenika, odnosno djeteta maloljetnog roditelja

Ne može se posvojiti krvni srodnik u ravnoj lozi, brat odnosno sestra ni dijete maloljetnih roditelja. U iznimnom slučaju može se posvojiti dijete maloljetnih roditelja nakon godinu dana od rođenja djeteta, ako nema izgleda da će se ono podizati u obitelji roditelja ili bake i djeda odnosno drugih bližih srodnika.

Skrbnik ne može posvojiti svoga štićenika dok ga dužnosti skrbnika ne razriješi centar za socijalnu skrb.

5.2.2. Pretpostavke na strani posvojitelja

Aktivna adoptivna sposobnost razumijeva postojanje određenih zakonom navedenih pretpostavki na strani posvojitelja koje ga čine podesnim i sposobnim za

⁴ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 325., Dijana Jakovac-Lozić, šesti dio Posvojenje*

⁵ *Ibid.*, str.325.-326.

⁶ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 327., Dijana Jakovac-Lozić, šesti dio Posvojenje*

odgovornu i zahtjevu ulogu posvojitelja. Posvojitelj za razliku od roditelja, mora unaprijed pružiti jamstva da posjeduje osobine i kvalitete koje će ga učiniti dobrim roditeljem.

Za slučaj da na strani potencijalnih posvojitelja postoji neka pretpostavka koja ne bi smjela postojati ako on želi posvojiti dijete, tada govorimo o adoptivnoj smetnji.⁷

• Dob posvojitelja

Posvojitelj može biti osoba u dobi od najmanje 21 godine života, a starija od posvojenika najmanje 18 godina. Ako postoje osobito opravdani razlozi posvojitelj može biti osoba mlađa od 21 godine, koja je od posvojenika starija najmanje 18 godina.

• Status posvojitelja

Dijete mogu posvojiti bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta te jedan bračni ili izvanbračni drug uz pristanak drugoga bračnog, odnosno izvanbračnog druga, te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici.

• Državljanstvo posvojitelja

Posvojitelj može biti hrvatski državljanin. Iznimno posvojitelj može biti i stranac ako je to u najboljem interesu djeteta. Ako je posvojitelj stranac, posvojenje se može zasnovati samo uz prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.

• Zabrane za posvojenje na strani posvojitelja

Neke okolnosti su takve da ukazuju na nepodobnost osoba koje žele posvojiti. Posvojiti ne može osoba:

1. koja je lišena roditeljske skrbi⁸
2. koja je lišena poslovne sposobnosti⁹
3. čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da nije poželjno povjeriti joj roditeljsku skrb o djetetu.¹⁰

⁷ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 331.-332. Dijana Jakovac-Lozić, šesti dio posvojenja.*

⁸ *da su već ranije zlorabili, ili grubo kršili roditeljsku odgovornost prema vlastitoj djeci*

⁹ *jer se ne mogu brinuti o svojim pravima i interesima, a prema tome ni pravima i interesima djeteta, ili pak ugrožava prava i intere drugih osoba. Uzroci mogu biti različiti poput duševnih smetnji, ovisnost o opojnim sredstvima, senilnost-demencija ili drugi.*

¹⁰ *npr. ako se radi o posvojiteljima koji se bave nečasnim zanimanjem, koji su bili prijavljivani*

Pitanja za ponavljanje:

1. Koje pretpostavke na strani djeteta koje se posvaja moraju biti ispunjene da bi se posvojenje moglo zasnovati?
2. Koje dijete nije moguće posvojiti?
3. Koje pretpostavke na strani posvojitelja moraju biti ispunjene da bi mogao posvojiti?
4. Koja osoba ne može posvojiti?

5.3. POSTUPAK ZA POSVOJENJE

Postupak zasnivanja posvojenja provodi po službenoj dužnosti kao stvarno i mjesno nadležno tijelo centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu odnosno boravištu djeteta.

Postupak posvojenja je upravni postupak i na njega se primjenjuju sva pravila kao i za svaki drugi upravni postupak, uključujući i mogućnost ulaganja žalbe ili čak poništaja rješenja o posvojenju u upravnom sporu.

U postupku zasnivanja posvojenja javnost je isključena, a svi sudionici postupka dužni su poštovati pravo na zaštitu osobnih podataka.

• Stranke u postupku zasnivanja posvojenja

Stranke u postupku zasnivanja posvojenja su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj.

Roditelj koji je pristao da dijete posvoje njemu nepoznati posvojitelji nakon isteka roka od 30 dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku, nije stranka u postupku posvojenja.

Kad dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta (maćeha ili očuh), njegov bračni ili izvanbračni drug je stranka u postupku, a drugi roditelj djeteta nakon isteka roka nije stranka u postupku posvojenja.

Roditelj čiji je pristanak za posvojenje djeteta nadomješten rješenjem suda, kao i roditelj čiji pristanak za posvojenje djeteta nije potreban nisu stranke u postupku zasnivanja posvojenja.

5.3.1. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje

Procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje provodi centar za socijalnu skrb mjesta prebivališta, odnosno boravišta osoba koje imaju namjeru posvojiti.

Prije pokretanja postupka za zasnivanje posvojenja bračni, odnosno izvanbračni drugovi ili osoba koja želi posvojiti podnose centru za socijalnu skrb pisanu prijavu namjere posvojenja i zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje.

• **Stručno mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje**

Centar za socijalnu skrb na temelju prijave namjere posvojenja i zahtjeva za ocjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje utvrđuje ispunjavaju li bračni, odnosno izvanbračni drugovi ili osoba koja želi posvojiti zakonske pretpostavke (dob posvojitelja, status i državljanstvo posvojitelja, te postoje li zabrane za posvojenje na strani posvojitelja), te procijeniti njihovu podobnost i prikladnost za posvojenje.

Centar za socijalnu skrb će dati mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje u roku od šest mjeseci o zaprimanja pisane prijave i zahtjeva te ako je pozitivno, potencijalne posvojitelje upisuje u registar potencijalnih posvojitelja.

Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi pravilnikom propisuje elemente koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, te metode njihovog utvrđivanja, kao i sadržaj stručnog mišljenja o istom. Istim pravilnikom utvrdit će se sadržaj izvješća o djetetu, vođenje registra o potencijalnim posvojiteljima i registra o posvojenjima.

U slučaju da osobe koje su prijavile svoju namjeru posvojenja ispunjavaju sve zakonske pretpostavke za posvojenje, centar ih upućuje na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje.

• **Stručna priprema potencijalnih posvojitelja i status potencijalnog posvojitelja**

Osobe koje prema mišljenju centra za socijalnu skrb ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje dužne su sudjelovati u programu stručne pripreme za posvojenje.

Poslove stručne pripreme za posvojenje obavljaju stručni radnici centra za socijalnu skrb ili druge ustanove socijalne skrbi nadležne prema prebivalištu, odnosno boravištu potencijalnih posvojitelja i organizacije civilnog društva ovlaštene za provođenje programa stručne pripreme za posvojitelje.

Pitanja za ponavljanje:

1. Koje je tijelo stvarno i mjesto nadležno u postupku posvojenja i o kojem se postupku radi?
2. Tko su stranke u postupku zasnivanja posvojenja?
3. Koji roditelj nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja?
4. Koje je tijelo ovlašteno provoditi procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje?
5. Koju obvezu imaju osobe koje žele posvojiti dijete prije pokretanja postupka za zasnivanje posvojenja?
6. Koje je tijelo dužno dati mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje? U kojem roku?
7. Koje su osobe dužne sudjelovati u programu stručne pripreme za posvojenje?

5.3.2. Pristanci za posvojenje

• Za posvojenje je potreban pristanak djetetovih roditelja.

Kad pristanak za posvojenje daju maloljetni roditelj ili roditelj koji je lišen poslovne sposobnosti, neovisno o dijelu u kojem je lišen poslovne sposobnosti, oni moraju biti u stanju razumjeti značenje pristanka na posvojenje. Centar za socijalnu skrb ih je dužan upoznati s pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja djeteta.

Ako roditelj lišen poslovne sposobnosti nije u stanju razumjeti značenje pristanka na posvojenje, njegov pristanak može nadomjestiti odluka suda.

Kad roditelj da pristanak za posvojenje, gubi pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi. Centar za socijalnu skrb će staviti dijete pod skrbništvo, osim ako je djetetu skrbnik već imenovan.

Roditelj može opozvati pristanak na posvojenje u roku od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje.

• Pristanak roditelja nije obavezan ako je roditelj:

- umro, nestao ili nepoznat
- lišen prava na roditeljsku skrb.

Ako je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb, jasno je da se on na najteži mogući način ogriješio o svoje roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava, bilo da ih je zlorabio ili grubo kršio. Samo u takvim slučajevima sud će posegnuti za izricanjem tako teške mjere spram roditelja. U vezi s tim sasvim je realno očekivati da se od njega neće tražiti sudjelovanje u odlučivanju o daljnjoj sudbini njegova djeteta.¹¹

• **Pristanak djetetova skrbnika**

Za posvojenje djeteta kojem je roditelj umro, nestao ili nepoznat potreban je pristanak skrbnika.

Ako je dijete pod skrbništvom, a za posvojenje nije potreban pristanak skrbnika djeteta, skrbnik ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju djeteta.

Ako je za posvojenje potreban pristanak skrbnika djeteta koji je zaposlenik centra za socijalnu skrb, sud donosi rješenje kojim nadomješta pristanak za posvojenje. Sud će isto rješenje donijeti i u slučaju ako skrbnik čiji je pristanak potreban odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga.

• **Pristanak bračnog, odnosno izvanbračnog druga**

Kad dijete posvaja jedan bračni, odnosno izvanbračni drug, potreban je pristanak drugog bračnog, odnosno izvanbračnog druga. Pristanak se ne može opozvati.

Dakle, roditelj može dati pristanak da njegovo dijete posvoji njemu poznati posvojitelj samo ako dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta (maćeha ili očuh).

• **Pristanak djeteta i pravo na izražavanje mišljenja**

Za zasnivanje posvojenja potreban je pristanak djeteta ako je navršilo dvanaest godina života.

Ako je dijete mlađe od dvanaest godina, ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju, a njegovo mišljenje i želje uzimaju se u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelošću.

Dijete daje pristanak, odnosno izražava mišljenje bez nazočnosti roditelja i osoba koje ga žele posvojiti.

Svoj pristanak za posvojenje dijete može opozvati sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju, a izjavu o povlačenju pristanka daje osobno na zapisnik.

¹¹ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str. 328.-329., Dijana Jakovac-Lozić, šesti dio posvojenje*

5.3.2.1. Postupak davanja pristanka

Roditelj djeteta, bračni, odnosno izvanbračni drug osobe koja namjerava posvojiti dijete, dijete, odnosno njegov skrbnik daju pristanak za posvojenje pred centrom za socijalnu skrb nadležnim prema svojem prebivalištu, odnosno boravištu osobno na zapisnik, nakon čega im se uručuje prijepis ovjerenog zapisnika.

Prije davanja pristanka za posvojenje, centar je dužan upoznati sve navedene osobe sa svim pravnim i psihosocijalnim posljedicama pristanka i posvojenja. Pristanak za posvojenje može roditelj dati i prije pokretanja postupka zasnivanja posvojenja, ali tek kad dijete navrší šest tjedana života.

Ako je pristanak za posvojenje dan pred centrom za socijalnu skrb koji ne vodi postupak zasnivanja posvojenja, taj centar je obvezan odmah dostaviti ovjereni zapisnik centru koji vodi postupak zasnivanja posvojenja.

Pitanja za ponavljanje:

1. Koji uvjet mora biti ispunjen kad pristanak na posvojenje daju maloljetni roditelji ili roditelj koji je lišen poslovne sposobnosti?
2. Može li roditelj opozvati pristanak na posvojenje? Objasni.
3. U kojim slučajevima nije potreban pristanak roditelja za posvojenje?
4. U kojim je slučajevima za posvojenje potreban pristanak skrbnika?
5. Kada je za zasnivanje posvojenja potreban pristanak djeteta?
Na koji ga način daje?
6. Kakav je postupak davanja pristanka na posvojenje?

5.3.3. Rješenje o posvojenju

Nakon izdavanja mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje te pribavljenih pristanaka za posvojenje slijedi donošenje odluke o posvojenju.

Izreka rješenja centra za socijalnu skrb kojom se zasniva posvojenje sadrži:

- za posvojenika: osobno ime i prezime, spol, dan, mjesec, godinu i sat rođenja, mjesto rođenja, državljanstvo, nacionalnost, godinu i redni broj upisa u matici rođenih

- za roditelje i posvojitelje : osobni identifikacijski broj, osobno ime i rođeno prezime, datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje te prebivalište i adresu stanovanja roditelja
- određenje da se posvojitelji upisuju, odnosno ne upisuju kao roditelji
- određenje da se djetetu ima odrediti novi osobni identifikacijski broj koji će se upisati u maticu rođenih, ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta
- ako je zasnivanjem posvojenja došlo do promjene osobnih podataka posvojenika izreka odluke sadrži i nove osobne podatke.

O žalbi protiv odluke o posvojenju odlučuje ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi.

Posvojenje je zasnovano kad odluka o posvojenju postane pravomoćna.

Centar za socijalnu skrb dužan je pravomoćnu odluku o posvojenju odmah dostaviti nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta, kao i centru za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta posvojitelja.

U maticu rođenih djeteta matičar će upisati bilješku o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju tog upisa više ne izdaju isprave. Nakon toga matičar će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja, prema podacima iz rješenja o posvojenju.

5.3.4. Podatci o posvojenju i uvid u maticu rođenih i spis o posvojenju

Centar za socijalnu skrb vodi spise predmeta i očevidnik o predmetima posvojenja. Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi propisuje način vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju. Podatci o posvojenju službena su tajna.

Uvid u spise predmeta o posvojenju i maticu rođenih posvojenog djeteta dopustit će se punoljetnom posvojeniku, posvojitelju i roditelju koji je dao pristanak da dijete posvoji njemu poznati posvojitelj, odnosno bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta.

Maloljetnom posvojeniku centar za socijalnu skrb dopustit će uvid u spise predmeta o posvojenju, a matičar u maticu rođenih posvojenika, ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je uvid u spise o posvojenju ili maticu rođenih u njegovu interesu.

Bližim krvnim srođnicima posvojenika dopustit će se uvid u spise predmeta o posvojenju ako centar za socijalnu skrb pribavi pristanak punoljetnog posvojenika.

Pitanja za ponavljanje:

1. Koje podatke mora sadržavati izreka rješenja centra za socijalnu skrb kojim se zasniva posvojenje?
2. Koje tijelo vodi spise predmeta i očevidnik o predmetima posvojenja?
3. Kome će se dopustiti uvid u spise o predmetu posvojenja i maticu rođenih posvojenog djeteta?

1. Ponavljanje pravnih sadržaja – rad u paru

Razgovarajte o **učincima posvojenja**, osobito o pravu djeteta da zna svoje podrijetlo.

Svoje mišljenje iznesite pred razrednim odjelom.

- a) Procijenite jesu li i u kojoj mjeri navedena zakonska rješenja zadovoljavajuća.
- b) Koristeći se internetom istražite kada je i na koji način institut posvojenja utemeljen u drugim državama.

2. Povezivanje pravnih sadržaja - rad u timu (4 učenika)

Na primjeru simuliranog zasnivanja posvojenja koji samostalno osmislite primijenite stečeno znanje iz ovog poglavlja – **postupak za posvojenje** i poduzmite radnje koje se obvezno provode u postupku zasnivanja posvojenja.

Prikažite tijek upravnog postupka za zasnivanje posvojenja.

- a) Podijelite uloge: službenik/službenica centra za socijalnu skrb (dalje u tekstu: CZSS), potencijalni posvojitelj, roditelj/roditelji djeteta, voditelj postupka.
- b) Pripremite se za uloge: koje su obveze potencijalnog posvojitelja; koje radnje poduzima službenik/službenica CZSS; kakav je status roditelja djeteta u postupku posvojenja; kojim slijedom voditelj postupka poduzima radnje u postupku zasnivanja posvojenja i kome je CZSS dužan dostaviti pravomoćnu odluku o posvojenju.
- c) Pripremite kratak scenski prikaz radnji koje su poduzete u konkretnom slučaju; predaja pisane prijave namjere posvojenja i zahtjeva za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje; utvrđivanje zakonskih pretpostavki koje moraju postojati na strani potencijalnog posvojitelja; sudjelovanje u postupku stručne pripreme za posvojenje; davanje pristanka za posvojenje; donošenje odluke o posvojenju.

3. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u paru

Na primjeru iz sudske prakse Ustavnog suda analiziraj odgovarajuće pravne sadržaje iz ovog poglavlja – **pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani posvojitelja**.

Rezultat rada obrazložite i raspravite pred razrednim odjelom.

- a) Koja je bila maksimalna zakonom utvrđena dobna razlika između posvojitelja i posvojenika prema članku 126. st. 2. ObZ-a iz 2003. godine?
- b) Koja je maksimalno zakonom utvrđena dobna razlika između posvojitelja i posvojenika prema važećem zakonu?
- c) Slažete li se s mišljenjem Ustavnog suda da se u praksi ne bi trebalo dopustiti posvojenje djece čiji su posvojitelji osobe starije životne dobi. Obrazložite zašto to ne bi bilo u najboljem interesu djece.

Slučaj

Prijedlog za raspravu: Iz prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske – predmet, broj: U-III-882/2006. od 24. ožujka 2009.

Nakon što su sudovi odbili zahtjev za posvojenjem, jer nije ispunjavao uvjete glede dobne granice, podnositelj ustavne tužbe pozvao se na povredu ustavnih prava, držeći da je u interesu djeteta trebalo dopustiti posvojenje djeteta bez obzira na to što on **ne udovoljava pretpostavci maksimalne zakonom utvrđene dobne razlike, koja prema članku 126. st. 2. ObZ-a iz 2003. godine nije smijela biti veća od 45 godina, dok je on bio stariji od maloljetne N. G. 46. godina i 4 mjeseca.**

Nadalje, Ustavni sud upozorio je da je novelom ObZ-a iz 2007., koja je stupila na snagu 1. siječnja 2008., u članku 4. u cijelosti brisana gornja granica dobne razlike između posvojitelja i posvojenika, kao kriterij kojim bi se moralo voditi nadležno tijelo pri odlučivanju o zahtjevu za posvojenje, tako da prema sadašnjem rješenju posvojitelj može biti osoba u dobi od najmanje 21 godinu, a starija od posvojenika najmanje 18 godina, s tim da ako postoje osobito opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba mlađa od 21 godine.

Držimo da je ta izmjena samo djelomično u interesu maloljetnih posvojenika, jer olakšava postupak posvojenja, ali otvara i mogućnost posvojenja djece od strane osoba koje bi im mogle biti bake i djedovi, što opet nije u najboljem interesu djeteta. Stoga se zalažemo da se u praksi ne dopuštaju posvojenja djece čiji su posvojitelji osobe starije životne dobi, jer to ne bi bilo u najboljem interesu djece.¹

---

¹ Šeparović, M., *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi, Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske, Novi informator, Zagreb, 2014., str.204.-205.*

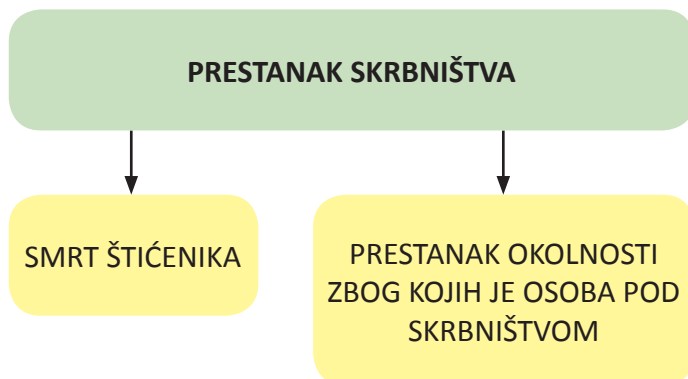
6. SKRBNIŠTVO

OČEKIVANI ISHODI:

Definirati pojam skrbništva, razlikovati nadležnost u poslovima skrbništva, opisati pokretanje postupka stavljanja pod skrbništvo, argumentirati izbor skrbnika, analizirati imenovanje skrbnika, argumentirati razrješenje skrbnika i imenovanje novog skrbnika, protumačiti dužnosti skrbnika, analizirati zastupanje štíćenika, argumentirati odgovornost i prava skrbnika, analizirati skrbništvo za djecu, argumentirati skrbništvo za punoljetne osobe objasniti, posebno skrbništvo.

6.1. POJAM SKRBNIŠTVA

Skrbništvo je oblik zaštite djeteta bez roditeljske skrbi, osobe lišene poslovne sposobnosti i osobe koja nije iz drugih razloga u mogućnosti štititi svoja prava i interese.

Djetetu šticeniku skrbništvom se nadomješta roditeljska skrb. Punoljetnom šticeniku lišenom poslovne sposobnosti skrbništvom se osigurava zaštita onih prava i interesa koji su mu odlukom suda o lišenju poslovne sposobnosti ograničeni.

• Skrbnik, šticenik, skrbnička zaštita

Skrbnik je osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit šticenika, a kojeg je svojim rješenjem imenovao centar za socijalnu skrb.

Šticenik je osoba pod skrbništvom. Dostojanstvo šticenika je nepovredivo i ima pravo na zaštitu od bilo kojeg oblika zlostavljanja i ponižavajućeg postupanja.

Skrbnička zaštita mora biti primjerena, individualizirana te u skladu s dobrobiti šticenika.

6.1.1. Nadležnost i postupak u poslovima skrbništva

• Stvarna i mjesna nadležnost

Centar za socijalnu skrb jest stvarno nadležno tijelo u poslovima skrbništva. Javna je ustanova¹ koju osniva Republika Hrvatska rješenjem ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.

¹ Čl.126.st.1. Zakona o socijalnoj skrbi

Mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb određuje se prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe koju treba staviti pod skrbništvo ili kojoj treba imenovati posebnog skrbnika. Ako štíćenik promijeni prebivalište, odnosno boravište, mijenja se i mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb.

• Pokretanje postupka stavljanja pod skrbništva i imenovanje skrbnika

Postupak za stavljanje pod skrbništvo i imenovanje skrbnika, kao i primjenu pojedinih oblika skrbničke zaštite pokreće po službenoj dužnosti mjesno nadležan centar za socijalnu skrb. Nadležno tijelo pokreće postupak bilo na temelju neposrednog saznanja ili u povodu obavijesti.

Ako centar pokrene postupak za stavljanje osobe pod skrbništvo, odmah poduzima potrebne mjere za zaštitu njezinih osobnih i imovinskih prava i interesa.

6.1.2. Imenovanje i izbor skrbnika

Skrbnik može biti osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit štíćenika.

Centar za socijalnu skrb može štíćeniku imenovati i više skrbnika. Ista osoba može biti skrbnik većem broju štíćenika ako to nije u suprotnosti s dobrobit štíćenika. Moguće je imenovati zamjenika skrbniku koji mora ispunjavati uvjete za skrbnika.

• Zapreke za imenovanje osobe skrbnika

Skrbnik ne može biti osoba:

1. koja je lišena prava na roditeljsku skrb ili lišena poslovne sposobnosti
2. čiji su interesi u suprotnosti s interesima štíćenika, niti osoba od koje se s obzirom na njezino ponašanje i osobine te odnose sa štíćenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnosti skrbnika
3. s kojom je štíćenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju i s čijim je bračnim, odnosno izvanbračnim drugom sklopljen jedan od navedenih ugovora.

• Izbor skrbnika

Centar za socijalnu skrb upoznat će štíćenika s osobom koju namjerava imenovati skrbnikom i od njega o toj osobi zatražiti mišljenje.

Centar za socijalnu skrb može zatražiti mišljenje od posebnog skrbnika, srodnika ili drugih bliskih osoba o osobi koju namjerava imenovati skrbnikom.

Osobu koju namjerava imenovati skrbnikom dužan je upoznati sa značenjem skrbništva, pravima štíćenika te dužnostima, ovlastima i pravima skrbnika, a s tim je okolnostima dužan upoznati i štíćenika, osim ako to nije moguće, o čemu je centar za socijalnu skrb dužan sastaviti bilješku.

Kod donošenja odluke o izboru skrbnika centar će prednost dati roditelju ili roditeljima ako pristanu i sposobni su skrbiti se o svojem punoljetnom djetetu lišenom poslovne sposobnosti. Centar postupa na isti način ako je osoba prije lišenja poslovne sposobnosti u obliku javnobilježničke isprave odredila osobu ili osobe za koje bi htjela da se imenuju skrbnikom ili njegovim zamjenicima (anticipirana naredba).

Ako okolnosti slučaja i dobrobit štíćenika zahtijevaju, centar za socijalnu skrb skrbnikom će imenovati osobu zaposlenu u tom centru iz redova stručnih radnika ne tražeći pristanak te osobe.²

• Rješenje o imenovanju skrbnika

Rješenjem o imenovanju skrbnika centar za socijalnu skrb određuje njegove dužnosti i prava. Centar je pritom dužan voditi računa o opsegu i sadržaju lišenja poslovne sposobnosti punoljetnog štíćenika. Istim rješenjem moguće je ograničiti ovlasti skrbnika ako je to u interesu štíćenika i odlučiti da pojedine po-

² Skrbnikom ne može biti imenovan ravnatelj centra za socijalnu skrb ni službenik koji obavlja pravne poslove skrbništva u tom centru.

slove za štíćenika obavlja stručni radnik centra za socijalnu skrb ili druga osoba osposobljena za takvu vrstu poslova.

Rješenje se u roku od 8 dana od izvršnosti dostavlja matičaru radi upisa u maticu rođenih i zemljišnoknjižnom odjelu općinskog suda na području kojeg štíćenik ima nekretnine radi zabilježbe u zemljišne knjige. Navedenim tijelima bit će dostavljeno i rješenje o razrješenju osobe skrbnika, rješenje o stavljanju pod skrbništvo te prestanku skrbništva.

6.1.3. Razrješenje skrbnika i imenovanje novog skrbnika

Centar za socijalnu skrb bez odgode štíćeniku će imenovati novog skrbnika:

1. ako skrbnik umre ili samovoljno prestane obavljati svoju dužnost ili ako nastanu okolnosti koje sprječavaju skrbnika da obavlja svoju dužnost
2. ako se utvrdi da postoje razlozi za razrješenje skrbnika³.

Ako zamjenik skrbnika ispunjava uvjete potrebne za imenovanje skrbnika centar donosi rješenje o njegovu imenovanju skrbnikom. Do donošenja rješenja o imenovanju skrbnika, zamjenik skrbnika može donositi samo hitne odluke.

• Pravo na žalbu

PRAVO NA ŽALBU NADLEŽNOM MINISTARSTVU ZA POSLOVE SOCIJALNE SKRBI IMAJU	
Protiv: Rješenja o stavljanju pod skrbništvo i imenovanju i razrješenju skrbnika	Protiv: Rješenja o imenovanju skrbnika
1. dijete koje je navršilo 14 godina	1. osoba koju je štíćenik, u obliku javnobilježničke isprave dok još nije bio lišen poslovne sposobnosti, odredio kao osobu za koju bi htio da se imenuje skrbnikom (anticipirana naredba)
2. štíćenik lišen poslovne sposobnosti	2. osoba koja je imenovana skrbnikom

Žalba ne odgađa izvršenje rješenja.

³ Ako se utvrdi da je skrbnik u obavljanju dužnosti nemaran, da ugrožava štíćenikove interese, da zloupotrebljava svoje ovlasti ili ako procijeni da bi za štíćenika bilo korisnije da mu se imenuje drugi skrbnik. Skrbnika će se razriješiti dužnosti kad to on sam zatraži, a najkasnije u roku od dva mjeseca od dana podnošenja zahtjeva u kojem slučaju centar bez odgode štíćeniku imenuje novog skrbnika.

6.1.4. Dužnosti skrbnika

Skrbnik je dužan poduzimati mjere da se štíćenik osposobi za samostalan život i rad, savjesno se brinuti o osobnim i imovinskim pravima i obvezama te o dobrobiti štíćenika, a u skladu s odlukom o lišenju poslovne sposobnosti.⁴

Skrbnik će nastojati punoljetnog štíćenika, ovisno o njegovu zdravstvenom stanju i sposobnostima uključiti u svakodnevni život i slobodne aktivnosti.

Prije poduzimanja mjera zaštite osobe štíćenika ili njegovih imovinskih interesa skrbnik je uvijek dužan razmotriti mišljenje, želje i osjećaje štíćenika te ih uzeti u obzir, osim ako je to u suprotnosti s dobrobiti štíćenika.

O poduzetim mjerama te eventualnim razlozima odbijanja želja štíćenika skrbnik je dužan sastaviti bilješku kao sastavni dio izvješća o radu skrbnika.

• Zastupanje štíćenika

Skrbnik zastupa štíćenika u poduzimanju poslova i radnji u odnosu na koje je štíćenik lišen poslovne sposobnosti. Uz pomoć centra poduzima potrebne mjere radi osiguranja sredstava za životne potrebe štíćenika. Redovite poslove obavlja samostalno, a za poduzimanje važnijih mjera potrebno mu je prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb.

POSLOVI KOJE OBAVLJA SKRBNIK	
Samostalno	Uz prethodno odobrenje Centra za socijalnu skrb
REDOVITE POSLOVE KOJI SE ODNOSE NA: 1. osobna stanja 2. raspolaganje i upravljanje imovinom	PODUZIMA VAŽNIJE MJERE O: 1. osobi 2. osobnim stanjima 3. zdravlju 4. imovini štíćenika - u ime i za račun štíćenika može sklopiti: 1. ugovor o dosmrtnom uzdržavanju 2. ugovor o doživotnom uzdržavanju
radnik centra za socijalnu skrb, njegov bračni, odnosno izvanbračni drug ne mogu sa štíćenikom sklopiti ugovor o otuđenju ili opterećenju štíćenikove imovine	

⁴ *Pojedine odluke donosi isključivo sam štíćenik. Određene odluke o zdravlju štíćenika ovlašten je donijeti samo sud u izvanparničnom postupku na prijedlog štíćenika. Rješenje suda nije potrebno ako je štíćenik u vrijeme dok je bio poslovno sposoban u obliku javnobilježničke isprave odlučio o postupcima i mjerama (anticipirana naredba).*

• Izvješće o radu skrbnika

Skrbnik je dužan svakih šest mjeseci i kad to zatraži centar za socijalnu skrb podnijeti izvješće o svojem radu i o stanju štíćenikove imovine. Primjerak izvješća o radu i stanju štíćenikove imovine skrbnik je dužan dostaviti štíćeniku koji je navršio četrnaest godina. Izvješće se podnosi u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik.

Centar za socijalnu skrb dužan je razmotriti izvješće skrbnika, o tome sastaviti bilješku i u slučaju potrebe poduzeti odgovarajuće mjere radi zaštite dobrobiti štíćenika.

U slučaju prestanka skrbništva centar za socijalnu skrb pozvat će skrbnika da u određenom roku podnese izvješće o svojem radu i stanju štíćenikove imovine te da preda imovinu na upravljanje štíćeniku ili njegovu roditelju ili posvojitelju.

6.1.5. Odgovornost skrbnika

Skrbnik odgovara za štetu koju je skrivio u obavljanju svojih dužnosti ili zloupotrebom položaja i ovlasti. Centar za socijalnu skrb procijenit će iznos štete i pozvati skrbnika da je u određenom roku naknadi te istodobno podnijeti zahtjev sudu da se štíćenikova tražbina osigura na imovini skrbnika. Ako skrbnik u određenom roku ne naknadi štetu, štíćenik, centar za socijalnu skrb ili posebni skrbnik u ime štíćenika podnijet će tužbu radi naknade štete.

Osim materijalne odgovornosti koja je utvrđena odredbama Obiteljskog zakona i Zakona o obveznim odnosima, skrbnik može biti kazneno odgovoran sukladno odredbama Kaznenog zakona⁵.

Radi zaštite štíćenikovih prava koja su povrijeđena nepravilnim skrbnikovim radom ili zloupotrebom položaja i ovlasti centar za socijalnu skrb dužan je prema skrbniku poduzeti i druge mjere propisane zakonom, a može razriješiti skrbnika i imenovati štíćeniku ovog skrbnika.

6.1.6. Prava skrbnika

Skrbnik ima pravo na mjesečnu naknadu ovisno o njihovom radu i zalaganju u zaštiti štíćenikovih prava i dobrobiti, o čemu ih je centar za socijalnu skrb dužan obavijestiti.

⁵ u slučajevima kada je skrbnik službena osoba zaposlena u centru koja ne provodi odluke za zaštitu dobrobiti djeteta te joj može biti izrečena kazna zatvora do 3 godine

Naknada se isplaćuje iz sredstava štićenika, ako se time ne ugrožava namirenje osnovnih životnih potreba štićenika. Ako se sredstva za naknade ne mogu namiriti iz sredstava štićenika, namiriti će se na teret sredstava socijalne skrbi.

Skrbnik, odnosno posebni skrbnik koji nije zaposlenik Centra za posebno skrbništvo ima pravo na naknadu opravdanih troškova koju mu odobri centar za socijalnu skrb.

Ako je zaposlenik centra ima pravo na naknadu za poslove skrbništva koje uz posebno odobrenje ravnateljica obavlja izvan radnog vremena. Pravo na naknadu nema skrbnik, odnosno poseban skrbnik koji je dužan uzdržavati štićenika.

Pitanja za ponavljanje:

1. Što je skrbništvo?
2. Tko je skrbnik, a tko štićenik?
3. Kakva mora biti skrbnička zaštita?
4. Koje je tijelo stvarno nadležno u poslovima skrbništva?
5. Kako je uređeno pitanje mjesne nadležnosti?
6. Kako se pokreće postupak stavljanja pod skrbništvo?
7. Koje tijelo imenuje skrbnika? Koju će osobu imenovati za skrbnika?
8. Koja osoba ne može biti imenovana za skrbnika?
9. Koje su obveze centa u postupku izbora skrbnika?
10. Kojim osobama centar daje prednost kod izbora skrbnika?
11. Kad će centar za socijalnu skrb štićeniku imenovati drugog skrbnika?
12. U kojim će slučajevima centar za socijalnu skrb razriješiti skrbnika?
13. Koje su dužnosti skrbnika?
14. Za poduzimanje kojih poslova skrbniku nije potrebno prethodno odobrenje centra? Koje poslove skrbnik nije u mogućnosti poduzeti bez odobrenja?
15. Kome, kada i kako skrbnik podnosi izvješće o svom radu?
16. Kako je utvrđena odgovornost skrbnika?
17. Koja prava ima skrbnik?

Zanimljivost

Postojale su dvije vrste tutorstva: tutorstvo nad maloljetnicima (lat. tutela impuberum) i tutorstvo nad ženama (lat. tutela mulierum). Tutorstvo nad ženama koje nisu pod očinskom vlašću ili u braku sub manu ukinuo je car Honorije 410. godine. Pod skrbništvo (lat. cura) dolazile su punoljetne osobe koje se nisu mogle brinuti o svojim pravima i interesima. Ovisno o tome koja je osoba pod skrbništvom, bila je poznata cura furiosi (nad duševno bolesnom osobom), cura prodigi (nad proglašenim rasipnikom), cura minorum (nad punoljetnim osobama mlađim od dvadeset i pet godina), cura debilium personarum (nad osobama koje su bile teže bolesne ili nemoćne), cura absentis (o imovini odsutne osobe) te cura ventris nomine (skrbništvo radi zaštite interesa zametka).¹

¹ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007., str.366. – 367. Aleksandra Korać Graovac i Dubravka Hrabar, VII. dio, skrbništvo*

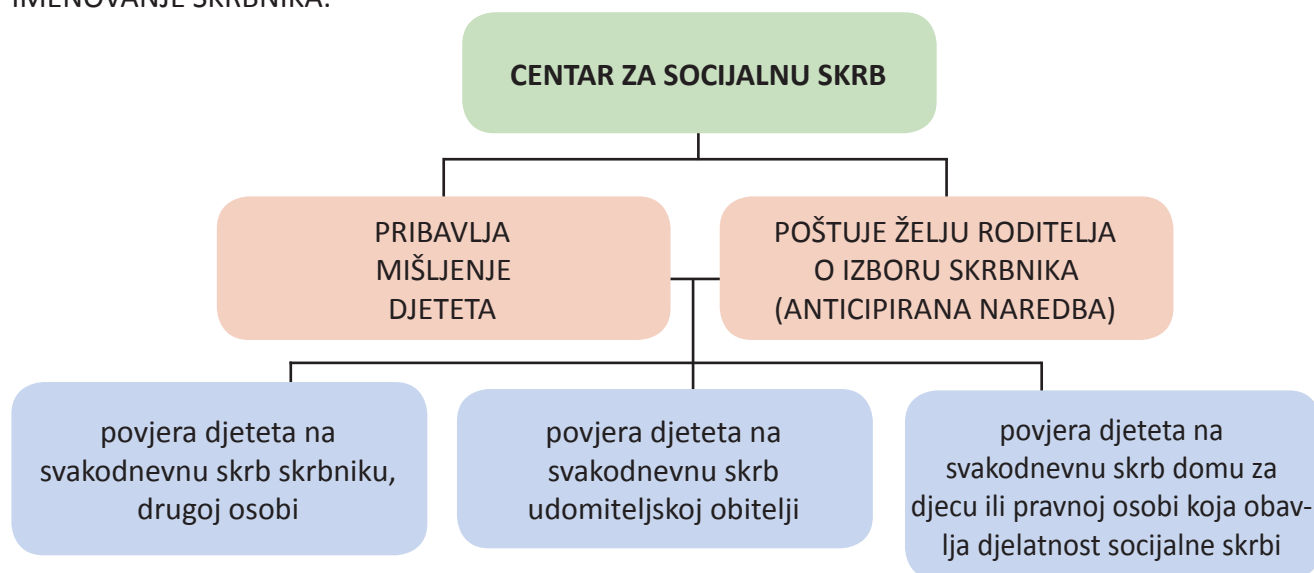
6.2. SKRBNIŠTVO ZA DJECU

Pod skrbništvo stavit će se dijete čiji su roditelji:

1. umrli
2. nestali
3. nepoznati ili su najmanje mjesec dana nepoznatog boravišta
4. lišeni prava na roditeljsku skrb
5. lišeni poslovne sposobnosti u dijelu kojih ih onemogućava u ostvarivanju roditeljske skrbi
6. maloljetni, a nisu stekli poslovnu sposobnost sklapanjem braka
7. odsutni ili spriječeni i nisu u mogućnosti brinuti o svojem djetetu, a ostvarivanje roditeljske skrbi nisu povjerali osobi koja ispunjava uvjete za skrbnika
8. dali pristanak za posvojenje djeteta

6.2.1. Rješenje o stavljanju pod skrbništvo i imenovanje skrbnika djetetu

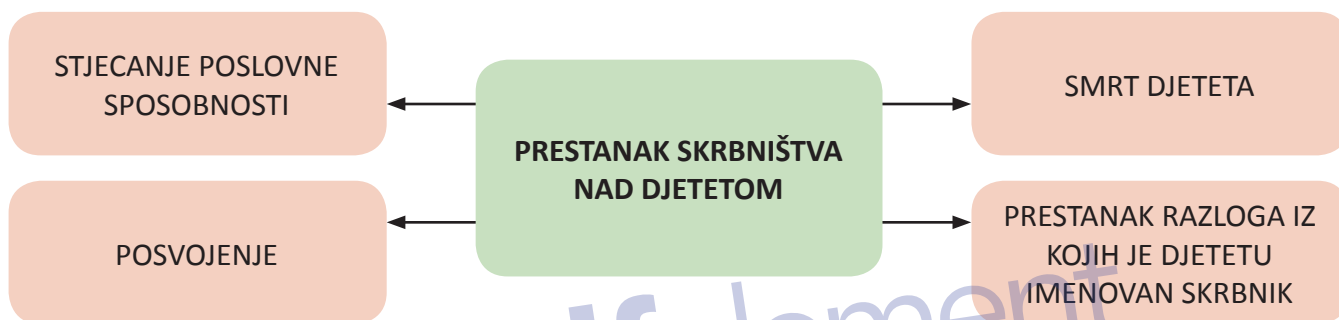
POSTUPAK DONOŠENJA RJEŠENJA O STAVLJANJU DJETETA POD SKRBNIŠTVO I IMENOVANJE SKRBNIKA:

- **Dužnosti djetetova skrbnika i dužnosti i prava djeteta štíćenika**

Skrbnik djeteta dužan je savjesno se brinuti o osobnim i imovinskim pravima i obvezama djeteta, a osobito o njegovu zdravlju, odgoju i obrazovanju. Pojedine odluke skrbnik može donijeti samo s prethodnim odobrenjem centra za socijalnu skrb.⁶ Dijete ima pravo na izražavanje mišljenja. Mišljenje se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Ako dijete štíćenik ostvaruje prihode, dužan je pridonositi za svoje uzdržavanje.

- **Prestanak skrbništva nad djetetom**

Pravomoćno rješenje o prestanku skrbništva dostavit će se nadležnom matičaru, radi upisa u maticu rođenih i zemljišnoknjižnom odjelu općinskoga suda, radi brisanja zabilježbe.

Pitanja za ponavljanje:

1. Koje će se dijete staviti pod skrbništvo?
2. Kome se dijete povjerava na svakodnevnu skrb rješenjem o stavljanju pod skrbništvo?
3. Koje su dužnosti djetetova skrbnika? Koja prava ima dijete štíćenik i koja mu je dužnost?
4. Kada prestaje skrbništvo nad djetetom?

⁶ Sukladno odredbi članka 228. Obiteljskog zakona skrbnik ne može bez odobrenja centra za socijalnu skrb odlučiti o izboru i promjeni škole i zanimanja, prekidi školovanja ili zapošljavanju djeteta, poduzeti važnije mjere u pogledu osobe djeteta, primjerice u pogledu zdravlja, izjava o osobnom stanju i drugih osobnih prava i interesa djeteta i poduzimati važnije mjere u pogledu imovine djeteta

6.3. SKRBNIŠTVO ZA PUNOLJETNE OSOBE

6.3.1. Pojam i temeljna načela

Pod pojmom skrbništva za punoljetne osobe podrazumijeva se skrbništvo nad punoljetnom osobom lišenom poslovne sposobnosti ili djetetom koje je poslovnu sposobnost steklo sklapanjem braka, a koje je rješenjem suda lišeno poslovne sposobnosti.

Zakovitost postupanja u postupku stavljanja punoljetne osobe pod skrbništvo osigurava se primjenom temeljnih načela.

Zaštitu osobe s invaliditetom, ako je to moguće, potrebno je osigurati drugim sredstvima i mjerama predviđenima posebnim propisima prije nego što se donese odluka o lišenju poslovne sposobnosti i skrbničkoj zaštiti.

- U provođenju skrbničke zaštite potrebno je težiti što je moguće manjim ograničenjima prava štíćenika.
- U postupanju sa štíćenikom moraju se uzeti u obzir osobnost te sadašnji ili ranije izraženi stavovi osobe, kao i zaštita njezina dostojanstva i dobrobiti.
- Potrebno je poticati samostalno donošenje odluka od strane štíćenika te mu pružati podršku u donošenju odluka, kao i sudjelovanju u životu zajednice.
- Skrbnik je dužan prihvatiti želje i osobne stavove štíćenika osim ako je to u suprotnosti s njegovom dobrobiti.

6.3.2. Postupak radi lišenja poslovne sposobnosti

• Dužnost obavješćivanja i pretpostavke za pokretanje postupka

Svatko može obavijestiti centar za socijalnu skrb o potrebi pružanja zaštite osobi koja se zbog duševnih smetnji ili drugih razloga nije sposobna brinuti o nekom od svojih prava, potreba ili interesa ili ugrožava prava i interese drugih osoba o kojima je dužna skrbiti se.

Zdravstvene ustanove i izabrani liječnici opće, odnosno obiteljske medicine dužni su na zahtjev centra za socijalnu skrb ili po službenoj dužnosti centru za socijalnu skrb dostaviti podatke o duševnim smetnjama i drugim uzrocima zbog kojih osoba nije sposobna brinuti se o svojim pravima i interesima.

Prije dostavljanja obavijesti⁷ potreban je pristanak osobe čiji se podatci dostavljaju ili njezinog zakonskog zastupnika.

Centar za socijalnu skrb predložit⁸ će sudu pokretanje postupka radi lišenja poslovne sposobnosti kad procijeni da bi zbog nekog od navedenih razloga punoljetnu osobu bilo potrebno lišiti poslovne sposobnosti.⁹

• Poseban skrbnik u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti

Centar za socijalnu skrb osobi za koju je pokrenut postupak radi lišenja poslovne sposobnosti imenuje posebnog skrbnika, osim ako je ta osoba ovlastila punomoćnika.

Ako postupak radi lišenja poslovne sposobnosti predlaže centar za socijalnu skrb, posebni skrbnik ne može biti stručni radnik toga centra.

Ako postupak radi lišenja poslovne sposobnosti predlaže neka druga, ta osoba ne može biti imenovana posebnim skrbnikom.

Posebni skrbnik jest osoba s položenim pravosudnim ispitom zaposlena u Centru za posebno skrbištvo.

Iznimno, ako je osoba u odnosu na koju se vodi postupak radi lišenja poslovne sposobnosti u obliku javnobilježničke isprave odredila osobu za koju želi da ju zastupa u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti (anticipirana naredba), centar za socijalnu skrb tu će osobu imenovati posebnim skrbnikom ako ispunjava ostale pretpostavke za imenovanje skrbnikom.

Posebni skrbnik ovlašten je i dužan poduzimati radnje te zastupati interese osobe samo u postupku za koji je imenovan.

6.3.2.1. Rješenje o lišenju poslovne sposobnosti¹⁰ (sudski postupak)

Sud će u izvanparničnom postupku punoljetnu osobu koja se zbog duševnih smetnji ili drugih razloga nije sposobna brinuti o nekom od svojih prava, potreba ili interesa, ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba o kojima je dužna skrbiti se, u tom dijelu lišiti poslovne sposobnosti. Osoba ne može biti potpuno lišena poslovne sposobnosti.

⁷ od strane zdravstvene ustanove i izabranog doktora opće odnosno obiteljske medicine

⁸ Prilog I. Prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti

⁹ Čl.236.st.1. Obiteljskog zakona

¹⁰ Prilog II. Rješenje o lišenju poslovne sposobnosti

Prije donošenja rješenja o lišenju poslovne sposobnosti sud će pribaviti stručno mišljenje vještaka odgovarajuće grane medicine o zdravstvenom stanju osobe za koju je pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti i o utjecaju toga stanja na njezine sposobnosti zaštite svojega pojedinog prava ili skupine prava, ili na ugrožavanje prava i interesa drugih osoba.

• Sadržaj rješenja o lišenju poslovne sposobnosti

Rješenjem o lišenju poslovne sposobnosti sud će odrediti radnje i poslove koje osoba nije sposobna samostalno poduzeti u odnosu na osobno stanje te imovinu.

1. Radnje i poslovi koje osoba nije sposobna samostalno poduzeti i koji se odnose na osobno stanje jesu davanje izjava ili poduzimanje radnji koje se odnose na promjenu osobnog imena, sklapanje i prestanak braka, roditeljstvo, odluke o zdravlju, mjestu prebivališta, odnosno boravišta, zapošljavanju i drugo.
2. Radnje i poslovi koje osoba nije sposobna samostalno poduzeti i koji se odnose na imovinu jesu raspolaganje i upravljanje imovinom, plaćom ili drugim stalnim novčanim primanjima.

Rješenjem o lišenju poslovne sposobnosti odredit će se točan iznos plaće, odnosno stalnog novčanog primanja preko kojega štićenik ne može samostalno raspolagati te označiti imovinu i točan iznos, ako je to prikladno, kojom štićenik ne može samostalno raspolagati i upravljati, odnosno preko kojeg iznosa ne može samostalno raspolagati i upravljati.

Ako je osoba lišena poslovne sposobnosti roditelj djeteta, u dijelu u kojem nije u stanju ostvarivati roditeljsku skrb nastupa mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi.

Za poslove koji nisu određeni u odluci osoba lišena poslovne sposobnosti ima poslovnu sposobnost te ih može samostalno poduzimati.

6.3.3. Rješenje o stavljanju pod skrbništvo i imenovanje skrbnika¹¹ (upravni postupak)

Centar za socijalnu skrb dužan je u roku od trideset dana od pravomoćnosti rješenja suda kojim se osoba lišava poslovne sposobnosti, donijeti rješenje o stavljanju te osobe pod skrbništvo i imenovati joj skrbnika.

Sud je dužan po pravomoćnosti rješenja kojim se osoba lišava poslovne sposobnosti bez odgode obavijestiti centar za socijalnu skrb.

¹¹ Prilog III. Rješenje o stavljanju pod skrbništvo i imenovanje skrbnika

Dok rješenje o imenovanju skrbnika ne postane izvršno, posebni skrbnik imat će položaj skrbnika.

- **Preispitivanje zdravlja štićenika i potrebu skrbničke zaštite štićenika**

Skrbnik je dužan jednom godišnje pribaviti od izabranog doktora obiteljske medicine štićenika mišljenje o stanju zdravlja štićenika s obzirom na razlog lišenja poslovne sposobnosti.

Skrbnik je mišljenje dužan dostaviti centru za socijalnu skrb kao sastavni dio izvješća o svom radu. Ako skrbnik bez opravdanih razloga ne dostavi mišljenje kao sastavni dio izvješća o radu, centar za socijalnu skrb će ga upozoriti na to i pozvati da dostavi mišljenje, a ako ga ne dostavi ni nakon naknadnog poziva, pokrenut će postupak za razrješenje skrbnika.

Centar za socijalnu skrb dužan je svake tri godine preispitati potrebu skrbničke zaštite štićenika i o tome sastaviti izvješće.

- **Prestanak skrbništva za punoljetne osobe**

Sud može u izvanparničnom postupku odlučiti da osobi koja je bila lišena poslovne sposobnosti bude smanjen opseg lišenja poslovne sposobnosti, odnosno da joj se poslovna sposobnost vrati. Skrbništvo za punoljetne štićenike prestaje kad rješenje o vraćanju poslovne sposobnosti postane pravomoćno ili štićenik umre.

Pitanja za ponavljanje:

1. Što se podrazumijeva pod pojmom skrbništva za punoljetne osobe?
2. Kako se osigurava zakonitost u postupku stavljanja punoljetne osobe pod skrbništvo?
3. Koje će tijelo, u kojem postupku i iz kojih razloga lišiti osobu poslovne sposobnosti?
4. Koji sadržaj ima rješenje o lišenju poslovne sposobnosti?
5. Koje je tijelo dužno imenovati skrbnika osobi lišenoj poslovne sposobnosti? U kojem roku?
9. Što je institut preispitivanja zdravlja štićenika?
10. Kad prestaje skrbništvo za punoljetne osobe?

6.4. POSEBNO SKRBNIŠTVO

6.4.1. Imenovanje posebnog skrbnika

Rješenje o imenovanju posebnog skrbnika donosi centar za socijalnu skrb, osim u slučajevima kada ga donosi sud. U slučaju spora između štíćenika čiji je skrbnik određen i centra za socijalnu skrb, sud će u izvanparničnom postupku radi zaštite prava i interesa tog štíćenika imenovati posebnog skrbnika i odrediti opseg njegovih ovlasti.

Rješenjem o imenovanju posebnog skrbnika određuju se njegove dužnosti i ovlasti.

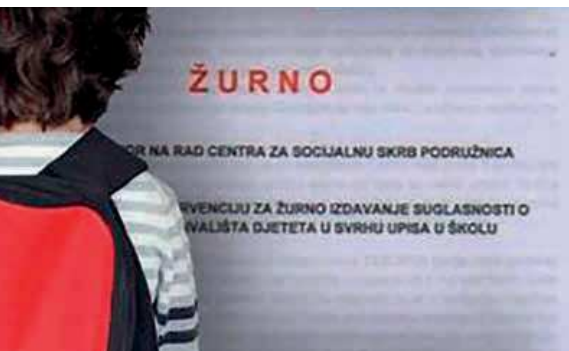
Posebni skrbnik jest osoba s položenim pravosudnim ispitom zaposlena u Centru za posebno skrbništvo, a u slučaju posebnog skrbništva za punoljetne osobe i osoba određena javnobilježničkom ispravom (anticipirana naredba).

Razlikujemo posebno skrbništvo za dijete i posebno skrbništvo za punoljetne osobe.

6.4.2. Posebno skrbništvo za dijete

Radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta, centar za socijalnu skrb ili sud imenovat će posebnog skrbnika djetetu, a osobito:

1. u bračnim sporovima i u postupcima osporavanja majčinstva ili očinstva
2. u postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, pojedinim sadržajima roditeljske skrbi i osobnim odnosima s djetetom kad postoji spor među stranaka
3. u postupku izricanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta iz nadležnosti suda
4. u postupku donošenja rješenja koje zamjenjuje pristanak na posvojenje
5. kad postoji sukob interesa između njega i njegovih zakonskih zastupnika u imovinskim postupcima ili sporovima, odnosno pri sklapanju pojedinih pravnih poslova, u slučaju spora ili sklapanja pravnog posla između njih kad ista osoba nad njima ostvaruje roditeljsku skrb
6. stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskoga zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske.

Ako dijete koje je navršilo četrnaest godina i kojem je rješenjem priznata sposobnost za poduzimanje radnji ovlasti punomoćnika, neće mu se imenovati posebni skrbnik.

• Dužnosti posebnog skrbnika za dijete

Posebni skrbnik za dijete dužan je: zastupati dijete u postupku za koji je imenovan, obavijestiti dijete o predmetu spora, tijeku i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi i prema potrebi, kontaktirati s roditeljem ili drugim osobama koje su djetetu bliske.

6.4.3. Posebno skrbništvo za punoljetne osobe

Radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa centar za socijalnu skrb imenovat će posebnog skrbnika:

1. osobi u odnosu na koju je podnesen prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti
2. osobi kojoj najmanje tri mjeseca nije poznato boravište ili nije dostupna, a nema punomoćnika¹², u stvarima o kojima se odlučuje prema odredbama Obiteljskog zakona
3. štíćeniku kad postoji sukob interesa između njega i njegova skrbnika ili bliskoga srodnika, odnosno bračnog druga skrbnika, u imovinskim postupcima ili sporovima, odnosno pri sklapanju pojedinih pravnih poslova
4. štíćenicima u slučaju spora ili sklapanja pravnoga posla između njih kad imaju istoga skrbnika i
5. iznimno, osobi u slučaju privremene spriječenosti ili nesposobnosti za obavljanje jednokratnih neodgodivih radnji čije je poduzimanje potrebno radi zaštite prava i interesa te osobe.

• Ovlasti i dužnosti posebnog skrbnika za punoljetne osobe

Centar za socijalnu skrb odredit će opseg dužnosti i ovlasti posebnom skrbniku osobe u odnosu na koju je pokrenut postupak radi lišenja poslovne sposobnosti, uzimajući u obzir sadržaj prijedloga za lišenje poslovne sposobnosti.

¹² Sukladno odredbi čl.244. Obiteljskog zakona osobi kojoj je najmanje tri mjeseca nepoznato boravište ili nije dostupna, a nema punomoćnika, u postupcima koji su pokrenuti i vode se pred sudom ili javnopravnim tijelima, tijelo pred kojim se vodi određeni postupak imenovat će privremenog zastupnika, osim ako je toj osobi imenovan posebni skrbnik. Tijelo koje je imenovalo privremenog zastupnika o tome će bez odgode obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb.

Dužnost posebnog skrbnika prestaje kad rješenje o stavljanju pod skrbništvo postane izvršno, odnosno kad rješenje kojim je utvrđeno da ne postoje razlozi za lišenje poslovne sposobnosti postane pravomoćno.

6.4.4. Prestanak posebnog skrbništva – prestanak prava i dužnosti posebnog skrbnika

Rješenje o prestanku posebnog skrbništva donosi centar za socijalnu skrb ili sud koji je imenovao posebnog skrbnika. Prava i dužnosti posebnog skrbnika prestaju kad rješenje o prestanku toga skrbništva postane izvršno, odnosno kad nastupe pravni učinci tog rješenja.

Nadležno tijelo imenovati će drugog posebnog skrbnika:

1. ako posebni skrbnik zloupotrebljava svoje ovlasti ili neuredno obavlja svoje dužnosti čime može prouzročiti štetu za osobu koju zastupa
2. ako nastanu okolnosti koje skrbnika sprječavaju da obavlja svoju dužnost
3. ako poseban skrbnik umre.

Nadležno tijelo može razriješiti prava i dužnosti posebnog skrbnika na temelju njegovog zahtjeva.

Pitanja za ponavljanje:

1. Koje je tijelo ovlašteno donijeti rješenje o imenovanju posebnog skrbnika?
2. Koje je tijelo je nadležno za imenovanje posebnog skrbnika za dijete?
3. Koje vrste posebnog skrbništva razlikujemo?
4. Kojem djetetu će se imenovati poseban skrbnik?
5. Koje su dužnosti posebnog skrbnika za dijete?
6. Koje će tijelo imenovati posebnog skrbnika punoljetnoj osobi? Kojoj osobi će se imenovati poseban skrbnik?
7. Koje tijelo i kako određuje opseg dužnosti i ovlasti posebnom skrbniku za punoljetne osobe?
8. Kad prestaje dužnost posebnog skrbnika za punoljetne osobe?
9. Koje je tijelo ovlašteno donijeti rješenje o prestanku posebnog skrbništva? U kojim slučajevima?

1. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u timu (do 5 učenika)

Na konkretnom predmetu analizirajte postupanje nadležnih tijela. primijenite odgovarajući nastavni sadržaj iz ovog poglavlja – primijenite **postupak lišenja poslovne sposobnosti i postavljanje posebnog skrbnika**.

Rješenje zadatka prikažite skicom ili izradite hodogram. Rješenje prezentira predstavnik tima.

Raspravite postupak lišenja poslovne sposobnosti i postavljanje posebnog skrbnika u konkretnom slučaju.

- a) Podijelite uloge: službenik/službenica CZSS, stranka, posebni skrbnik, vještak, sudac.
- b) Zabilježite za svoju ulogu kronološkim redom slijed poduzetih radnji (tko je poduzeo i koje radnje prije pokretanja postupka lišenja poslovne sposobnosti; tko je i kada nadležnom sudu predao podnesak – kojeg sadržaja; koje je radnje nadležni sud poduzeo te koje su odluke u postupku povodom prijedloga donesene).
- c) Zabilježite kronološkim redom radnje koje je poduzelo nadležno tijelo prije podnošenja prijedloga nadležnom sudu radi lišenja poslovne sposobnosti.

2. Utvrđivanje pravnih sadržaja – rad u timu (4 do 5 učenika)

Na konkretnom predmetu analizirajte postupanje nadležnih tijela. Primijenite odgovarajući nastavni sadržaj iz ovog poglavlja – **stavljanje pod skrbništvo osoba lišenih poslovne sposobnosti i imenovanje skrbnika**.

Rješenje zadatka prikažite skicom ili izradite hodogram. Rješenje prezentira predstavnik tima.

Raspravite postupak lišenja poslovne sposobnosti i postavljanje posebnog skrbnika u konkretnom slučaju.

- a) Podijelite uloge: službenik/službenica CZSS, stranka, srodnik – skrbnik, voditelj postupka).
- b) Zabilježite za svoju ulogu kronološkim redom slijed poduzetih radnji (koje je radnje poduzeo te koje akte izradio nadležni centar za socijalnu skrb u postupku stavljanja pod skrbništvo osobe lišene poslovne sposobnosti i imenovanju skrbnika).

c) Zabilježite kronološkim redom radnje koje je poduzelo nadležno tijelo prije podnošenja prijedloga nadležnom sudu radi lišenja poslovne sposobnosti.

Slučaj¹:

Postupak lišenja poslovne sposobnosti i postavljanje posebnog skrbnika – stavljanje pod skrbništvo osoba lišenih poslovne sposobnosti i imenovanje skrbnika

1. Lišenje poslovne sposobnosti i postavljanje posebnog skrbnika

- Centar za socijalnu skrb (dalje CZSS), dana 17. kolovoza 2017. godine sastavio je zapisnik u Ustanovi socijalne skrbi osobe povodom zahtjeva – obavijesti srodnika stranke u ravnoj lozi, te je temeljem iste obavijesti i uvida u priloženu dokumentaciju izvršen očevid na licu mjesta.

- U izjavi na zapisnik CZSS, od 17. kolovoza 2017. godine koji je sastavljen u Ustanovi socijalne skrbi, stranka izjavljuje da je upoznata s predmetnim postupkom s obzirom na zdravstveno stanje, da protiv postupka nema ništa i da za svog skrbnika želi da se imenuje njezin suprug. Sa smještajem nije zadovoljna, te se želi vratiti u svoj dom.

- CZSS dana 18. kolovoza. 2017. godine sastavio je socijalnu anamnezu te je konstatirano da se stranka liječi psihijatrijski, hospitalno i ambulantno od 1978. godine te je zadnje psihijatrijsko liječenje bilo provedeno na psihijatrijskom odjelu od 24. lipnja do 5. srpnja 2017. godine. Iako je stranka smještena u Ustanovu socijalne skrbi kratko, njezin srodnik ističe da se vide pomaci u njezinu ponašanju te da je socijaliziranija, ali je zabrinut za njezinu budućnost. Inzistira na provođenju postupka lišenja poslovne sposobnosti i imenovanju skrbnika te smatra da će u slučaju pogoršanja strankine bolesti mjerom skbnštva lakše zaštititi njezina prava i dobrobit. U socijalnoj anamnezi navedeni su osobni podatci, stručna sprema protustranke, bračni status te podatci vezani uz imovinsko stanje i primanja protustranke.

- Predlagatelj CZSS sukladno odredbi članka 236. st. 1. Obiteljskog zakona, dana 24. kolovoza 2017. godine podnio je Općinskom sudu, protiv protustranke N.N. prijedlog radi lišenja poslovne sposobnosti u kojem navodi da protustranka zbog svoje bolesti nije u stanju brinuti o svojim pravima i interesima. Predlagatelj predlaže da se protustranku djelomično liši poslovne sposobnosti u pogledu poduzimanja pravnih radnji, zastupanja pred institucijama i liječenja.

¹ Predmet upravnog postupka iz nadležnosti Centra za socijalnu skrb

PROJEKTI I
AKTIVNOSTI

- Rješenjem predlagatelja CZSS od 24. kolovoza 2017. godine protustranci je po službenoj dužnosti imenovan posebni skrbnik temeljem odredbe članka 270. i članka 242. st. 1. Obiteljskog zakona.
- Posebni skrbnik protustranke se u pisanom podnesku zaprimljenom kod suda 6. listopada 2017. godine očitovao da se, opreza radi, protivi prijedlogu za lišenje poslovne sposobnosti stranke.
- Rješenjem Općinskog suda od 17. listopada 2017. godine određeno je psihijatrijsko vještačenje odnosno da vještak pregledom medicinske dokumentacije i neposrednim pregledom protustranke utvrdi prihofizičko stanje stranke i njezinu sposobnost da se samostalno brine o svojim osobnim potrebama, pravima i interesima te ugrožava li prava i interese drugih osoba; koje radnje i poslove protustranka nije sposobna samostalno poduzimati i to u odnosu na osobna stanja te u odnosu na odluke o imovini; može li se protustranka saslušati pred sudom s obzirom na njezino zdravstveno stanje, bi li saslušanje bilo štetno za njezino zdravlje, može li shvatiti značenje i pravne posljedice odluke o lišenju poslovne sposobnosti.
- Iz nalaza i mišljenja medicinskog vještaka, psihijatra od 25. listopada 2017. godine, proizlazi da protustranka boluje od shizoafektivnog poremećaja i blagog kognitivnog poremećaja etc, zbog čega vještak predlaže da ju se djelomično liši poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na odluke o liječenju, mjestu prebivališta/boravišta, zastupanja pred institucijama, raspolaganja financijskim sredstvima jednokratnog iznosa i poduzimanja pravnih radnji. Nije suglasan da se skrbnikom imenuje suprug protustranke jer je zbog bolesti i dobi upitna njegova sposobnost adekvatnog obnašanja dužnosti skrbnika.
- Općinski sud u izvanparničnom predmetu predlagatelja CZSS, zastupanog po punomoćniku, protiv protustranke N.N. smještene u Ustanovu socijalne skrbi, zastupane po posebnom skrbniku u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti, dana 12. prosinca 2017. godine donio je rješenje kojim se protustranka N.N. djelomično lišava poslovne sposobnosti u odnosu na odluke o liječenju, mjestu prebivališta/boravišta, zastupanja pred institucijama, raspolaganja financijskim sredstvima jednokratnog iznosa i poduzimanja pravnih radnji. Rješenje je postalo pravomoćno dana 3. veljače 2018. godine, a u CZSS-u urudžbirano 6. veljače 2018. godine. Odluka o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti donesena je u smislu odredbe čl. 234. Obiteljskog zakona (Narodne novine broj 103/15).

2. Stavljanje pod skrbništvo osoba lišenih poslovne sposobnosti i imenovanje skrbnika

- CZSS dana 20. veljače 2018. godine pisanim je putem zatražio da Ustanova za socijalnu skrb, dakle, institucija u kojoj je zbrinuta N.N., upozna istu s činjenicom da je u tijeku postupak imenovanja skrbnika jer je imenovana djelomično lišena poslovne sposobnosti i da će joj se skrbnikom imenovati osobu koja je ujedno njezin srodnik u ravnoj lozi.

- 21. veljače 2018. godine, CZSS sastavio je zapisnik u predmetu N.N – stavljanje pod skrbništvo osoba lišenih poslovne sposobnosti i imenovanje skrbnika te je srodnik u ravnoj lozi osobe lišene poslovne sposobnosti dao izjavu iz koje je vidljivo da pristaje biti skrbnikom svojoj majci.

- 24. veljače 2018. godine stranka N.N. daje izjavu da je upoznata da je u tijeku postupak imenovanja skrbnika te da je suglasna da se za skrbnika imenuje njezin srodnik u ravnoj lozi, koju izjavu vlastoručno potpisuje.

- 24. veljače 2018. godine sastavljena je socijalna anamneza za N.N., za koju su podatci prikupljeni na temelju razgovora s predmetnom, njezinim ukućanima te iz dostavljene medicinske i druge dokumentacije.

- 24. veljače 2018. godine CZSS donosi na temelju članka 270. i 273. st. 1. po službenoj dužnosti rješenje kojim se N.N. (koja je temeljem pravomoćnog rješenja Općinskog suda od 12. prosinca 2017. godine djelomično lišena poslovne sposobnosti) stavlja pod skrbništvo. Istovremeno joj se imenuje skrbnik.

- 15. ožujka 2018. godine pravomoćno i izvršno rješenje o stavljanju osobe pod skrbništvo i imenovanju skrbnika dostavljeno je Matičnom uredu sukladno odredbi čl. 251. Obiteljskog zakona.

PRILOZI

PRILOG I.

REPUBLIKA HRVATSKA

CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB _____

KLASA:

URBROJ:

Mjesto, datum

OPĆINSKI SUD U _____

Izvanparnični predmet:

PREDLAGATELJ: Centar za socijalnu skrb _____, zastupan po ravnatelju/ici M.M., dipl. _____, oboje zastupani po punomoćniku T.T., mag.iur. (punomoć za zastupanje zaprimljena kod Općinskog suda u _____ u spisu broj xx-Su-xxx/xx).

PROTISTRANKA: X.X., OIB, rođ., od oca _____ i majke _____ s prebivalištem u _____, zastupan/a po posebnom skrbniku O.O., OIB., iz _____.

Oslobođeno plaćanja sudskih pristojbi temeljem čl.16.st.1.t.2. Zakona o sudskim pristojbama.(NN 118/18).

PRIJEDLOG

za lišenje poslovne sposobnosti

Protustranka X.X., je rođ. u _____, od oca _____ i majke _____, državljanin/ka RH, s prebivalištem u _____. Živi sa _____ u zajedničkom kućanstvu, na navedenoj adresi, uzdržava se od obiteljske mirovine u iznosu od _____kn, osobne invalidnine od _____kn i uvećanog dječjeg doplatka.

Dokaz: rodni list, domovnica, osobna iskaznica, socijalna anamneza.(preslike)

Iz postojeće medicinske dokumentacije kod imenovanog/e je postavljena dg.: etc.

Dokaz: medicinska dokumentacija

III.Slijedom navedenog, a na temelju odredbe članka 236.st.1. Obiteljskog zakona predlagatelj podnosi ovaj prijedlog i predlaže da sud nakon provedenog postupka donese sukladno odredbi članka 234. Obiteljskog zakona (N.N.103/15,98/19) sljedeće:

RJEŠENJE

_____, X.X., OIB:, rođ. u _____, od oca _____ i majke _____, s prebivalištem u _____ djelomično se lišava poslovne sposobnosti u dijelu raspolaganja pokretnom i nepokretnom imovinom, prihodima i skrbi o zdravlju i liječenju, te smještaju.

Za predlagatelja:

RAVNATELJ/ICA:

M.M. dipl. _____

REPUBLIKA HRVATSKA

OPĆINSKI SUD U _____

R1 Ob-xx/xx-x

**U IME REPUBLIKE HRVATSKE
RJEŠENJE**

Općinski sud u _____, po sucu tog suda _____, kao sucu pojedincu, u izvanparničnom predmetu predlagatelja Centra za socijalnu skrb _____, OIB _____, zastupanog po pomoćniku T.T.,mag.iur., protiv protustranke X.X. iz _____, zastupanog/e po posebnom skrbniku O.O. iz _____, radi djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti, nakon provedenog dokaznog postupka, dana _____

riješio je

Protustranka X.X., rođen/a _____ u _____, od oca _____ i majke _____, sada na smještaju _____, djelomično se lišava poslovne sposobnosti u u dijelu raspolaganja pokretnom i nepokretnom imovinom, prihodima i skrbi o zdravlju i liječenju, te smještaju.

Obrazloženje

Predlagatelj Centar za socijalnu skrb _____ (dalje CZSS _____) podnio je sudu prijedlog protiv protustranke radi lišenja poslovne sposobnosti. U prijedlogu navodi da stranka zbog svoje bolesti nije u stanju brinuti se o svojim pravima i interesima. Ističe da je socijalnom anamnezom konstatirano da se protustranka liječi etc. Rješenjem predlagatelja CZSS _____ od _____ (list br.2) protustranci je imenovan posebni skrbnik O.O. iz _____.

Sud je izvršio uvid u socijalnu anamnezu predlagatelja CZSS _____ od _____ (list br.3) i nalaz i mišljenje medicinskog vještaka prim. _____, dr.med., psihijatra (list br.5) .

Iz socijalne anamneze predlagatelja CZSS _____ od _____ (list.3) proizlazi da je protustranka rođen/a _____, završio/la je _____, radio/la je _____ etc.

PRILOG II.

R1 Ob-xx/xx-x

Iz nalaza i mišljenja medicinskog vještaka prim. _____, dr. med. (list br.5) proizlazi da protustranka boluje od etc.

Sud je u cijelosti prihvatio nalaz i mišljenje medicinskog vještaka prim. _____, dr. med. jer je dat objektivno i u skladu s pravilima struke i vještine na temelju raspoložive dokumentacije i na temelju pregleda protustranke pri tome uvažavajući činjenicu da nijedna od stranaka nije imala prigovore niti primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka.

Na temelju svega navedenog sud zaključuje da su ispunjene pretpostavke da se protustranka djelomično liši poslovne sposobnosti u odnosu na odluke o etc.

Stoga je u smislu odredbe čl.234.Obiteljskog zakona (Narodne novine broj 103/15, 98/19), odlučeno kao u izreci rješenja.

U _____, dana _____ godine.

SUDAC

Y.Y.v.r.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ovog rješenja dopuštena je žalba nadležnom županijskom sudu. Žalba se podnosi putem ovog suda, pisano u 3 primjerka, u roku od 15 dana od dana primitka ovoga rješenja.

Za točnog otpravka – ovlaštteni službenik

D.D

REPUBLIKA HRVATSKA
CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB

KLASA:

URBROJ:

Mjesto, datum

Centar za socijalnu skrb _____, u daljnjem tekstu: Centar, temeljem članka 127. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19), te članka 270. i 273.st.1. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19) rješavajući po službenoj dužnosti u predmetu X.X.- stavljanje pod skrbništvo osoba lišenih poslovne sposobnosti i imenovanje skrbnika donosi

RJEŠENJE

I. X.X., OIB:;, rođ., u _____, od oca _____ i majke _____, s prebivalištem u _____, koji/a je temeljem pravomoćnog rješenja Općinskog suda u _____ broj R1 Ob-xx/xx-x od _____ godine djelomično lišen/a poslovne sposobnosti u odnosu na odluke o _____ etc., stavlja se pod skrbništvo.

II. X.X. imenuje se skrbnik u osobi X.Y., OIB:;, rođ. _____ godine u _____, od oca _____ i majke _____, s prebivalištem u _____.

III. Skrbnik je dužan savjesno se brinuti o odlukama o _____ etc., dužan je svakih šest mjeseci i kad se to od njega zatraži, podnositi izvješća o svojem radu i o stanju štíćenikove imovine u skladu s odlukom o lišenju poslovne sposobnosti, a za poduzimanje važnijih mjera glede osobe, osobnog stanja ili zdravlja štíćenika te poduzimanja posla koji prelazi redovito poslovanje imovinom i pravima štíćenika, skrbniku je potrebno odobrenje nadležnog Centra.

IV. Žalba protiv ovog rješenja ne odgađa izvršenje.

Obrazloženje

Pravomoćnim rješenjem Općinskog suda u _____, navedenim u toč.I. izreke ovog Rješenja, X.X. djelomično je lišen/a poslovne sposobnosti.

Člankom 273.stavkom 1. Obiteljskog zakona propisano je da postupak za stavljanje pod skrbništvo i imenovanje skrbnika, kao i primjenu pojedinih oblika skrbničke zaštite pokreće po službenoj dužnosti mjesno nadležni centar za socijalnu skrb.

PRILOG III.

Člankom 247.stavkom 1. Obiteljskog zakona propisano je da se rješenjem Centra skrbnikom imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit štíćenika.

Centar je po službenoj dužnosti dana _____ godine pokrenuo postupak imenovanja skrbnika X.X. s prebivalištem na gore navedenoj adresi.

U predmetnom sudskom postupku pravomoćnim rješenjem ovog Centra KLASA:UP/I, URBROJ: od dana _____ godine X.X. imenovan je poseban skrbnik u osobi O.O.Prema članku 243.st.6. Obiteljskog zakona prava i dužnosti posebnog skrbnika prestaju kad rješenje o stavljanju pod skrbništvo postane izvršno.

U izjavi na zapisnik od dana _____ godine X.X. izjavljuje da je upoznat/a s postupkom i da je suglasan/a da mu/joj skrbnicom bude imenovan/a _____.

U izjavi na zapisnik KLASA:UP/I, URBROJ: od dana ___ godine X.Y. izjavljuje da je upoznat/a s predmetnim postupkom imenovanja skrbnika X.X. i pristaje mu/joj biti skrbnikom/com.Nije lišen/a prava na roditeljsku skrb, poslovne sposobnosti, njegovi/njezini interesi nisu u suprotnosti sa interesima štíćenika, s imenovanim nema sklopljen ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju, kao niti njegova/njezin bračni drug, te je upoznat/a sa značenjem skrbništva, pravima štíćenika te dužnostima, ovlastima i pravima skrbnika.

Prema članku 76.stavku 5. Zakona o općem upravnom postupku (Narodne novine broj 47/09) predmetni zapisnici su javna isprava i dokaz o tijeku i sadržaju radnje postupka i danih izjava.

Dakle, za X.Y. utvrđeno je da ne postoje zapreke iz članka 248. Obiteljskog zakona za imenovanje skrbnika i za očekivati je da će dužnost skrbnika obavljati savjesno i u skladu s najboljim interesima štíćenika.

U točki III. izreke ovog rješenja, u skladu s člankom 250. Obiteljskog zakona određena su prava i dužnosti skrbnika imajući u vidu pravomoćno rješenje Općinskog suda u _____, navedeno u točki I. izreke Rješenja, a kojim je X.X.djelomično lišena poslovne sposobnosti.

Prema odredbi članka 252. Obiteljskog zakona skrbnik je dužan poduzimati mjere da se štíćenik osposobi za samostalan život i rad, savjesno se brinuti o osobnim i imovinskim pravima i obvezama, te o dobrobiti štíćenika, a u skladu s odlukom o lišenju poslovne sposobnosti. Prije poduzimanja mjera zaštite osobe štíćenika ili njegovih imovinskih interesa skrbnik je uvijek dužan razmotriti mišljenje, želje i osjećaje štíćenika te ih uzeti u obzir, osim ako to nije u suprotnosti s dobrobiti štíćenika i o istome je, kao i o eventualnim razlozima odbijanja želja štíćenika, dužan sastaviti bilješku kao sastavni dio izvješća o radu skrbnika. Skrbnik će nastojati punoljetnog štíćenika uključiti u svakodnevni život i slobodne aktivnosti, ovisno o njegovom stanju i sposobnostima te će i o tome sastaviti bilješku kao sastavni dio izvješća o radu skrbnika.

Za poduzimanje važnijih mjera o osobi, osobnim stanjima, zdravlju štíćenika ili imovini

PRILOG III.

štićenika, ovisno u kojem je dijelu štíćenik lišen poslovne sposobnosti, skrbniku je potrebno prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb prema članku 259.st.1. Obiteljskog zakona, osim ako je drukčije propisano istim Zakonom.

Sukladno članku 262.stavku 1. Obiteljskog zakona, skrbnik je dužan svakih šest mjeseci i kad to zatraži centar za socijalnu skrb podnijeti izvješće o svojem radu i stanju štíćenikove imovine.

Na temelju savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno te na temelju rezultata cjelokupnog postupka, ocijenjeno je da su dokazane prethodno navedene činjenice i okolnosti.

Slijedom navedenog, valjalo je odlučiti kao u izreci rješenja.

Sukladno odredbi članka 278.st.1. i st.3. Obiteljskog zakona žalba ne odgađa izvršenje rješenja.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba u roku od 15 dana po primitku rješenja Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Žalba se predaje Centru za socijalnu skrb _____, u _____, neposredno pismeno, usmeno na zapisnik ili putem pošte. Žalba je oslobođena naplate pristojbe prema članku 9.st.2.točki 15. Zakona o upravnim pristojbama (Narodne novine broj 115/16).

STRUČNI RADNIK:

T.T., mag.iur.

RAVNATELJ/ICA

M.M.dipl. _____

Dostaviti:

1. X.X. _____
2. X.Y. _____
3. O.O. _____
4. Matični ured _____ - po izvršnosti
5. Evidencija
6. Pismohrana

POJMOVNIK

A

AKTIVNA ADOPTIVNA SPOSOBNOST – sposobnost osobe da bi mogla posvojiti dijete.

B

BRAČNE SMETNJE/ZAPREKE – okolnosti zbog čijeg postojanja postoji smetnja/zapreka za sklapanje braka između određenih osoba. Taj pojam teorija koristi u situacijama kada nedostaje koja od propisanih pretpostavki za valjanost braka. Neke od tih smetnji/zapreka s uklonjive, a neke neuklonjive.

BRAČNI STATUS ROĐENJA DJETETA – postoji u situaciji kada se može primijeniti tzv. PRESUMPCIJA O BRAČNOM OČINSTVU. (Napomena: razlikovanje bračnog/izvanbračnog statusa djeteta ima samo praktično značenje. Naime, bračna i izvanbračna djeca su u svom pravnom položaju u odnosu na oca i sve njegove srodnike po očevoj strani izjednačeni.)

BRAK - zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca.

C

CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB - javna ustanova koja se bavi djelatnošću socijalne skrbi (koja je pobliže određena Zakonom o socijalnoj skrbi).

D

DIJETE – prema Konvenciji o pravima djeteta - osoba do stjecanja punoljetnosti. U našem pravnom sustavu pro-

pisano je da se punoljetnost stječe s navršenih osamnaest godina pa je dijete svaka osoba do navršene osamnaeste godine života.

DRŽAVNE MATICE - evidencije o osobnim stanjima građana u koje se upisuju činjenice rođenja, smrti, sklapanja braka...

DUŽNOST SKRBNIKA – poduzimati mjere da se štíćenik osposobi za samostalan život i rad, savjesno se brinuti o osobnim i imovinskim pravima i obvezama te o dobrobiti štíćenika, a u skladu s odlukom o lišenju poslovne sposobnosti.

GRAĐANSKI OBLIK SKLAPANJA BRAKA – sklapanje braka pred matičarem kao predstavnikom države

GRAĐANSKO SRODSTVO – srodstvo koje nastaje pravnim aktom u slučaju posvojenja, a pravno je izjednačeno s krvnim srodstvom.

H

HETEROSEKSUALNOST – spolna naklonjenost suprotnom spolu

I

IMENOVANJE NOVOG SKRBNIKA – ako skrbnik umre ili samovoljno prestane obavljati svoju dužnost ili ako nastanu okolnosti koje sprječavaju skrbnika da obavlja svoju dužnost, centar za socijalnu skrb će bez odgode štíćeniku imenovati novog skrbnika.

IMENOVANJE SKRBNIKA – rješenjem centra za socijalnu skrb skrbnikom se imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit štíćenika.

IZVANBRAČNI STATUS ROĐENJA DJETETA – postoji kada dijete rodi neudana majka ili žena čiji brak ne postoji ili žena koja je bila u braku, ali je rodila po proteku tristo dana od prestanka braka ili je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili u roku od tristo dana od prestanka braka, ali je presumirano očinstvo majčina muža s uspjehom osporeno u sudskom postupku. (Napomena: razlikovanje bračnog/izvanbračnog statusa djeteta ima samo praktično značenje. Naime, bračna i izvanbračna djeca su u svom pravnom položaju u odnosu na oca i sve njegove srodnike po očevoj strani izjednačeni.)

IZVANBRAČNA ZAJEDNICA – zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine, a kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete ili je nastavljena sklapanjem braka.

K

KONSENZUS (od lat. consensus – podudaranje, sklad) – sporazum, odobrenje, pristanak, suglasnost...

KRVNO SRODSTVO – srodstvo koje se temelji na podrijetlu. To je odnos (veza) između osoba koje potječu jedna od druge ili imaju zajedničkog pretka, ali ne potječu jedna od druge (M.

Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać Graovac: Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 46.).

L

LIŠENJE POSLOVNE SPOSOBNOSTI - pravno stanje/status koje je pravno uređeno ObZ-om sa svrhom zaštite punoljetnih osoba koje zbog određenih (propisanih) razloga ne mogu u svakodnevnom životu štítiti svoja prava i interese. Obiteljskoppravna zaštita osoba lišenih poslovne sposobnosti ostvaruje se kroz institut skrbništva. (Vidjeti i pojam NESPOSOBNOST ZA RASUĐIVANJE)

M

MAJČINSTVO - podrijetlo djeteta od majke - pravni odnos koji nastaje između djeteta i žene koja je upisana u maticu rođenih kao njegova majka.

MAJKA DJETETA - žena koja je rodila dijete (napomena: majčinstvo može biti zasnovano i posvojenjem i po pravnim učincima je izjednačeno s biološkim majčinstvom).

MATERNITETSKI SPOROVI - sporovi radi utvrđivanja/osporavanja majčinstva.

MATIČAR - državni službenik u tijelu koje neposredno vodi DRŽAVNE MATICE.

MONOGAMIJA – brak s jednom ženom odnosno s jednim mužem.

N

NEFORMALNO ŽIVOTNO PARTNERSTVO – zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola, koje nisu sklopile životno partnerstvo pred nadležnim tijelom, ako zajednica traje najmanje tri godine i od početka je udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva.

NESPOSOBNOST ZA RASUĐIVANJE

- činjenično stanje vezano uz sposobnost osobe da shvati značenje situacije u kojoj se nalazi i/ili značenje svojih riječi (pa i izjava koje daje). Zbog određenog razloga osoba nije sposobna shvatiti značenje situacije u kojoj se nalazi i/ili svojih riječi (pa i izjava koje daje). Ta nesposobnost može biti privremena ili trajna. Trajna nesposobnost za rasuđivanje bi trebala (radi zaštite osobe) dovesti i do LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI.

O

OBITELJ (s pravnog stajališta) - skupina osoba koje su međusobno povezane srodstvom, brakom ili kojom drugom pravno relevantnom činjenicom i između kojih zbog toga postoje posebna zakonom utvrđena prava i dužnosti.

OBITELJSKI STATUS DJETETA - pripadnost djeteta određenoj obitelji, tj. njegovo podrijetlo od majke i oca te bračno/izvanbračno rođenje. Podatak o majci i ocu djeteta se upisuje u maticu rođenih i tek na temelju tih podataka možemo govoriti o poznatom obiteljskom statusu djeteta.

OBITELJSKO PRAVO - skup pravnih pravila kojima se uređuju odnosi između članova obitelji. U našoj zemlji čini samostalnu pravnu granu.

OBITELJSKOPРАВNA ZNANOST - znanstvena disciplina koja se bavi istraživanjem pravnog uređenja obiteljskih odnosa, ocjenom vrijednosti i praktične primjene obiteljskopравnih pravila te razlozima za drukčija pravna rješenja.

OBITELJSKOPРАВNE MJERE ZA ZAŠTITU PRAVA I DOBROBITI DJETETA

– mjere koje su propisane radi zaštite prava i dobrobiti djeteta, izriču se u prvom redu prema roditeljima (neke se mogu odrediti i drugim osobama kojima je povjerena svakodnevna skrb o djetetu). Neke su blaže, a neke teže. Blaže mjere su preventivnog karaktera i njihovo je izricanje u nadležnosti centra za socijalnu skrb. Teže mjere su u nadležnosti suda. Primjena odgovarajuće mjere ovisi o stupnju ugroženosti prava djeteta.

OBITELJSKOPРАВNI ODNOS - odnosi između članova obitelji uređeni pravnim pravilima.

OBLIK SKLAPANJA BRAKA – propisani oblik/način sklapanja braka. ObZ uređuje građanski i vjerski oblik sklapanja braka. Odabir oblika sklapanja braka ovisi o ženiku i nevjesti, a pravni učinci sklopljenog braka isti su neovisno o obliku sklopljenog braka.

OČINSTVO – podrijetlo djeteta od oca - pravni odnos koji nastaje između djeteta i muškarca koji je upisan u maticu rođenih kao njegov otac.

ODGOVORNOST SKRBNIKA – odgovara za štetu koju je skrivio u obavljanju svojih dužnosti ili zloupotrebom položaja i ovlasti.

ODREĐIVANJE MJESNE NADLEŽNOSTI CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U POSLOVIMA SKRBNIŠTVA – prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe koju treba staviti pod skrbništvo ili kojoj treba imenovati posebnog skrbnika.

OTAC DJETETA – prema osnovnoj zakonskoj odredbi otac djeteta je majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka – tzv. presumpcija o bračnom očinstvu. Ako je majka djeteta u razdoblju do tristo dana od prestanka braka smrću, sklopila kasniji brak, muž majke iz posljednjega sklopljenog braka smatra se ocem djeteta. (Napomena: očinstvo može biti zasnovano i posvojenjem i po pravnim učincima je izjednačeno s biološkim očinstvom).

P

PASIVNA ADOPTIVNA SPOSOBNOST – sposobnost djeteta da bude posvojeno.

PATERNITETSKI SPOROVI - sporovi radi utvrđivanja/osporavanja očinstva.

PONIŠTAJ BRAKA – jedan od načina/osnova prestanka braka. To je ujedno i obiteljskoppravna sankcija koja se primjenjuje na brakove sklopljene protivno odredbama o pretpostavkama za valjanost braka. Dan prestanka braka je dan na koji presuda suda o poništaju

(donesena u parničnom sudskom postupku) postane pravomoćna.

POSEBNI SKRBNIK – osoba s položenim pravosudnim ispitom zaposlena u Centru za posebno skrbništvo, a u slučaju posebnog skrbništva za punoljetne osobe i osoba određena javnobilježničkom ispravom (anticipirana naredba).

POSTUPAK ZA POSVOJENJE – upravni postupak, kojeg pokreće i provodi po službenoj dužnosti, kao stvarno nadležno tijelo, centar za socijalnu skrb mjesto prebivališta ili boravišta djeteta.

POSVOJENJE – poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta.

POSVOJENIK/POSVOJENICA – dijete koje je posvojeno, te koje ima položaj, kao i sva prava i dužnosti kao da je rođeno dijete posvojitelja.

POSVOJITELJ – osoba koja je posvojila dijete te činom posvojenja stekla roditeljsku skrb, kao i sva prava i dužnosti koja proizlaze iz odnosa roditelja i djece.

PRAVA DJETETA - djetetova prava i dužnosti. To je ujedno jedan od dva pravna instituta kroz koje su razrađeni odnosi roditelja i djeteta (drugi pravni institut je RODITELJSKA SKRB).

PRAVNI UČINCI BRAKA - određene pravne posljedice, tj. prava i dužnosti bračnih drugova, koje nastaju sklapanjem

njem braka, a uređuje ih obiteljsko zakonodavstvo, ali i neki i drugi propisi.

PRAVNI UČINCI OBITELJSKOPRAVNOG ODNOSA - prava i dužnosti koje proizlaze iz pravnog odnosa, a propisana su pravnim pravilima.

PRAVOBRANITELJ ZA DJECU – opunomoćenik Hrvatskog sabora koji štiti, prati i promiče prava i interese djece (u tom smislu je posebna vrsta pravobranitelja) na temelju Ustava RH, međunarodnih ugovora, obvezujućih pravnih akata EU i zakona. Bira ga i razrješava dužnosti Hrvatski sabor.

PRESTANAK SKRBNIŠTVA ZA PUNOLJETNE ŠTIĆENIKE - kad rješenje o vraćanju poslovne sposobnosti postane pravomoćno ili štíćenik umre.

PRESUMPCIJA O BRAČNOM OČINSTVU – otac djeteta je majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka. Kada se može primijeniti, reći ćemo da dijete vezano uz njegovo rođenje ima **BRAČNI STATUS**. U suprotnom ćemo reći za rođenje djeteta da ima **IZVANBRAČNI STATUS**.

PRETPOSTAVKE ZA POSTOJANJE BRAKA - minimalni zahtjevi koji trebaju biti ispunjeni u trenutku sklapanja braka da bi nastao pravni odnos braka. Propisane su ObZ-om.

PRETPOSTAVKE ZA SKLAPANJE BRAKA – pretpostavke koje trebaju biti ispunjene da bi brak bio sklopljen. Pojam obuhvaća i pretpostavke za postojanje i pretpostavke za valjanost braka.

PRETPOSTAVKE ZA SKLAPANJE ŽIVOTNOG PARTNERSTVA – da su osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo istog spola, da su osobe izjavile svoj pristanak za sklapanje životnog partnerstva, da je životno partnerstvo sklopljeno pred matičarom.

PRETPOSTAVKE ZA VALJANOST BRAKA – okolnosti zbog čijeg je postojanja u trenutku sklapanja braka sklapanje braka dozvoljeno. Propisane su ObZ-om. Nepostojanje koje od tih okolnosti znači da postoji konkretna bračna smetnja/zapreka za sklapanje braka između određenih osoba.

PROGLAŠENJE NESTALOG BRAČNOG DRUGA UMRLIM – jedan od načina/osnova prestanka braka. Dan prestanka je dan koji je pravomoćnom odlukom suda (rješenjem donesenim u izvanparničnom postupku) utvrđen kao dan smrti nestalog bračnog druga.

R

RAZVOD BRAKA - jedan od načina/osnova za prestanak braka. To je prestanak braka odlukom suda (donesenom u parničnom sudskom postupku) kojom se brak razvodi zbog okolnosti nastalih tijekom braka ili na temelju sporazuma bračnih drugova. Riječ je o raskidu braka za života žene i muškarca zbog okolnosti nastalih tijekom bračne zajednice.

RAZRJEŠENJE SKRBNIKA – Centar za socijalnu skrb rješenjem će razriješiti skrbnika dužnosti ako utvrdi da

je u obavljanju dužnosti nemaran, da ugrožava štíćenikove interese, da zlo-upotrebljava svoje ovlasti ili ako procijeni da bi za štíćenika bilo korisnije da mu se imenuje drugi skrbnik.

RODITELJSKA SKRB - jedan od pravnih instituta skrbi o djetetu (pored posvojenja i skrbništva). To je pravni odnos između roditelja i djeteta koji nastaje rođenjem (najčešće) ili pravnim putem, u slučaju posvojenja. To je najvažniji obiteljskopравни učinak koji nastaje između roditelja i djeteta, dio je osobnog statusa neke fizičke osobe i samo je jedan od mnoštva pravnih odnosa u koje ulazimo (i u kojima jesmo) za vrijeme našeg života.

S

SKRBNIK – osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit štíćenika, a kojeg je svojim rješenjem imenovao centar za socijalnu skrb.

SKRBNIŠTVO – oblik zaštite djeteta bez roditeljske skrbi, osobe lišene poslovne sposobnosti i osobe koja nije iz drugih razloga u mogućnosti štítiti svoja prava i interese.

SKRBNIŠTVO ZA PUNOLJETNE OSOBE – skrbništvo nad punoljetnom osobom lišenom poslovne sposobnosti ili djetetom koje je poslovnu sposobnost steklo sklapanjem braka, a koje je rješenjem suda lišeno poslovne sposobnosti.

SRODNICI POBOČNE LOZE – osobe koje potječu od zajedničkog pretka, a ne jedna od druge, npr. braća i sestre, bratići i sestrične.

SRODNICI RAVNE LOZE – osobe koje potječu jedna od druge (tj. PRECI i POTOMCI), npr. majka i sin, baka i unuk.

SRODSTVO - povezanost između određenih osoba koja se temelji na postojanju neke (određene) činjenice (biološke, pravne, moralne ili dr.). (Vidi pojmove KRVNO SRODSTVO, GRAĐANSKO SRODSTVO i TAZBINSKO SRODSTVO)

STRANKE U POSTUPKU ZASNIVANJA POSVOJENJA – dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj.

STUPNJEVI SRODSTVA – njima se izražava međusobni odnos srodstva. Računaju se prema formuli: koliko je između osoba poroda, toliki je stupanj srodstva među njima (napomena: ne računa se rođenje osoba od kojih se potječe). U svakodnevnom govoru se za izraz stupanj srodstva koristi izraz koljeno.

SUBJEKTI OBITELJSKOPRAVNIH ODNOSA - članovi obitelji (fizičke osobe).

Š

ŠTÍĆENIK – osoba pod skrbništvom. Skrbnička zaštita mora biti primjerena, individualizirana te u skladu s dobrobiti štíćenika.

T

TAZBINSKO SRODSTVO – srodstvo koje se uspostavlja brakom i postoji između muža i ženinih srodnika te žene i muževih srodnika.

U

UZDRŽAVANJE – dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova, srodnika u ravnoj lozi te pastorka, maćehe i očuha.

V

VJERSKI OBLIK SKLAPANA BRAKA – sklapanje braka pred predstavnikom vjerske zajednice koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose.

Ž

ŽIVOTNO PARTNERSTVO – zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom.

KNJIGE I ČLANCI

Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2007.

Šeparović, M., Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi, Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske, Novi informator, Zagreb, 2014.

Hrabar D., Prava djece u obitelji (1994.), Revija za socijalnu politiku, Vol. 1 No. 3, str. 263-267.

PROPISI

Bartoluci, M., (2014.), Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, broj 47-1., str. 53-71.

Ustav Republike Hrvatske, "Narodne novine", broj 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

Obiteljski zakon, "Narodne novine", broj 103/15, 98/19

Ovršni zakon, "Narodne novine", broj 112/12, 25/13, 93/14, 55/16 i 73/17

Kazneni zakon, "Narodne novine", broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101, 17, 118/18, 126/19

Zakon o državnim maticama, "Narodne novine", broj 96/93, 76/13, 98/19

Zakon o nasljeđivanju, "Narodne novine", broj 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19

Zakon o obveznim odnosima, "Narodne novine", broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

Zakon o osobnom imenu, "Narodne novine", broj 118/12, 70/17, 98/19

Zakon o pravobranitelju za djecu, "Narodne novine", broj 73/17

Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanju smrti, "Narodne novine", broj 10/74

Zakon o socijalnoj skrbi, "Narodne novine", broj 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, "Narodne novine", broj 76/14

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, "Narodne novine", broj 92/14, 98/19

Zakon o porezu na promet nekretnina "Narodne novine", broj 115/16, 106/18

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, "Narodne novine", broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, "Narodne novine", broj 70/17, 126/19

Kovencija o pravima djeteta, "Narodne novine", broj - Međunarodni ugovori, broj: 12/93

(Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, "Narodne novine" – Međunarodni ugovori broj: 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10

SUDSKE ODLUKE

Odluka Ustavnog suda RH, U-III-882/2006, Zagreb, 24. ožujka 2009.

INTERNET STRANICE

https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_hr.htm 13.12. 2019.

<https://mdomsp.gov.hr>, 04. 01. 2020.

<https://odrasli.hrabritelefon.hr/clanci/prava-djeteta-prava-roditelja-kako-pristupiti-djecjim-pravima-iz-pozicije-roditelja/>, 02. 01. 2020.

<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>, 02. 01. 2020.

<http://www.stampar.hr/hr/medunarodni-dan-djecjih-prava-20-studenog-i-svjetski-dan-prevenicije-zlostavljanja-djece-19-studenog>)

<https://gov.hr/moja-uprava/22>

<https://www.pravo.unizg.hr/>, 29.12.2019.

 pdfelement

 pdfelement